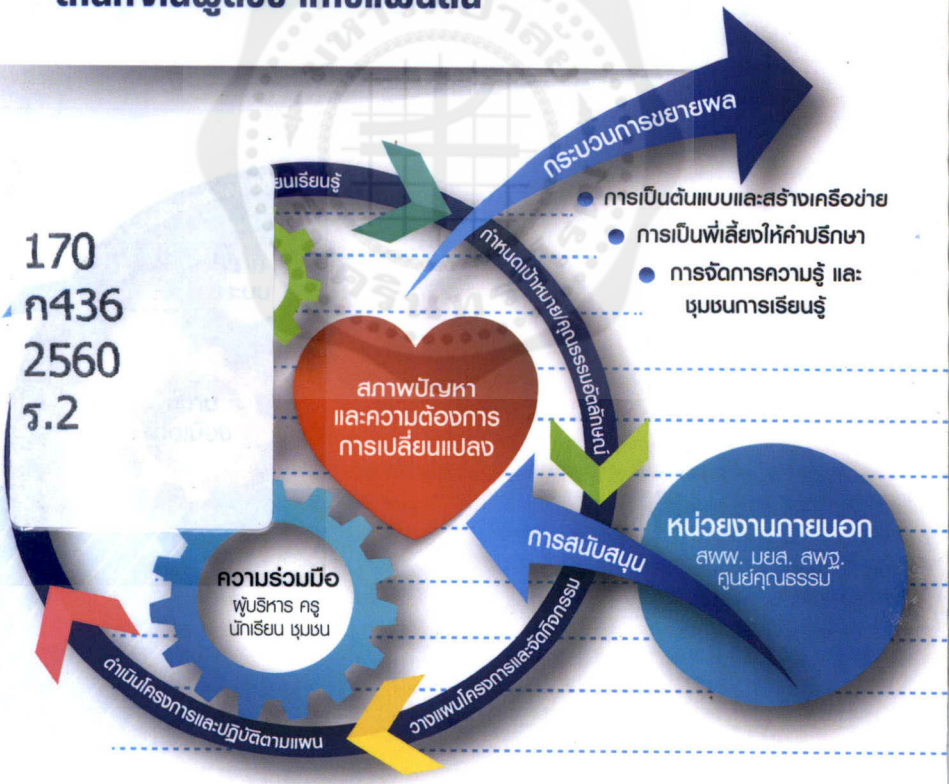
170
ก436
2560
ร.2

รายงานการวิจัยฉบับย่อ เรื่อง

“การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมในส่วนภูมิภาคและการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม” สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

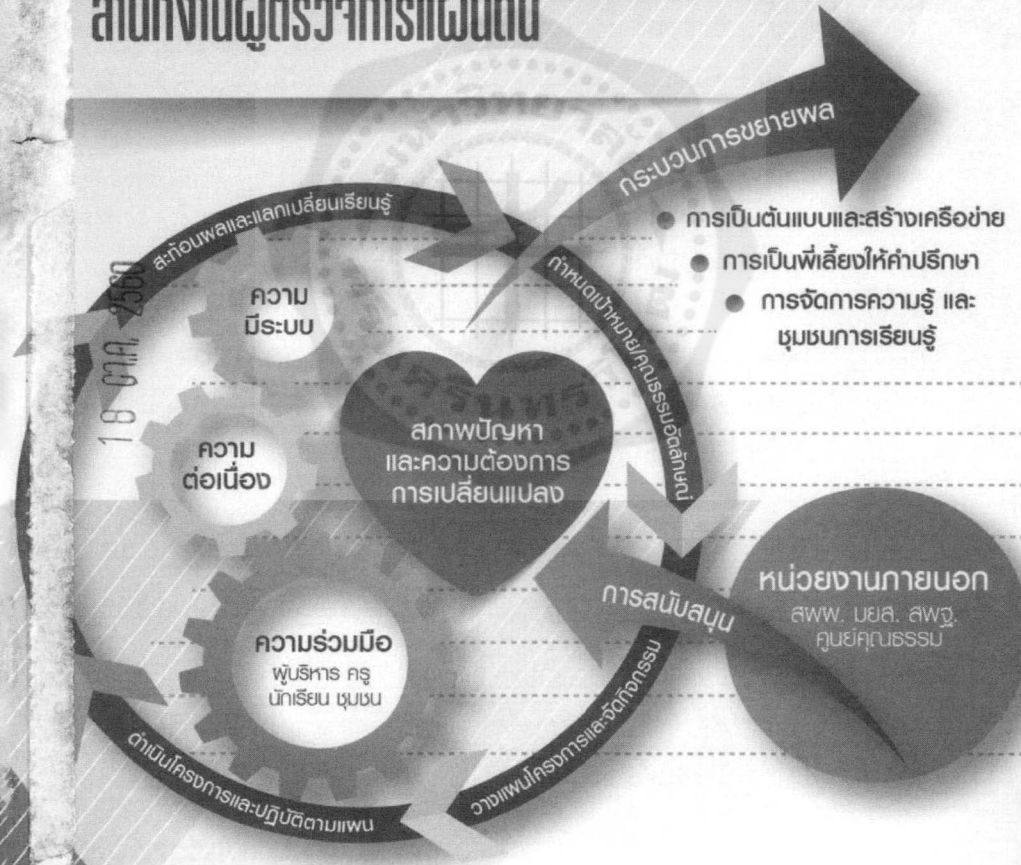

436
560

ยงานการวิจัยฉบับย่อ เรื่อง

การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรมวิธีธรรมในส่วนภูมิภาคและการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมวิธีธรรม”

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

18 ต.ค. 2560
A 4157797

รายงานวิจัยฉบับย่อ เรื่อง "การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค และการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม" สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

ผู้วิจัย มนตา ตุลย์เมธาการ
อรอุมา เจริญสุข
วิไลลักษณ์ ลังกา
อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล
พนิดา มารุ่งเรือง

ข้อมูลบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

มนตา ตุลย์เมธาการ, อรอุมา เจริญสุข, วิไลลักษณ์ ลังกา, อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล และพนิดา มารุ่งเรือง. รายงานวิจัยฉบับย่อ เรื่อง "การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค และการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม" สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.
140 หน้า
ISBN: 978-616-296-152-6

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2560 จำนวน 1,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 2 กันยายน 2560 จำนวน 200 เล่ม
จัดพิมพ์และเผยแพร่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เดือนตุลา
โทรศัพท์ 02-996-7392-4

คำปรารภ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชกระแสแก่คณะองคมนตรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในดำเนินโครงการกองทุนการศึกษา ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการส่วนพระองค์ โดยมีเนื้อหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับครูไว้ 3 ประการ คือ หนึ่ง ให้ครูรักเด็ก และเด็กรักครู สอง ให้ครูสอนเด็กให้มีน้ำใจต่อเพื่อน ไม่ให้แข่งขันกัน แต่ให้แข่งขันกับตัวเอง ให้เด็กที่เรียนเก่งกว่า ช่วยสอนเพื่อนที่เรียนช้ากว่า สาม ให้ครูจัดกิจกรรมให้เด็กทำร่วมกัน เพื่อให้เห็นคุณค่าของความสามัคคี กอปรกับเมื่อปลายปี พ.ศ. 2555 สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้มีโอกาสรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาทผ่านทางคณะองคมนตรี โดยได้เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการกองทุนการศึกษา ด้วยการใช้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม หรือ บางมูลนากโมเดล ซึ่งมีหลักการพัฒนาอยู่ 3 ประการ คือ การพัฒนาครู การพัฒนานักเรียน และการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แล้วใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน หรือ โครงงานคุณธรรมโดยพระมหาพงศ์นรินทร์ฐิตวโสเป็นผู้คิดค้นขึ้น เป็นกลไกขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ผลที่ได้คือ การสร้าง

กระบวนการเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่จะพัฒนาพฤติกรรมอันพึงประสงค์ หรือ จริยธรรม ให้กับทุกคนในโรงเรียนผ่านการทำกิจกรรม หรือทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ อีกทั้งยังสามารถดึงผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาดังกล่าวด้วย และเมื่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้ขยายผลโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมไปยังส่วนภูมิภาคอื่น ๆ ก็ยังคงยึดมั่นในพระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเป็นหัวใจหลักในการดำเนินงาน ดังนั้น รายงานการวิจัยการสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค และการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมฉบับนี้จึงเป็นเสมือนการสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชกับการสร้างคนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศเพื่อสังคมประสพสุขร่วมกันอย่างยั่งยืนสถาพร

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณขององค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ผู้ทรงเป็นธรรมราชาของปวงชนชาวไทย

พลเอก

(วิทวัส รชตะนันทน์)

ผู้ตรวจการแผ่นดิน ปฏิบัติหน้าที่แทน

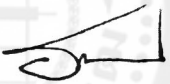
ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน

คำนำ

รายงานวิจัย “การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค และการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม” ชุดนี้ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางบางมูลนากโมเดล ซึ่งสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้ริเริ่มทดลองดำเนินการที่โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จังหวัดพิจิตร และได้นำไปขยายผลในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกันใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย หรือมีต้นทุนทางสังคมที่แตกต่างกัน เช่น สภาพแวดล้อมภูมิประเทศ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และทัศนคติ เป็นต้น โดยองค์ความรู้กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันนี้ แต่มีความสอดคล้องกันในกระบวนการขับเคลื่อนอยู่ 3 ประการ คือ ความร่วมมือ ความต่อเนื่อง และความมีระบบ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ คือ การลงมือปฏิบัติจริง ทำแบบไม่กลัวผิด เพราะเป็นการเรียนรู้แบบ Learning by doing ซึ่งจะเกิดเป็นองค์ความรู้มากมาย ตามแต่ละบริบทของโรงเรียนให้ได้ศึกษาเรียนรู้ และนำสิ่งที่ได้ไปพัฒนาต่อยอดขยายผลอันจะเป็นคุณูปการต่อไปในอนาคต

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการวิจัยทั้งฉบับสมบูรณ์และฉบับบทสรุปผู้บริหาร จะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมหนุนและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นที่บ่มเพาะเด็กและเยาวชนไทยมากขึ้น เสมือนเป็นการเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความดีให้เจริญงอกงามในสังคมไทยต่อไป

ขอขอบคุณโรงเรียน และหน่วยงานภาคีที่ได้ร่วมกันสนับสนุนให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม และนำแนวทางไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อระบบการศึกษา

(นายรักษเกชา แฉ่ฉาย)
เลขาธิการสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

คำนำ

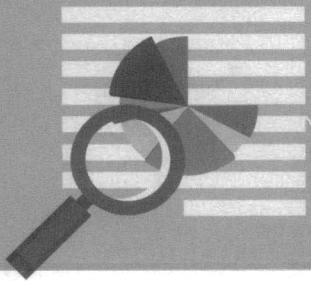

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค และการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม” เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในความรับผิดชอบของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน รวมทั้งทราบผลประเมินการพัฒนาโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์ในการขยายผลการขับเคลื่อนไปยังโรงเรียนเครือข่ายอื่น ๆ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ เพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยในวงกว้าง ผู้วิจัยจึงจัดทำรายงานการวิจัยฉบับย่อนี้ขึ้น เพื่อให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู และผู้สนใจได้นำองค์ความรู้ไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนา และขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมสืบต่อไป

คณะผู้วิจัย

มิถุนายน 2560

สารบัญ

		หน้า
1	บทนำ	1
2	วัตถุประสงค์การวิจัย	6
3	ขอบเขตการวิจัย	7
4	วิธีดำเนินการวิจัย	9
5	ผลการวิจัย	14
	5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลรายโรงเรียน	14
	1) โรงเรียนสบปราบพิทยาคม	14
	2) โรงเรียนปรางค์กู่	30
	3) โรงเรียนชลบุรี “สุขบท”	45
	4) โรงเรียนนราสิกขาลัย	61
	5) โรงเรียนตะเคียะวิทยาคม	78
	5.2 ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลและสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในส่วนภูมิภาค	93
	1) ที่มาของโครงการ/แรงจูงในในการเข้าร่วมโครงการ	93
	2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	95
	3) ข้อจำกัดของการดำเนินงาน	98
	4) กรณีศึกษาโครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจ	99
	5) องค์ความรู้โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม	100

หน้า

5 (ต่อ) 6) ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้และต่อยอดขยายผลการดำเนินงาน 101
7) องค์ความรู้กระบวนการขยายผลและสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค 104
5.3 การประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาค 106
1) บริบท 106
2) ปัจจัยนำเข้า 110
3) กระบวนการ 111
4) ผลผลิต 115
5) ผลกระทบ 116
6) เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ 116
5.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม 120
6 อภิปรายผล 122
7 ข้อเสนอแนะ 125
8 รายการอ้างอิง 128

1 บทนำ

ในสังคมไทยมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นที่แจ้งประจักษ์ทุกระดับ มีการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น มีการประมูลซื้อขายตำแหน่งหน้าที่ราชการ มีการสมยอมคบคิดกันในการประกวดราคาก่อสร้างและการจัดซื้อพัสดุของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ มีการหลบเลี่ยงการเสียภาษีอากรที่ควรต้องชำระตามกฎหมาย การจงใจฝ่าฝืนกฎหมาย เป็นต้น วิกฤตการณ์เหล่านี้กลายเป็นเรื่องปกติในสังคมไทยปัจจุบัน เพราะสังคมไทยมีค่านิยมยอมรับทุกอย่างไม่ว่าชั่วว่าดี เป็นสังคมที่ตามใจทุกคน สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนยุ่งยากไปทุกหย่อมหญ้าในบ้านเมืองเรา ซึ่งทางหนึ่งที่จะมีส่วนแก้ไขวิกฤตการณ์ได้คือ การใช้มาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมเข้ามาช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบให้แก่ทุกคนทุกฝ่ายในบ้านเมือง (ธานินทร์ กรัยวิเชียร. 2547: 4-5) ทั้งนี้ การปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมในสังคมไทย ต้องดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ การ “ปลูก” และการ “ปลุก” ในส่วนของการ “ปลูก” นั้นใช้สำหรับเด็กและเยาวชน ที่เปรียบเป็นดังผ้าขาวและจะเป็นพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนสังคมไทยในอนาคต ซึ่งจะต้องได้รับการปลูกฝังความคิดและทัศนคติด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อเจริญงอกงามเป็นเมล็ดพันธุ์แห่งคุณธรรม จริยธรรมที่จะเผยแพร่ในสังคมไทยต่อไป ส่วนการ "ปลุก" นั้น ใช้กับผู้ใหญ่ ที่บางครั้งได้หลงลืมหรือละเลยการนำคุณธรรม จริยธรรมมาใช้ในการประพฤติปฏิบัติ ให้เกิดการระลึกนึกถึง ตระหนักถึงความสำคัญ และนำคุณธรรมจริยธรรมกลับมาใช้ในการดำรงตนและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนต่อไป (กิตติยา โสภณโภไคย. ม.ป.ป.: ออนไลน์ อ้างอิงจาก ธานินทร์ กรัยวิเชียร. 2550: 10-13)

ในช่วงปี พ.ศ.2553 สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม ร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตกลงร่วมมือกันฟื้นฟูคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนแห่งแรกเป็นต้นแบบ ได้แก่ "โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม" ซึ่งเป็นโรงเรียนเสื่อมโทรมมีปัญหามากมาย เช่น ยาเสพติด นักเรียนตีกัน ท้องระหว่างวัยเรียน ครูทะเลาะเบาะแว้ง หาประโยชน์ส่วนตัว ทั้งขายตรง ขายประกัน และกวดวิชา (อภิชาฎ พงษ์ภู่. 2558: ออนไลน์) กระบวนการขับเคลื่อนโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม บางมูลนากโมเดล ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการกำหนดยุทธศาสตร์ของโครงการ 3 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาครู ยุทธศาสตร์การพัฒนานักเรียน และยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาพแวดล้อม โดยใช้โครงงานคุณธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนโครงการ กระตุ้นให้เกิดคุณธรรมเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความพอเพียง ตลอดจนมีการกำหนดอัตลักษณ์ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ด้าน คือ ผู้บริหารและครูต้องไม่เบียดเบียนเวลาราชการ ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากนักเรียนและโรงเรียน ตรงต่อเวลา รับผิดชอบในหน้าที่ มีจิตอาสา และประหยัดทรัพยากรของโรงเรียน ขณะที่นักเรียนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง และมีจิตอาสา/จิตสำนึกสาธารณะ ส่วนสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

ต้องสะอาด ร่มรื่น สวยงาม รวมทั้งชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนด้วย ทั้งนี้ พบว่าภายหลังการดำเนินโครงการทั้งครูนักเรียน และสภาพแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับก่อนการดำเนินโครงการ เช่น ครูเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินโครงการ มาทำงานตรงเวลา ไม่เบียดเบียนเวลาราชการ มีจิตอาสา ประหยัดการใช้ทรัพยากรของโรงเรียน เป็นต้น ขณะที่นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ได้แก่ การเข้าแถว การเดินแถว การจัดวางรองเท้าให้เป็นระเบียบ การรักษาความสะอาดของห้องเรียนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน มารยาทและกาลเทศะ ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองทำงานบ้าน การลอกการบ้านน้อยลง สัมพันธภาพของนักเรียนดีขึ้น ปัญหาการทะเลาะวิวาทลดลง นักเรียนมีจิตอาสา/จิตสาธารณะเพิ่มขึ้น เรียนรู้ความดีความงามจากการทำโครงงานคุณธรรม มีการขยายผลการดำเนินงานไปสู่บุคคลและหน่วยงานภายนอกในวงกว้าง ส่วนสภาพแวดล้อมของโรงเรียนก็สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากการร่วมมือร่วมใจกันของคณะครูและนักเรียน จึงทำให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามอัตลักษณ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งภาพความสำเร็จและความยั่งยืนเกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เด็กร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมนำเสนอ ร่วมรับความสำเร็จด้วยความภาคภูมิใจ โดยมีครูเป็นผู้เสริมหนุน อำนวยความสะดวก และเชื่อมประสาน (สมปอง ใจดีเฉย และคณะ. 2554: ข-ต)

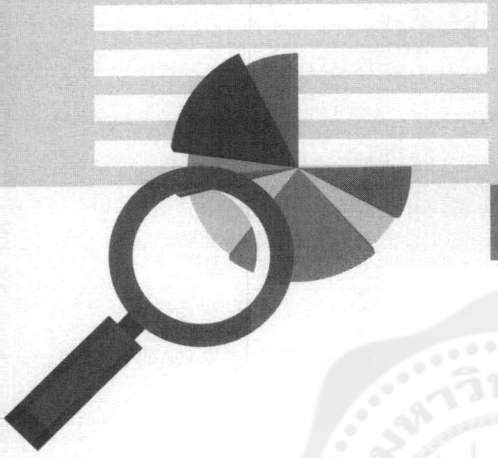
สืบเนื่องจากความสำเร็จของการเสริมหนุนให้ครูมีระบบการเรียนการสอนในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จนประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาได้พิสูจน์แล้วว่า โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมเป็นโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรม ที่ได้รับการยอมรับจากโรงเรียนต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาศึกษาดูงาน การบรรยายแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ และได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครอง

ในชุมชนส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาในโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมเพิ่มมากขึ้น เด็กนักเรียนที่จบการศึกษาสามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยมากกว่าร้อยละ 90 (โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม. 2557) สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เล็งเห็นประโยชน์จากความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบดังกล่าว จึงเผยแพร่และส่งต่อประสบการณ์ไปยังส่วนภูมิภาคอื่น ๆ ด้วยการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคอย่างทั่วถึง และชัดเจนมากยิ่งขึ้นต่อไป กอปรกับสำนักผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้เสนอและได้รับการอนุมัติแผนงบประมาณยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2556-2560) ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปลูกและปลุกจิตสำนึกการต่อต้านการทุจริต เน้นการปรับเปลี่ยนฐานความคิดของคนในทุกภาคส่วนในการรักษาประโยชน์สาธารณะ โครงการรณรงค์ปลูกและปลุกจิตสำนึกด้านจริยธรรมแก่ทุกภาคส่วน กิจกรรมขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค โดยใช้การบูรณาการความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และมูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยเป้าหมายของโครงการ/กิจกรรมนี้ คือ การสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมให้ประสบผลสำเร็จและพร้อมที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม จริยธรรมในแต่ละภูมิภาค สามารถขยายผลในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ซึ่งในแต่ละโรงเรียนจะมีบริบท หรือต้นทุนทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป จึงถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ควรพิจารณาศึกษา ในกระบวนการปลุกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชน หน่วยงานภาคีจึงได้ร่วมกันคัดเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

(1) ภาคเหนือ ได้แก่ โรงเรียนสบปราบพิทยาคม จังหวัดลำปาง
(2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ โรงเรียนปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
(3) ภาคตะวันออก ได้แก่ โรงเรียนชลบุรี "สุขบท" จังหวัดชลบุรี
(4) ภาคใต้ จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนนราสิกขาลัย จังหวัดนราธิวาส และโรงเรียนตะเครียะวิทยาคม จังหวัดสงขลา

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินและหน่วยงานภาคีได้ร่วมดำเนินการจัดประชุมชี้แจงโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือก เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2557 ณ โรงแรมเซ็นทราศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ กรุงเทพฯ เพื่อให้โรงเรียนได้รับทราบถึงที่มา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงกระบวนการพัฒนาโรงเรียน ได้แก่ การฝึกอบรมพัฒนาครู การฝึกอบรมพัฒนานักเรียนแกนนำ การศึกษาดูงาน การนิเทศติดตาม และการประเมินผล บทบาทของหน่วยงานภาคีที่จะเข้ามาเสริมหนุนในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในการประชุมชี้แจงครั้งนั้น ได้เปิดโอกาสให้แต่ละโรงเรียนได้นำเสนอข้อมูลพื้นฐาน ผลการดำเนินงาน และเจตนารมณ์ในความร่วมมือดังกล่าว เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

ดังนั้น เพื่อให้เป็นแนวทางในการเผยแพร่องค์ความรู้ และต่อยอดขยายผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต่อไป สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจึงกำหนดการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปสู่ "การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค และการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม" เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในความรับผิดชอบของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน รวมทั้งทราบผลประเมินการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำไปใช้วางแผนพัฒนาตนเองในระยะต่อไป และใช้ประโยชน์ในการขยายผลการขับเคลื่อนไปยังโรงเรียนเครือข่ายอื่น ๆ ให้พัฒนาเป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลและสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค

2) เพื่อประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในกลุ่มเป้าหมายให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาค

3) เพื่อกำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมกับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

3 ขอบเขตการวิจัย

คณะผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการดำเนินงานดังนี้

1) ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล

พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในเขตพื้นที่ 4 ภูมิภาค จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสบปราบพิทยาคม โรงเรียนปรางค์กู่ โรงเรียนชลบุรี "สุขบท" โรงเรียนนราสิกขาลัย และโรงเรียนตะเครียะวิทยาคม โดยกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา/ผู้แทนชุมชน ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นิเทศอาสาวิทยากรอาสา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้รับผิดชอบโครงการ

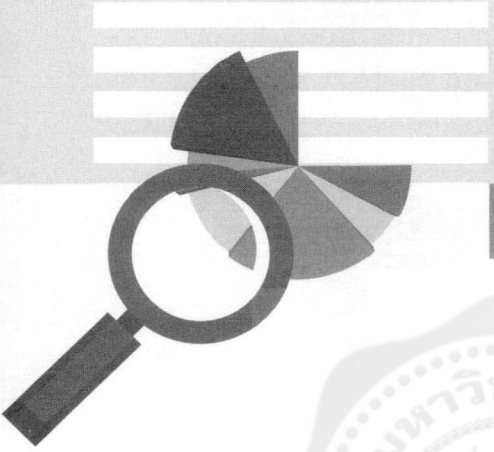
2) ขอบเขตด้านประเด็นที่ศึกษา

2.1) กระบวนการสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค 5 แห่ง เกี่ยวกับที่มาของโครงการ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและข้อจำกัด เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ ตลอดจนความยั่งยืนของโครงการ

กรณีศึกษาโครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจ และสังเคราะห์องค์ความรู้ รวมถึงข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้และต่อยอดขยายผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่องค์กร เครือข่ายและผู้สนใจต่อไป

2.2) ผลการพัฒนาโรงเรียนในกลุ่มเป้าหมาย ให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ครอบคลุมประเด็นบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนต้นแบบ

2.3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมกับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

4 วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ มี 9 ฉบับ ได้แก่ 1) แบบบันทึกการสัมภาษณ์โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหาร/ครู 2) แบบบันทึกการสัมภาษณ์โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียน 3) แบบบันทึกการสัมภาษณ์โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้ปกครอง/ชุมชน 4) แบบบันทึกการสัมภาษณ์วิทยากรแกนนำ นิเทศอาสา ผู้รับผิดชอบโครงการ และผู้ทรงคุณวุฒิ 5) แบบตรวจสอบรายการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม 6) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำหรับผู้บริหาร/ครู 7) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำหรับผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 8) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำหรับนักเรียน และ 9) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำหรับผู้ปกครอง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยมีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 และได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมก่อนนำไปเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร

ประสานงานผู้รับผิดชอบเพื่อขอข้อมูล/เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงปัจจุบัน อาทิ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค แผนปฏิบัติงานการนิเทศติดตาม สรุปผลการฝึกอบรม สรุปผลการนิเทศติดตาม ข้อมูลโรงเรียน คุณธรรมเป้าหมายและอัตลักษณ์ของโรงเรียน โครงงานคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น โดยดำเนินการตลอดโครงการตั้งแต่เดือนธันวาคม 2558 ถึงเดือนสิงหาคม 2559

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตกระบวนการนิเทศติดตาม/การศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม จำนวน 2 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 สังเกตกระบวนการนิเทศติดตามโรงเรียนตะเครียะวิทยาคม จังหวัดสงขลา ของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2558

ครั้งที่ 2 สังเกตการศึกษาดูงานโรงเรียนสบปราบพิทยาคม จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2558

3) ร่วมสังเกตการรายงานความก้าวหน้า (Progress report) จำนวน 1 ครั้ง เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2559

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยลงพื้นที่สังเกตโรงเรียน สัมภาษณ์ และประชุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนัดหมายโรงเรียนล่วงหน้าทั้งโดยวาจาและบันทึกข้อความอย่างเป็นทางการ กำหนดลงพื้นที่โรงเรียนละ 3 ครั้ง ระหว่างวันที่ 20 เมษายน 2559 ถึงวันที่ 26 กรกฎาคม 2559 โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนกลุ่มผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน/คณะกรรมการสถานศึกษา/ผู้ปกครอง

ในการลงพื้นที่โรงเรียนครั้งที่ 1 คณะผู้วิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และแบ่งกลุ่มสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและครู กลุ่มนักเรียน และกลุ่มผู้ปกครองและตัวแทนชุมชน ขออนุญาตบันทึกเสียง รวมทั้งสังเกตสภาพพื้นฐานของโรงเรียน บันทึกภาพ และรวบรวมเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

หลังจากการลงพื้นที่โรงเรียนครั้งที่ 1 คณะผู้วิจัยนำข้อมูลมาประมวลและจัดทำเป็นผลการเก็บรวบรวมข้อมูลฉบับร่างของแต่ละโรงเรียน ในรูปเล่มรายงานและการนำเสนอโดย PowerPoint เพื่อใช้ในการจัดประชุมนำเสนอผลเบื้องต้นของแต่ละโรงเรียนในการลงพื้นที่โรงเรียนครั้งที่ 2 โดยในการลงพื้นที่โรงเรียนครั้งที่ 2 นี้ คณะผู้วิจัยขอความร่วมมือให้โรงเรียนจัดประชุมรวมกลุ่มผู้บริหารและครู กลุ่มนักเรียน กลุ่มผู้ปกครองและตัวแทนชุมชน ร่วมกันพิจารณาวิพากษ์ โต้แย้ง และชี้แจงเพิ่มเติมข้อมูลที่ยังขาดหายหรือคลาดเคลื่อนจากผลเบื้องต้นที่คณะผู้วิจัยนำเสนอ

คณะผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการลงพื้นที่โรงเรียนครั้งที่ 2 มาปรับปรุงผลการวิจัยรายโรงเรียน แล้วนำกลับไปเสนอต่อโรงเรียนอีกครั้งในการลงพื้นที่โรงเรียนครั้งที่ 3 เพื่อให้ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งสุดท้ายผ่านฉันทามติร่วมกันทุกฝ่าย นอกจากนี้ ในการลงพื้นที่ครั้งที่ 3 ทางโรงเรียนได้จัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อนำชม สาธิต และอธิบายรายละเอียดให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงงานคุณธรรมของนักเรียน

ในส่วนของการสัมภาษณ์นิเทศอาสา วิทยากรอาสา ผู้รับผิดชอบโครงการ และผู้ทรงคุณวุฒิ คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ทั้งแบบเผชิญหน้าและการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ โดยมีการนัดหมายล่วงหน้า ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ครั้งละ 1/2- 1 ชั่วโมง ระหว่างวันที่ 26 เมษายน 2559 ถึงวันที่ 23 มกราคม 2560

5) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

คณะผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 แห่ง ระหว่างวันที่ 7 กรกฎาคม ถึง 3 สิงหาคม 2559 เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง หลังจากได้รับการตอบกลับแบบสอบถามและตรวจสอบความสมบูรณ์แล้ว พบว่าได้แบบสอบถามจากผู้บริหารครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 346 ฉบับ นักเรียน 693 ฉบับ และผู้ปกครอง 191 ฉบับ รวมจำนวน 1,230 ฉบับ

6) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดประชุมระดมสมอง

คณะผู้วิจัยจัดประชุมระดมสมองผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพิจารณาแนวทางในการพัฒนากระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระยะต่อไป จำนวน 1 ครั้ง เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2559 เวลา 9.00-12.00 น. ณ โรงแรมไทปัน กรุงเทพฯ โดยคัดเลือกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมจำนวน 22 คน ประกอบด้วยผู้รับผิดชอบโครงการและผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนิเทศอาสา ซึ่งมีส่วนรับผิดชอบพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในแต่ละโรงเรียนเป้าหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล: ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาทบทวนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การประชุมระดมสมอง และข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดกลุ่ม

รายการตามประเด็นสาระที่สอดคล้องหรือแตกต่างกัน การถอดบทเรียนด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) คะแนนเต็ม 5 ใช้การวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5 ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลรายโรงเรียน

1) โรงเรียนสบปราบพิทยาคม

1.1) ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลและสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค: โรงเรียนสบปราบพิทยาคม

1.1.1 ที่มาของโครงการ/แรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ จุดเริ่มต้นของโครงการนั้นนักเรียนได้เริ่มทำโครงงานจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่นเมื่อปี พ.ศ. 2552 แล้วได้รับโอกาสเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติเยาวชนไทยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และโครงงานได้รับการพัฒนาเป็นลำดับ โดยโรงเรียนได้ริเริ่มกิจกรรม "เข้าวัดวันพระ" ขึ้นในปีการศึกษา 2553 เพื่อหวังให้ศาสนากล่อมเกลาจิตใจผู้เรียนโดยนักเรียนกลุ่มอาสา และในปีการ

ศึกษา 2553 โรงเรียนได้รับโล่พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และได้มีการปรับปรุงพัฒนาโครงการจนกระทั่งในปีการศึกษา 2556 ได้รับโล่พระราชทานเกียรติคุณ "ประโยชน์สุขแห่งมหาชน" ตามโครงการพัฒนาโครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ "เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง" และใน พ.ศ. 2557 รับโล่เกียรติยศพระราชทานเกียรติคุณแห่งมหาชนจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้คัดเลือกเจาะจงมาที่โรงเรียนสบปราบพิทยาคม พัฒนาสู่การเป็นโรงเรียนคุณธรรมและดำเนินการอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2558 จากนั้นผู้บริหารได้เล็งเห็นความสำคัญจึงสนับสนุนให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนทั้งโรงเรียน โดยเริ่มจากการนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่วัดเรียนรู้ศาสนพิธี ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ระหว่างคนในแต่ละรุ่นโดยเฉพาะรุ่นเด็กกับรุ่นสูงวัย รวมถึงการสร้างจิตอาสาของนักเรียนให้เกิดแก่วัดและชุมชนตามสภาพความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ในลักษณะการประสานความร่วมมือซึ่งกันและกัน โดยได้รับความร่วมมือจากวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น บริษัทเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปรากฏผลตอบรับที่ดีชุมชนให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือ โครงการจึงขยายไปทุกวัดทั้งอำเภอ

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองโรงเรียนสบปราบพิทยาคม ถึงแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าทุกกลุ่มมีแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในระดับปานกลาง (ผู้บริหารและครู M = 3.42, นักเรียน M = 3.53, ผู้ปกครอง M = 3.32) ทั้งนี้ เมื่อสอบถามผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนสบปราบพิทยาคมถึงที่มา/สาเหตุที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าสาเหตุที่มากที่สุดคือโรงเรียนมีต้นทุนเดิมในด้านคุณธรรม จริยธรรมอยู่แล้ว คิดเป็นร้อยละ 30.2

1.1.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนสบปราบพิทยาคมนั้น ส่วนสำคัญเกิดจากคณะผู้บริหารเป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนการประสานงานของทุกภาคส่วน การกระตุ้นเชิงบวก การส่งเสริม และการปฏิบัติเป็นต้นแบบให้กับครูและนักเรียน จึงทำให้เกิดการเป็นตัวแบบในการปฏิบัติตน และค่อย ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่บุคคลส่วนใหญ่ร่วมกันปฏิบัติตาม เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน ส่วนบุคคลที่ปฏิเสธการปฏิบัติดังกล่าวก็จะค่อย ๆ ปรับตัวให้คล้ายคลึงกับบุคคลอื่น ๆ ในองค์กร ในส่วนของนักเรียนก็จะเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูและผู้บริหารโดยมีบุคคลดังกล่าวเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีจึงทำให้นักเรียนเกิดการปฏิบัติตาม อีกส่วนหนึ่งมาจากผู้ปกครองในการให้กำลังใจและเป็นแรงสนับสนุนและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ส่วนผู้บริหารจะให้ข้อเสนอแนะและจะมีการแลกเปลี่ยนในกิจกรรมของทางโรงเรียน

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนโรงเรียนสบปราบพิทยาคม ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนสบปราบพิทยาคม พบว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน ล้วนส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนสบปราบพิทยาคมในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายประเด็นพบว่าทั้งกลุ่มผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนเห็นว่าปัจจัยด้านครูเกี่ยวกับ "ครูเป็นนักประสานงานที่ดีกับชุมชน" ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนในระดับปานกลาง นอกจากนี้ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายังเห็นว่าปัจจัยด้านนักเรียนเกี่ยวกับ "นักเรียนสามารถมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง" ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนในระดับปานกลาง ขณะที่นักเรียนเห็นว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียนเกี่ยวกับ "โรงเรียนมีรูปแบบการทำงานที่เป็นระบบ หรือทำเป็นทีม" ส่งผลต่อความสำเร็จ

ของโรงเรียนในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนในระดับมาก โดยปัจจัยที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ คือ "โรงเรียนกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน" (M = 4.00) และ "โรงเรียนให้ความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีมากกว่าคนเก่ง" (M = 4.00) ขณะที่นักเรียนเห็นว่า "ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีความเข้าใจหลักการของโรงเรียนคุณธรรม" (M = 3.74) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ

1.1.3) ข้อจำกัดของการดำเนินงาน ช่วงแรกของการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมพบอุปสรรค คือ มีนักเรียนประมาณ 70% ของนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียน หรือประมาณห้องเรียนละ 30% ที่ยังไม่เข้าใจในโครงการและยังไม่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามการดำเนินงานของโรงเรียน และมีนักเรียนบางส่วนติดภารกิจจึงทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ รวมถึงลักษณะของการประเมินผลและการรายงานผลโครงการเป็นลักษณะของการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการเป็นระยะ ๆ โดยใช้การพูดคุยจากสิ่งที่สังเกตเห็น การจัดการระบบเอกสารโครงการใช้การอธิบายด้วยการใช้ภาพถ่ายในการนิเทศติดตาม รวมถึงการกำหนดระยะเวลาในการประชุมและการประเมินผลโครงการไม่ได้กำหนดวาระการประชุมเฉพาะ เนื่องจากโรงเรียนมีการขับเคลื่อนแผนพัฒนาโรงเรียน โครงการประจำปี และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควบคู่กันไป โดยไม่ได้มีการแยกโครงการโรงเรียนคุณธรรมเฉพาะเรื่อง อันเนื่องมาจากผู้บริหารต้องการให้บูรณาการกับการดำเนินงานตามแผนงานของโรงเรียนตามปกติเพื่อไม่ให้ดูเหมือนเป็นการเพิ่มภาระงานของครู

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนโรงเรียนสบปราบพิทยาคม ถึงข้อจำกัดในการดำเนินงาน

ของโรงเรียนสบปราบพิทยาคม พบว่าทั้งผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียน เห็นสอดคล้องกันว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ครู และนักเรียน เป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยด้านชุมชนนั้น ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าเป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระดับน้อย ขณะที่นักเรียนเห็นว่าเป็นข้อจำกัดในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณารายปัจจัย พบว่าปัจจัยที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าเป็นข้อจำกัดมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ คือ "ผู้ทำโครงงานไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ในการวิเคราะห์ปัญหา เกิดการกำหนดปัญหาซ้อนปัญหา ซึ่งไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริง" (M = 2.98) ขณะที่ในมุมมองของนักเรียนเห็นว่าปัจจัย "เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ทำให้กระบวนการขับเคลื่อนต้องค่อยเป็นไปค่อยไป" เป็นข้อจำกัดมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ (M = 3.16)

1.1.4) กรณีศึกษาโครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจ โครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจของโรงเรียนสบปราบพิทยาคม คือ โครงการเกี่ยวกับขยะ โดยเป็นการแปรรูปขยะมาเป็นของใช้ของเล่น โดยเป็นโครงการที่มาจากความร่วมมือกันของห้องเรียน 2 ห้อง และดำเนินการปฏิบัติในชุมชน โดยผ่านการประกวดจากระดับจังหวัด ระดับภาค สู่ระดับชาติ

1.1.5) องค์ความรู้โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนสบปราบพิทยาคมนั้น ทำให้โรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียนทั้งระบบโรงเรียน โดยการขับเคลื่อนโครงการของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนเกิดองค์ความรู้จากประสบการณ์ และได้ผลผลิตสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียน คือ สบปราบสคูลโมเดล ซึ่งเกิดจากการหลอมรวมจากต้นทุนเดิมของโรงเรียนสบปราบพิทยาคม คือ โครงงานจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น (เข้าวัดวันพระ) และบางมูลนาก

โมเดล โดยสบปราบสคูลโมเดลเกิดจากแม่น้ำสามสาย คือ โครงการประจำปี กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และโครงการทักษะชีวิตเน้นจิตอาสาสู่ชุมชน มุ่งให้ผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกิดคุณธรรมเป้าหมาย (ความมีวินัย ความพอเพียง จิตอาสา) และพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกบรรลุตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของสถานศึกษา โดยมียุทธศาสตร์ในการพัฒนา สิ่งสำคัญคือการสร้างความเข้าใจให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลที่เกิด สิ่งที่ต้องการพัฒนาคือ พัฒนาศักยภาพครู พัฒนานักเรียน และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยทางโรงเรียนสบปราบพิทยาคมได้ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาโดยใช้โมเดลนี้เป็นหลักและดำเนินการขยายผลต่อยอดสู่โรงเรียนอื่นต่อไป

เมื่อสอบถามถึงความพร้อมในการเป็นแหล่งศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนสบปราบพิทยาคม ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง (M = 3.53) ขณะที่นักเรียนเห็นว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับมาก (M = 3.65)

1.1.6) ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้และต่อยอดขยายผลการดำเนินงาน โรงเรียนต้องการต่อยอดขยายผลโครงการโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมกับโรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อดำเนินการต่อยอดในเชิงโครงการและแบ่งปันประสบการณ์การจัดทำโครงการ ทั้งนี้รวมถึงการให้ความสำคัญกับครูที่ย้ายเข้ามาใหม่หรือครูเก่าที่ต้องการทบทวนและเพิ่มเติมความรู้ ซึ่งสามารถดำเนินการร่วมกันในช่วงของการขยายผลโครงการได้

1.2) ผลการประเมินการพัฒนาโรงเรียนสบปราบพิทยาคมให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาค

1.2.1) บริบท ผลการศึกษาพบว่า 1) **ข้อมูลพื้นฐาน/ต้นทุน** โรงเรียนสบปราบพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35

เป็นโรงเรียนประจำอำเภอ มีเขตพื้นที่บริการ 4 ตำบล 46 หมู่บ้าน มีวัดทั้งหมด 26 วัด โดยโรงเรียนสบปราบพิทยาคมมุ่งสู่มาตรฐานสากล พัฒนาตนอย่างมีคุณธรรม น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อัตลักษณ์ของสถานศึกษา คือมีทักษะชีวิต เน้นจิตอาสาสู่ชุมชน และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา คือ เข้าวัดวันพระ 2) **จุดแข็ง** คือ กรรมการสถานศึกษาคัดเลือกจากผู้มีจิตอาสาพัฒนาโรงเรียน เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ยอมรับของชุมชน ประธานกรรมการสถานศึกษาเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น สามารถประสานความร่วมมือกับผู้บริหารท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี รวมถึงทางโรงเรียนได้ริเริ่มกิจกรรม "เข้าวัดวันพระ" ขึ้นในปีการศึกษา 2553 ประสานความร่วมมือกับวัด 26 แห่ง ในพื้นที่ 4 ตำบล เพื่อหวังให้ศาสนากล่อมเกลาจิตใจผู้เรียน โดยนักเรียนกลุ่มอาสา ริเริ่มโดยนักเรียน ครูเป็นพี่เลี้ยง นำร่องกิจกรรมที่วัดบางพร้าวจนได้รับการยอมรับและขยายผลไปวัดอีก 26 แห่ง แม้ในช่วงแรกของการขยายผลจะมีปัญหา แต่ก็สามารถแก้ไขได้ด้วยการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจทุกภาคส่วน และในปีการศึกษา 2553 โรงเรียนได้รับโล่พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี และได้มีการปรับปรุงพัฒนาโครงการจนกระทั่งในปีการศึกษา 2556 ได้รับโล่พระราชทานเกียรติคุณ "ประโยชน์สุขแห่งมหาชน" ตามโครงการพัฒนาโครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ "เยาวชนไทย ทำดีถวายในหลวง" 3) **จุดอ่อน** คือ สภาพเริ่มต้นของโรงเรียนสบปราบพิทยาคมก่อนเข้าร่วมโครงการนั้นส่วนใหญ่สภาพปัญหาที่พบคือเรื่องของขยะและความสะอาดของบริเวณโดยรอบโรงเรียน รวมถึงความชำรุดทรุดโทรมของสิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียน ส่วนสภาพเริ่มต้นของนักเรียนสบปราบพิทยาคมก่อนเข้าร่วมโครงการนั้นสภาพปัญหาที่พบคือนักเรียนมักจะมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น เสพของมึนเมา ชู้สาว ลักขโมยของ ทะเลาะวิวาททั้งในโรงเรียนและในชุมชน หนีเรียน ติดเพื่อน ติดเกม และเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง ทั้งนี้รวมถึงความไม่มีระเบียบวินัยในโรงเรียน เช่น การเดินแถว การพูดคุยเสียงดัง ส่วนสภาพเริ่มต้นของครูโรงเรียนสบปราบพิทยาคมก่อนเข้าร่วมโครงการนั้น ส่วนใหญ่สภาพปัญหาที่พบคือเรื่องของการมาโรงเรียนช้า การไม่มาเข้าแถว การขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน 4) **โอกาส** คือ เด็กในพื้นที่มากกว่า 90% มาเรียนที่โรงเรียนสบปราบพิทยาคม มีเพียงส่วนน้อยที่เข้าไปเรียนต่อในเมือง และองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 4 ตำบล จัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนปีละ 10,000 บาท 5) **ภาวะคุกคาม** คือ อาชีพผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบเกษตรกรรม และทำงานต่างพื้นที่ ทำให้ครอบครัวเกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย

1.2.2) **ปัจจัยนำเข้า** มีดังนี้ โรงเรียนสบปราบพิทยาคมได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณจากหน่วยงานภายนอกหลายหน่วยงาน ได้แก่ จากบริษัทเอกชน องค์การบริหารส่วนตำบล วัด สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยโรงเรียนได้นำมาใช้ในโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ในด้านการบริหารปัจจัยนำเข้านั้นในส่วนของโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณไว้หลายลักษณะ บางโครงการเป็นลักษณะการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่มีค่าใช้จ่าย ค่าใช้จ่ายอยู่ที่การนำเสนอโครงการ บางโครงการที่ต้องมีการใช้วัสดุอุปกรณ์ก็จะได้รับการสนับสนุนในงบประมาณที่กำหนดไว้ หากโครงการที่มีความจำเป็นที่ต้องใช้เงินเพิ่มและเป็นโครงการที่มีคุณค่า โรงเรียนจะพิจารณาสนับสนุนเงินให้อย่างเต็มที่

เมื่อสอบถามถึงความเพียงพอของงบประมาณที่ใช้ดำเนินการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่า มีครูและนักเรียนบางส่วนไม่ทราบว่างบประมาณพอเพียงหรือไม่ คิดเป็นร้อยละ 55.8 และ 46.8 ตามลำดับ ขณะที่ครูร้อยละ 30.8 และนักเรียนร้อยละ 44.7 เห็นว่างบประมาณเพียงพอในการดำเนินงาน มีครูและนักเรียนเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่างบประมาณไม่เพียงพอ

ในการดำเนินงาน คิดเป็นร้อยละ 13.5 และ 8.5 ตามลำดับ

1.2.3) กระบวนการ พิจารณาจากการอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน การบริหารจัดการโครงงาน การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน การนิเทศติดตาม และการรายงานความก้าวหน้า ดังนี้

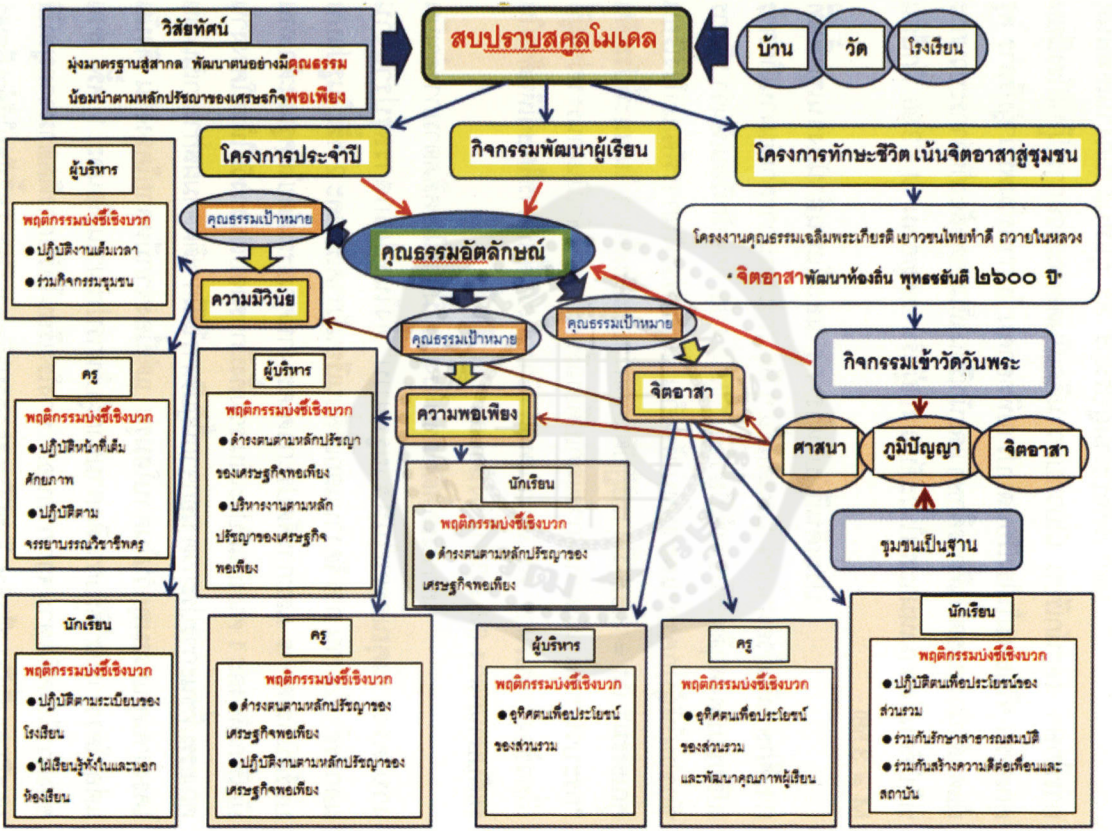
การอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน พบว่า การดำเนินการตามโครงการ ได้แก่ การอบรมคณะครูทั้งโรงเรียน ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง การอบรมนักเรียนแกนนำ และนำผู้บริหาร ครูแกนนำ นักเรียนแกนนำศึกษาดูงาน ณ โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยา จังหวัดพิจิตร ในการอบรมพัฒนานักเรียนแกนนำเมื่อประมาณ 2 ปีที่แล้ว จัดอบรม ณ ห้องประชุมขะจาว โรงเรียนสบปราบพิทยาคม วิทยากรเป็นครูจากโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม โดยคัดเลือกตัวแทนนักเรียนห้องเรียนละ 3 คน หรือประมาณ 10% ของนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียนเป็นตัวแทนเข้าร่วมการอบรม ลักษณะการอบรมจะให้นักเรียนช่วยกันคิดปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน หลังจากเข้าร่วมอบรมนักเรียนได้แนวคิดและเห็นตัวอย่างการทำโครงงานคุณธรรม

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนสบปราบพิทยาคม ถึงความสามารถในการนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพมาใช้ในการปฏิบัติจริง พบสอดคล้องกันว่าผู้บริหาร/ครู และนักเรียนเห็นว่าตนเองสามารถนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพไปใช้ในการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลาง (ผู้บริหาร/ครู M = 3.50, นักเรียน M = 3.30) ทั้งนี้ผลการสอบถามผู้บริหารและครู ถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ว่าเนื่องมาจากกิจกรรมใด พบว่าผู้บริหารและครูเห็นว่ากิจกรรม "การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/การประชุมภายในโรงเรียน" ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม มากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ (M = 3.64) รองลงมาได้แก่ กิจกรรม "การจัดอบรมให้กับนักเรียนแกนนำ", "การอบรมที่สำนักงานผู้ตรวจการ

แผ่นดินจัดให้" และ "การนิเทศติดตามของผู้นิเทศอาสา" (M = 3.52, 3.37 และ 3.29 ตามลำดับ) ในส่วนของการศึกษาดูงานโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมนั้น ในภาพรวมผู้บริหารและครูที่เข้าร่วมเห็นว่ากิจกรรมศึกษาดูงานมีความเหมาะสมในระดับมาก ขณะที่นักเรียนเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่าทั้งผู้บริหาร/ครู และนักเรียน เห็นสอดคล้องกันว่า "ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม" อยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 4.00, นักเรียน M = 3.54) ในขณะที่ "กิจกรรมศึกษาดูงานทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมอย่างเป็นขั้นตอน" อยู่ในระดับปานกลาง (ผู้บริหาร/ครู M = 3.25, นักเรียน M = 3.11)

การบริหารจัดการโครงงาน ในส่วนของโครงงานคุณธรรมระดับชั้นเรียนนั้น นักเรียนแต่ละห้องเรียนจะช่วยกันคิดปัญหาที่ต้องการแก้ไข ร่วมกันกำหนดหัวข้อปัญหาภายในห้องว่ามีสภาพปัญหาใด และให้เรียงลำดับความสำคัญพร้อมทั้งกำหนดแนวทางการแก้ไข โดยครูประจำชั้นในฐานะครูที่ปรึกษามีหน้าที่ในการให้คำแนะนำปรึกษา แล้วนำมาสร้างเป็นโครงงานคุณธรรม โดยนักเรียนเป็นคนคิดโครงงานและลงมือทำด้วยตนเอง บทบาทหลักจะให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเองด้วยความรับผิดชอบของหัวหน้าห้องเรียน หัวหน้าคณะกรรมการห้องเรียนโดยประสานกับอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นหลัก บางโครงงานอาจจะแก้ปัญหาเดียวกัน แต่จะมีวิธีการดำเนินงานที่แตกต่างกัน หรือบางโครงงานที่แก้ปัญหาเดียวกันอาจจะมาร่วมมือกันทำ เช่น โครงการขยะแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น ม.3 ทำร่วมกับนักเรียน ม.5 นอกจากนี้ยังมีบางโครงงานที่ทำร่วมกันทั้งโรงเรียน เช่น โครงงานเข้าแถวและเดินแถวอย่างเป็นระเบียบ โครงงานนี้ได้รับต้นแบบมาจากโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม

การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน หลังจากการได้รับการอบรมจากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมแล้ว โรงเรียนได้ประชุมวางแผนจัดทำโครงการโดยความร่วมมือของผู้บริหาร คณะครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สมาคมผู้ปกครอง และคณะกรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียน และได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อที่จะกลั่นกรองประเด็นสาระสำคัญที่จะนำไปสู่การวางแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการนั้นได้มาจากตัวแทนคณะผู้บริหาร และครูตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เนื่องจากเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนได้ง่ายในเชิงการบริหารจัดการ โดยการคัดเลือกคณะกรรมการหลักได้จำนวนมาทั้งสิ้น 14 คน โดยทั้ง 14 คนนี้มีหน้าที่ประชุมกับคณะอนุกรรมการย่อยในการกำหนดประเด็นการพัฒนา การแก้ไขปัญหา แล้วนำปัญหาที่ได้นั้นมาประชุม พูดคุย วิพากษ์ เพื่อหาข้อสรุปตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการหลัก ส่วนการกำหนดประเด็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนสบปราบพิทยาคมนั้น ครูแต่ละคนได้ปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่ต้องการแก้ไขและพัฒนาผ่านตัวแทนคณะกรรมการ โดยการคัดเลือกปัญหาได้มาจากการที่ครูได้รับการอบรมจากวิทยากร จึงทำให้ได้คุณธรรมอัตลักษณ์ 3 ด้าน ได้แก่ มีวินัย ความพอเพียง และจิตอาสา โดยการได้อัตลักษณ์เหล่านี้นำไปสู่การกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินงานร่วมกันของโรงเรียน ส่วนการดำเนินงานของโรงเรียนสบปราบพิทยาคม คณะผู้บริหาร ครู นำโดยผู้อำนวยการโรงเรียนและรองผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู ได้ร่วมกันกำหนดสบปราบสคูลโมเดล และได้ดำเนินการขับเคลื่อนโรงเรียนตามแนวทางของโมเดล ซึ่งเกิดจากการหลอมรวมจากต้นทุนเดิมของโรงเรียนสบปราบพิทยาคม คือ โครงงานจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น (เข้าวัดวันพระ) และบางมูลนากโมเดล

ภาพที่ 1 สบปราบสคูลโมเดล(อ้างอิง: โรงเรียนสบปราบพิทยาคม, ม.ป.ป.)

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียน เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกระบวนการปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนสบปราบพิทยาคม ในภาพรวมพบว่าผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียน เห็นสอดคล้องกันว่ากระบวนการปฏิบัติตนมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู/สพม. M = 3.86, นักเรียน M = 3.58)

ประเด็นที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นด้วยมากกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ "กระบวนการดำเนินงานเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้อง" (M = 4.60) ส่วนนักเรียนเห็นว่า "มีการชักชวนให้ผู้ปกครองและชุมชน/ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม" (M = 3.87) มีการปฏิบัติมากกว่าประเด็นอื่น ๆ ในขณะที่ประเด็น "กระบวนการดำเนินงานมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินงานระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง" ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นด้วยในระดับปานกลาง (M = 3.51) ซึ่งน้อยกว่าประเด็นอื่น ๆ

การนิเทศติดตาม โรงเรียนมีการนิเทศติดตามการดำเนินงานโครงงานคุณธรรมในหลายรูปแบบ ทั้งในรูปเอกสารสรุปรายงานผลการดำเนินงาน การจัดงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาคเรียนละ 2 ครั้ง ในรูปแบบบอร์ดนิทรรศการ และการจัดประกวดโครงงานคุณธรรมโดยให้ครูและตัวแทนนักเรียนห้องละ 1 คน เป็นผู้ประเมิน รวมทั้งมีการมอบเงินรางวัลให้แก่โครงงานคุณธรรมที่ชนะการประกวด นอกจากนี้ผู้บริหารได้มีการติดตามผลการดำเนินงานโครงงานคุณธรรมทุกวันในคาบโฮมรูม แต่เนื่องจากมีหลายโครงงาน ดังนั้นแต่ละโครงงานจะได้รับการติดตามจากผู้บริหารประมาณเดือนละ 1 ครั้ง ส่วนของการนิเทศติดตามจากภายนอก ทางโรงเรียนได้รับการติดตามจากมูลนิธิยุวสถิรคุณที่เป็นเครือข่าย โดยมีนิเทศอาสามาติดตามปีละ 2 ครั้งโดยให้คำปรึกษา

กับผู้บริหารและครู โดยการนิเทศมุ่งดูที่พฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนด้วยการพูดคุยกับครูและนักเรียน

การสอบถามผู้บริหารและครูเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการนิเทศติดตามโดยผู้นิเทศอาสาในโรงเรียนสบปราบพิทยาคม ในภาพรวมพบว่าการนิเทศติดตามโดยนิเทศอาสามีความเหมาะสมในระดับมาก (M = 3.67) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผู้บริหารและครูเห็นด้วยกับประเด็น "นิเทศอาสาสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้รับผิดชอบ" มากกว่าประเด็นอื่น ๆ

การรายงานความก้าวหน้า โรงเรียนมีการรายงานความก้าวหน้ากับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินตามวัน-เวลาที่ได้กำหนดไว้ โดยจัดทำเป็นเอกสารรายงานและมีการนำเสนอผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าของการดำเนินการของโรงเรียน

1.2.4) ผลผลิต มีดังนี้ 1) **ผลที่เกิดขึ้นกับผู้บริหารและระบบโรงเรียน** คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเปลี่ยนแปลงทั้งระบบโรงเรียน กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารปฏิบัติ ครูก็จะเกิดความตระหนักและปฏิบัติตาม ส่วนนักเรียนเมื่อเห็นตัวแบบหรือต้นแบบแล้วก็จะพร้อมที่จะปฏิบัติตามด้วยเช่นกัน กระบวนการเช่นนี้ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงทีละนิด ซึ่งการปฏิบัติเหมือนกันทั้งระบบโรงเรียนนี้เป็นสภาพที่เรียบร้อยและเป็นที่พอใจของทุกคนในโรงเรียน 2) **ผลที่เกิดขึ้นกับครู** คือ ผลที่เกิดขึ้นกับครูนั้นในช่วงแรกของการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ครูบางส่วนอาจไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ปฏิบัติตามคนส่วนใหญ่ เมื่อระยะเวลาผ่านไป ผลที่เกิดขึ้นได้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลง โดยครูมีความร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกันในการขับเคลื่อนโรงเรียนด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง แม้ว่าช่วงแรกอาจรู้สึกฝืนใจเกิดเป็นพฤติกรรมที่มาจากการทำซ้ำ ๆ ด้วยความเคยชินจนติดเป็นนิสัย เช่น

การยืนเข้าแถวเคารพธงชาติกับนักเรียนในช่วงเช้าทันเวลา เข้าสอนและเลิกสอนตรงเวลา หรือพฤติกรรมการลดละการดื่มสุรา เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สื่อถึงการเป็นต้นแบบที่ดีในการปฏิบัติตนของนักเรียนด้วยเช่นเดียวกัน 3) **ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน** คือ จากการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมนั้น ผลที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนกับนักเรียนคือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง โดยเฉพาะในเรื่องของการทะเลาะวิวาททั้งภายในและภายนอกโรงเรียน อัตราการทำลายทรัพย์สินสิ่งของในโรงเรียนลดน้อยลงหรือแทบไม่เกิดขึ้น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้นักเรียนยังมีวินัยที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนขึ้น เช่น เรื่องของการคัดแยกขยะ การเข้าแถว การเดินแถว การวางรองเท้า เรียนเข้าใจมากขึ้น มีเงินออม พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เปลี่ยนไปมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้นเป็นไปในทิศทางที่ดีมากขึ้น ซึ่งเกิดจากการปรับตัวของนักเรียนที่ได้ทำหรือปฏิบัติซ้ำ ๆ จนกลายเป็นนิสัย

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผลผลิตในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนสบปราบพิทยาคม พบว่า ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าในภาพรวมผลผลิตในการดำเนินงานมีความเหมาะสมในระดับมาก (M = 3.68) ขณะที่นักเรียนและผู้ปกครองเห็นว่าในภาพรวมผลผลิตในการดำเนินงานมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง (นักเรียน M = 3.45, ผู้ปกครอง = 3.29) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผลที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าปฏิบัติชัดเจนกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ "ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม" (M = 3.82) "โครงการทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักในความสำคัญของคุณธรรม" (M = 3.82) ส่วนนักเรียนเห็นว่า "พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหารเพิ่มขึ้น" (M = 3.78) มีการปฏิบัติที่ชัดเจนมากกว่าประเด็นอื่น ๆ

สำหรับความคิดเห็นของผู้ปกครอง "นักเรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมพึงประสงค์ที่ชัดเจน" (M = 3.68) มีการปฏิบัติที่เห็นชัดเจนกว่าประเด็นอื่น ๆ

หลังจากเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ในปีการศึกษา 2558 ผลผลิตของโรงเรียนสบปราบพิทยาคมบรรลุตามคุณธรรมเป้าหมาย คือ "มีวินัย พอเพียง จิตอาสา" กล่าวคือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนของโรงเรียนสบปราบพิทยาคมมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ครบทุกประการ

1.2.5) ผลกระทบ ผลที่เกิดนอกเหนือจากเป้าหมายที่ต้องการ ทั้งผลในทางบวกและทางลบ มีดังนี้ 1) ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงงานคุณธรรมอาจจะมีผลกระทบอื่นที่นอกเหนือจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น โครงงานเดินแถวอย่างเป็นระเบียบ นอกจากจะช่วยให้นักเรียนมีระเบียบวินัยมากขึ้นแล้ว ยังเป็นการช่วยฝึกความอดทนให้แก่นักเรียนอีกด้วย

1.2.6) เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ โรงเรียนสบปราบพิทยาคมมีการกำหนดตัวชี้วัดคุณธรรมเป้าหมาย คือ "มีวินัย พอเพียง จิตอาสา" ทั้งในส่วนของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนสบปราบพิทยาคมมีการดำเนินงานสอดคล้องตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาคทุกประการ

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียน เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ กรณีโรงเรียนสบปราบพิทยาคม พบว่าในภาพรวมทุกกลุ่มเห็นว่าโรงเรียนสบปราบพิทยาคมดำเนินงานตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู/สพม. M = 3.84, นักเรียน M = 3.56, ผู้ปกครอง M = 3.75) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผู้บริหาร

และครูเห็นว่าโรงเรียนสบปราบพิทยาคมมีการดำเนินงานในระดับมากทุกรายการ โดยที่ "กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์และคุณธรรมเป้าหมายจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาของโรงเรียนเอง มิใช่การลอกเลียนแบบจากโรงเรียนอื่น" (M = 4.00) ได้คะแนนการประเมินสูงกว่ารายการอื่น ๆ สำหรับความคิดเห็นของนักเรียน เห็นว่าในบางประเด็นการดำเนินงานของโรงเรียนสบปราบพิทยาคมยังอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ "มีการแต่งตั้งคณะทำงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน" (M = 3.48) และ "ทุกคนในโรงเรียนร่วมกันคิดโครงงานคุณธรรมที่สอดคล้องกับคุณธรรมเป้าหมายที่กำหนดไว้" (M = 3.47) ส่วนรายการอื่น ๆ นักเรียนเห็นว่ามีการดำเนินงานในระดับมาก

ในส่วนความคิดเห็นของผู้ปกครองในประเด็นที่เกี่ยวข้อง พบว่าผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนสบปราบพิทยาคมมีการดำเนินงานในระดับมากทุกรายการ โดยที่ "ครูและนักเรียนมีความสุข ยิ้มแย้ม แจ่มใส ทักทาย โต้ตอบอย่างมีสัมมาคารวะ" (M = 3.84) เป็นประเด็นการประเมินที่ได้คะแนนสูงกว่าประเด็นอื่น ๆ

2) โรงเรียนปรางค์กู่

2.1) การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลและสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค: โรงเรียนปรางค์กู่

2.1.1) ที่มาของโครงการ/แรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ

จุดเริ่มต้นเกิดจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้จุดประกายความคิดโครงการโรงเรียนคุณธรรม และครูแกนนำความตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน จึงเริ่มดำเนินการ "โครงการรักนวลสงวนตัว" อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นผลการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น คือ อัตราการท้อง

ก่อนวัยของนักเรียนลดลง โครงการจึงเป็นที่ยอมรับและได้รับรางวัลในระดับประเทศ และได้รับการเสนอชื่อจาก สพฐ. ไปยังสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม นอกจากนี้โรงเรียนดำเนินงานโดยใช้หลักการ “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน และได้รับการสนับสนุนโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม และแนวคิดเรื่องคุณธรรมเป็นอย่างดีจากเจ้าอาวาสวัดระกา

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง เกี่ยวกับแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าทุกกลุ่มมีแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในระดับมาก (ผู้บริหารและครู M = 4.08, นักเรียน M = 3.88, ผู้ปกครอง M = 3.63) ทั้งนี้ เมื่อสอบถามผู้บริหาร ครูและผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโรงเรียนปรางค์กู่ถึงที่มา/สาเหตุที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าสาเหตุที่มากที่สุดคือโรงเรียนมีต้นทุนเดิมในด้านคุณธรรม จริยธรรมอยู่แล้ว คิดเป็นร้อยละ 29.5

2.1.2) **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ** เกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน รวมทั้งกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) **ผู้บริหาร** มีวิสัยทัศน์และมีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความจริงจังและตั้งใจจริงที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยมุ่งเน้นการทำให้ครูยอมรับที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้วยใจ และใช้หลักความเป็นประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน 2) **ครู** มีความมุ่งมั่นตั้งใจจริงในการทำงาน ให้ความสำคัญและร่วมมือในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยมีครูแกนนำที่มีความเข้มแข็งและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน พยายามหา

วิธีการหรือแนวทางอย่างเป็นระบบในการแก้ปัญหา และใช้วิธีการจูงใจให้ครูในโรงเรียนทุกคนเห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการ ครูประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน คอยดูแลเอาใจใส่และควบคุมนักเรียน และเป็นนักประสานงานกับชุมชนที่ดี 3) **นักเรียน** เป็นผู้คิดโครงงานคุณธรรมด้วยตนเอง โดยมองเห็นปัญหาใกล้ตัวที่เกิดขึ้นกับตนเองและโรงเรียน จึงทำให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และเห็นความสำคัญของเรื่องคุณธรรมว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับตัวเองในทางที่ดีขึ้น 4) **ผู้ปกครอง/ชุมชน** ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการทำกิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีศักยภาพเป็นที่ยอมรับ คณะกรรมการสมาคมครูและผู้ปกครองคอยประสานงานกับโรงเรียน โดยนำเสนอปัญหา นำเสนอแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหา รวมทั้งนำเสนอแนวคิดในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ และกลุ่มศิษย์เก่ามีจิตสำนึกรักโรงเรียนและช่วยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียน **5) กระบวนการดำเนินงาน** โรงเรียนมีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน และมีรูปแบบการทำงานอย่างเป็นระบบ ทำเป็นทีม ทำทั้งโรงเรียน บุคลากรของโรงเรียนมีความสามัคคี ร่วมกันแก้ปัญหาโดยใช้หลักใจประสานใจ โดยมีการจัดตั้งคณะทำงานและใช้กระบวนการประชุมเพื่อรับทราบและร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหา รวมทั้งมีการทำ After action review (AAR) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โรงเรียนมีการกำหนดแนวทางการติดตามผลที่เป็นระบบ เช่น การจัดประชุมติดตามผลการดำเนินของนักเรียนแต่ละระดับชั้นเวียนกันทุกวัน การจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้าน และมีการชี้แจงให้ผู้ปกครองรับทราบแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน ผ่านการประชุมผู้ปกครอง นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการจัดเตรียมทีมงานครูแกนนำรุ่นใหม่ เพื่อขึ้นมาช่วยปฏิบัติหน้าที่ทดแทนครูแกนนำเดิม สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้โครงการ

โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมประสบความสำเร็จคือ ผู้บริหารและครูมีจิตที่เป็นกุศล คือ คิดดี หวังดีต่อผู้เรียน และต้องการทำประโยชน์ให้กับโรงเรียน โดยใช้หลักคุณธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงาน

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนปรางค์กู่ พบว่า ปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน ล้วนส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนปรางค์กู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายประเด็นพบว่าปัจจัยที่ผู้บริหารและครูเห็นว่าส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนปรางค์กู่มากกว่าปัจจัยอื่น ๆ คือ "กลุ่มครูแกนนำให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนอย่างเข้มแข็ง" (M = 4.32) ขณะที่นักเรียนเห็นว่า "โรงเรียนกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน" (M = 4.17) และ "ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียน" (M = 4.17) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ

2.1.3) ข้อจำกัดของการดำเนินงาน การดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมมีข้อจำกัดดังนี้ 1) **ด้านบริบทของโรงเรียน** เนื่องจากโรงเรียนปรางค์กู่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ทำให้กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้องค่อยเป็นไปค่อยไป เพราะต้องทำความเข้าใจให้ความรู้แก่บุคลากรทุกภาคส่วนในโรงเรียน เกี่ยวกับสภาพปัญหาของโรงเรียน เป้าหมายของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงแนวทางดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน 2) **ด้านครู** ในช่วงแรกของการดำเนินงาน ยังมีครูบางส่วนปรับตัวไม่ทัน เนื่องจากมีภาระงานมาก และยังไม่เข้าใจกระบวนการทำโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมอย่างชัดเจน ทำให้ครูบางส่วนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานยังไม่เต็มที่ 3) **ด้านนักเรียน** ในช่วงแรกของการดำเนินงาน มีนักเรียนบางส่วนปรับตัวไม่ทัน ไม่เข้าใจหลักการของโรงเรียน

คุณธรรม จริยธรรม และขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำโครงงานคุณธรรม จึงทำให้นักเรียนเหล่านี้ยังไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการ 4) **ด้านงบประมาณ** ช่วงแรกของการดำเนินงาน ยังมีงบประมาณไม่เพียงพอในการสนับสนุนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียน เกี่ยวกับข้อจำกัดในการดำเนินงานพบว่าผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เห็นว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ครู และนักเรียนเป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระดับน้อย ขณะที่นักเรียนเห็นว่าปัจจัยด้านครูเป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระดับน้อย ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เป็นข้อจำกัดในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายปัจจัย พบว่าปัจจัยที่ผู้บริหารและครูเห็นว่าเป็นข้อจำกัดมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ คือ "ผู้ทำโครงงานไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ในการวิเคราะห์ปัญหา เกิดการกำหนดปัญหาซ้อนปัญหา ซึ่งไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริง" (M = 2.02) ขณะที่ในมุมมองของนักเรียนเห็นว่าปัจจัย "เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ทำให้กระบวนการขับเคลื่อนต้องค่อยเป็นไปค่อยไป" เป็นข้อจำกัดมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ (M = 3.29)

2.1.4) กรณีศึกษาโครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจ

โครงงานที่เป็นต้นแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนปรางค์กู่ คือ โครงงาน "รักนวลสงวนตัว" ซึ่งมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบัน สำหรับในปีการศึกษา 2558 โรงเรียนปรางค์กู่ได้ดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม 1 ห้องเรียน 1 โครงงาน ตามคุณธรรมเป้าหมายของโรงเรียน คือ "ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ จิตอาสา" จำนวนทั้งหมด 60 โครงงาน โครงงานคุณธรรมของปีการศึกษา 2558 ที่น่าสนใจเป็นตัวอย่างการเรียนรู้ (Best Practice) ของแต่ละระดับชั้นเรียน มีดังนี้ โครงงานจิตอาสาดูแล

ห้องพยาบาล (ชั้น ม.1/5) โครงงานลด ละ เลิก เล่นโทรศัพท์ในเวลาเรียน (ชั้น ม.2/3) โครงงานสมุนไพรดับกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ (ชั้น ม.3/4) โครงงานจิตอาสาพัฒนาสุขาโรงเรียน (ชั้น ม.4/1) โครงงานปันความรู้จากพี่สู่น้อง (ชั้น ม.5/1) และโครงการจิตอาสาเพื่อนพึ่งพากัน (ชั้น ม.6/8) นอกจากกิจกรรม "หนึ่งห้องหนึ่งโครงงานคุณธรรม" แล้ว โรงเรียนปรางค์กู่ยังได้มีการออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมเพื่อเป็นแนวปฏิบัติสู่คุณธรรมอัตลักษณ์ คือ กิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติ กิจกรรมเดินแถวชิดขวา กิจกรรมน้องไหว้พี่ และทำความเคารพครู กิจกรรมเขตพื้นที่รับผิดชอบ กิจกรรมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ 7 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ 1) "หนึ่งไร่สานฝัน" 2) ทักษะอาชีพ 3) พืชสมุนไพร 4) วัฒนธรรม ดนตรีไทย 5) สวนในวรรณคดี 6) ประวัติศาสตร์ และ 7) ธนาคารโรงเรียน

2.1.5) องค์ความรู้โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนปรางค์กู่ทำให้ได้แนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้ 1) ความสำเร็จของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน ต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายร่วมกัน ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน 2) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในองค์กร ต้องอาศัยระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลงความคิดของผู้ที่เห็นต่าง และอาศัยความอดทนในสร้างความเข้าใจและหาวิธีการที่เหมาะสม เพื่อมิให้เกิดผลเสียหายทั้งต่อสภาพจิตใจของบุคลากรในองค์กร และต่อบรรยากาศในการทำงาน 3) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน ผู้บริหารต้องวางแผนการทำงานและเป้าหมายที่ชัดเจน มีการพัฒนาครูแกนนำและนักเรียนแกนนำรุ่นใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง อบรมถ่ายทอดความรู้แก่ครูและนักเรียนเข้าใหม่ให้เข้าใจถึงเป้าหมายของโรงเรียนและวัฒนธรรมขององค์กร 4) โครงงานคุณธรรมที่ดีควรเป็นเรื่องที่เกิดจากความต้องการของนักเรียนอย่างแท้จริง ดำเนินการ

โดยนักเรียน โดยมีครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือ และผู้บริหารเป็นผู้อำนวยความสะดวก นอกจากนี้ เมื่อสอบถามถึงความพร้อมในการเป็นแหล่งศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนปรางค์กู่ ผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนเห็นว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู/สพม. M = 3.74, นักเรียน M = 3.86)

2.1.6) ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้และต่อยอดขยายผลการดำเนินงาน มีดังนี้ 1) การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ถ้าต้องการให้เกิดความยั่งยืนต้องเริ่มต้นจากใจ ไม่ใช้การบังคับ และต้องทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน เห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการ ทำจนเกิดความเคยชินและกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันของตนเอง 2) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ต้องใช้เวลา และอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน นอกจากนี้ โรงเรียนปรางค์กู่ยังเป็นต้นแบบโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม และขยายผลโรงเรียนคุณธรรมเครือข่าย จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนพอกพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก และโรงเรียนตูมพิทยานุสรณ์ สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่าผู้บริหารและครูได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการกระจายความรู้ ขยายสู่ชุมชน และการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครู นักเรียน ที่จะค่อยเป็นค่อยไป แต่จะเกิดผลติดตัวในทุกอย่าง ฉะนั้นการดำเนินงานต้องมีความต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันและจะเกิดเป็นนิสัยติดตัวนักเรียนไป

2.2) การประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนปรางค์กู่ให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาค

2.2.1) บริบท ผลการศึกษาพบว่า 1) **ข้อมูลพื้นฐาน/ต้นทุน**

โรงเรียนปรางค์กู่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ปีการศึกษา 2558 มีครู 103 คน นักเรียน 2,123 คน มีกรรมการสถานศึกษา 15 คน และมีกรรมการสมาคมผู้ปกครองประมาณ 30 คน นอกจากนี้ โรงเรียนปรางค์กู่เป็นศูนย์ภาษาญี่ปุ่นและภาษาเกาหลี และเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ มากมาย เช่น โรงเรียนในฝัน โรงเรียนมาตรฐานสากล โครงการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของมูลนิธิยุวสถิรคุณ โรงเรียนมีพื้นที่กว้างขวางเหมาะแก่การจัดกิจกรรมต่าง ๆ 2) **จุดแข็ง** คือ ผู้บริหารมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนอย่างชัดเจน จึงมีการกำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินงาน และส่งเสริมให้ครูและนักเรียนสามารถกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างดี รู้และเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนของนักเรียนและครูผู้สอน โดยพยายามหาวิธีการแก้ไขอย่างละมุนละม่อม โรงเรียนและชุมชนมีฐานความร่วมมือที่ดี กรรมการสถานศึกษาช่วยงานอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง โรงเรียนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ และเป็นโรงเรียนต้นแบบให้โรงเรียนอื่นในเขตพื้นที่การศึกษาได้ โรงเรียนมีชื่อเสียงด้านคุณธรรม ด้านดนตรี ด้านกีฬา 3) **จุดอ่อน** คือ ก่อนเข้าร่วมโครงการ สภาพปัญหาของโรงเรียนที่สำคัญคือ ขยะในโรงเรียน สภาพปัญหาของนักเรียน คือ นักเรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น ปัญหาความรับผิดชอบในการเปิดปิดไฟในห้องเรียน ปัญหารองเท้าหาย ปัญหานักเรียนไม่ทำความเคารพครู ปัญหานักเรียนลอกการบ้านเพื่อน ปัญหานักเรียนสวมรองเท้าไม่เรียบร้อย (เหยียบส้นรองเท้า) และนักเรียนที่พ่อแม่ไปประกอบอาชีพที่ต่างจังหวัด จึงต้องอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ (ปู่ ย่า ตา ยาย) ทำให้มีปัญหาด้านพฤติกรรม เช่น ตั้งครรภ์ในวัยเรียน สภาพปัญหาของครู คือ ครูต่างวัยกัน ทำให้เกิดปัญหาให้การส่งต่องาน และการแสดงบทบาท 4) **โอกาส** คือ โรงเรียนปรางค์กู่ได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น บริษัท บริดสโตนส์ ให้ทุนสนับสนุนการสร้างห้องเรียนวิทยาศาสตร์ และ

การคมนาคมของโรงเรียนมีความสะดวก 5) **ภาวะคุกคาม** คือ การย้ายบุคลากร ซึ่งอาจทำให้การดำเนินงานขาดการต่อเนื่อง และโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตชุมชน มีร้านค้าตั้งอยู่ใกล้โรงเรียน จึงเกิดปัญหานักเรียนใช้ไม้พาดกำแพงรั้วโรงเรียน เพื่อซื้อของจากร้านค้าภายนอกโรงเรียน

2.2.2) ปัจจัยนำเข้า มีดังนี้ 1) โรงเรียนได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณ และการติดตามดูแลการดำเนินงานจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน 2) โรงเรียนมีผู้บริหารที่มีความเข้มแข็ง มีบุคลากรหรือครูแกนนำจำนวนมากที่มีความสามารถ มีความมุ่งมั่นและมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน 3) ผู้ปกครองยินดีให้ความร่วมมือและช่วยเหลือโรงเรียนเมื่อร้องขอ 4) โรงเรียนมีการถ่ายทอดความรู้และแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนที่อยู่เดิมและนักเรียนที่เข้ามาใหม่ในแต่ละปีการศึกษาอย่างชัดเจน ทำให้เกิดความต่อเนื่องเชื่อมโยงในการดำเนินงานจากรุ่นสู่รุ่น 5) นักเรียนทำโครงงานห้องเรียนละ 1 โครงงาน โดยได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ห้องเรียนละ 1,000 บาท ซึ่งนักเรียนบางคนแสดงความคิดเห็นว่าบางโครงงานงบประมาณเหมาะสมเพียงพอ เพราะการดำเนินงานไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่น โครงงานกำจัดขยะในโรงเรียน ในขณะที่บางโครงงานต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น โครงการสอนหนังสือให้น้อง ๆ ในชุมชน ดังนั้นถ้าเพิ่มงบประมาณก็จะช่วยให้สามารถทำกิจกรรมได้บ่อยมากขึ้น

เมื่อสอบถามถึงความเพียงพอของงบประมาณที่ใช้ดำเนินการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่า มีครูและนักเรียนบางส่วนไม่ทราบว่างบประมาณพอเพียงหรือไม่ คิดเป็นร้อยละ 14.3 และ 39.6 ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่าครูส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 51.0 เห็นว่างบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินงาน ในขณะที่นักเรียนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 51.6 เห็นว่างบประมาณเพียงพอ

ในการดำเนินงาน

2.2.3) กระบวนการ พิจารณาจากการอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน การบริหารจัดการโครงงาน การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน การนิเทศติดตาม และการรายงานความก้าวหน้า ดังนี้

การอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน พบว่า 1) โรงเรียนได้รับการพัฒนาและสนับสนุนทั้งในด้านวิทยากรอบรมและงบประมาณต่าง ๆ จากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการส่งตัวแทนผู้บริหารและครูเข้ารับการอบรม จากนั้นจึงมาขยายผลทั้งองค์กร โดยให้ครูทั้งโรงเรียนเข้ารับการอบรม ต่อมาจึงอบรมนักเรียนแกนนำ ซึ่งเป็นตัวแทนจากทุกระดับชั้น ม.1- ม.6 ห้องละ 10 คน 2) ชุมชนได้รับเชิญมามีส่วนร่วมรับฟังการบรรยาย แต่ไม่ได้เข้าร่วมตลอดกิจกรรม กรรมการสถานศึกษารับทราบข้อมูลเบื้องต้นเรื่องการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม แต่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ 3) การอบรมพัฒนานักเรียนแกนนำที่จัดขึ้นโดยสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจัดขึ้น 2 วัน ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ โดยให้นักเรียนแกนนำของทุกห้องและทุกระดับชั้นเรียนเข้าร่วมการอบรม จากการสัมภาษณ์นักเรียนแกนนำที่เข้าร่วมอบรมมีความคิดเห็นว่าจำนวนวันที่ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสมดี หรืออาจจะเพิ่มจำนวนวันเป็น 3 วันก็ได้ สำหรับลักษณะของกิจกรรมที่จัดมีความสนุกสนานมาก ไม่น่าเบื่อ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หลังเข้าร่วมการอบรมนักเรียนแกนนำได้นำความรู้มาแลกเปลี่ยนกับเพื่อน ๆ ในห้องเรียน เพื่อร่วมกันคิดโครงงานคุณธรรม

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนปรางค์กู่ถึงความสามารถในการนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพมาใช้ในการปฏิบัติจริง พบสอดคล้องกันว่าผู้บริหาร ครู และนักเรียนเห็นว่าตนเองสามารถ

นำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพไปใช้ในการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 3.96, นักเรียน M = 3.75) ทั้งนี้ผลการสอบถามผู้บริหารและครู ถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ว่าเนื่องมาจากกิจกรรมใด พบว่ากิจกรรม "การจัดอบรมให้กับนักเรียนแกนนำ" ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม มากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ (M = 4.15) รองลงมาได้แก่ กิจกรรม "การอบรมที่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจัดให้", กิจกรรม "การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/การประชุมภายในโรงเรียน" และกิจกรรม "การนิเทศติดตามของผู้นิเทศอาสา" (M = 3.99, 3.99 และ 3.88 ตามลำดับ) ในส่วนของการศึกษาดูงานโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมนั้น ในภาพรวมผู้บริหาร ครู และนักเรียนที่เข้าร่วมเห็นว่ากิจกรรมศึกษาดูงานมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 3.93, นักเรียน M = 3.89) โดยที่ผู้บริหารและครูเห็นด้วยกับประเด็น "กิจกรรมศึกษาดูงานทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมอย่างเป็นขั้นตอน" มากกว่าประเด็นอื่น ๆ (M = 4.09) ส่วนนักเรียนเห็นด้วยกับประเด็น"ได้รับประโยชน์จากการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม" มากกว่าประเด็นอื่น ๆ (M = 4.02)

การบริหารจัดการโครงงาน โรงเรียนปรางค์กู่มีระบบการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับจากการทำโครงงาน นักเรียนในแต่ละห้องเรียนจะร่วมกันคิดโครงงาน และดำเนินโครงงานต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกทุกคนในห้องเรียน และมีครูที่ปรึกษาเป็นผู้ประสานงานและให้คำแนะนำ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เพิ่งเข้าโรงเรียนในปีแรกจะมีนักเรียนรุ่นพี่คอยให้คำแนะนำในการดำเนินโครงงาน

การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน ดำเนินงานดังนี้ 1) มีการวิเคราะห์ SWOT ของโรงเรียน เพื่อปรับวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับโรงเรียนคุณธรรม 2) มีการประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

ในโรงเรียนให้ผู้ปกครองนักเรียนรับทราบตั้งแต่ในวันประชุมผู้ปกครอง 3) มีการวางแผนการดำเนินงาน กำหนดกลุ่มผู้รับผิดชอบดำเนินการอย่างชัดเจน (มีครูแกนนำหลัก 5 คน) การกำหนดเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ และมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาโดยใช้การประชุมติดตามผล อย่างเป็นระบบ เมื่อพบปัญหาครูและนักเรียนจะร่วมกันประชุมเพื่อแก้ไข 4) มีการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาบูรณาการใช้ในโรงเรียน ครูแกนนำใช้เทคนิคที่หลากหลาย เช่น ใช้จิตวิทยาในการเจรจาพูดคุยเพื่อโน้มน้าว ใช้การพูดคุย ประชุมกลุ่มย่อย เพื่อแก้ปัญหาและนำเสนอในที่ประชุมประจำเดือน หรือหลังเสาธง 5) มีการศึกษาดูงานในโรงเรียนที่เป็นต้นแบบคุณธรรม โดยไปศึกษากระบวนการการปฏิบัติจริง สภาพพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียนต้นแบบ เพื่อนำมาขยายผลต่อที่โรงเรียน 6) มีแนวคิดของการดำเนินงานและกำหนดเป้าหมายของการพัฒนานักเรียนในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องและมุ่งหวังให้เกิดความยั่งยืน (คาดหวังว่า 3 ปี น่าจะมีความพร้อมเป็นโรงเรียนต้นแบบ) 7) มีการกระตุ้น จูงใจ และให้กำลังใจ บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ประสบผลสำเร็จ และ 8) ชุมชนร่วมแก้ปัญหาของโรงเรียน ผ่านการประชุมกรรมการสถานศึกษาและสมาคมผู้ปกครอง

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกระบวนการปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนปรางค์กู่ ในภาพรวมพบว่าผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง เห็นสอดคล้องกันว่ากระบวนการปฏิบัติตนมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู/สพม. M = 4.08, นักเรียน M = 3.91, ผู้ปกครอง M = 3.87) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าประเด็นที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นด้วยมากกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ “มีการแจ้งคุณธรรมเป้าหมายและคุณธรรม

อัตลักษณะให้ผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนทราบโดยทั่วกัน" (M = 4.14) ส่วนนักเรียนเห็นว่า "มีการชักชวนให้ผู้ปกครองและชุมชน/ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม" (M = 4.15) มีการปฏิบัติมากกว่าประเด็นอื่น ๆ สำหรับการสอบถามผู้ปกครองในประเด็นที่เกี่ยวข้องพบว่าผู้ปกครองเห็นว่า "มีการสะท้อนผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้แก่ผู้ปกครองและชุมชน/ท้องถิ่นทราบเป็นระยะ อย่างต่อเนื่อง" มีการปฏิบัติมากกว่าประเด็นอื่น ๆ (M = 3.94)

การนิเทศติดตาม โรงเรียนปรางค์กู่มีการดำเนินงานดังนี้ 1) มีการติดตามโดยนิเทศอาสา และสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยได้รับข้อเสนอแนะและเป็นเสมือนกระจกเงาสะท้อนการทำงานที่ดี 2) มีการกำกับติดตามภายในทั้งแบบเป็นทางการ (การประชุม) และแบบไม่เป็นทางการ (กระบวนการ AAR) คือ ผู้อำนวยการให้ครูที่ปรึกษาสะท้อนผลการดำเนินงาน จุดอ่อนและปัญหาที่พบ 3) มีการนิเทศติดตามโครงงานคุณธรรมของนักเรียน โดยหัวหน้าห้องเรียนคอยติดตามอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งรายงานผลให้ ครูที่ปรึกษารับทราบ รวมทั้งครูที่ปรึกษาจะคอยติดตามผลการดำเนินโครงการเป็นระยะ ๆ ในชั่วโมง Home rooms 4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นประโยชน์และตอบรับนโยบายเรื่องความรู้คู่คุณธรรม แต่การติดตามจากหน่วยงานต้นสังกัดเร็วเกินไป ทำให้เกิดปัญหากับโรงเรียนเนื่องจากโรงเรียนมีภาระงานมาก ดังนั้นควรขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการนิเทศติดตามโดยผู้นิเทศอาสาในโรงเรียนปรางค์กู่ ในภาพรวมพบว่าการนิเทศติดตามโดยนิเทศอาสามีความเหมาะสมในระดับมาก (M = 4.05) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นด้วยกับประเด็น "นิเทศอาสามีการสะท้อนข้อมูลผลการนิเทศให้แก่โรงเรียนทราบ" (M = 4.13) และ "นิเทศอาสามีการ

พิจารณาผลการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างรอบด้าน ก่อนสรุปผล" (M = 4.13) มากกว่าประเด็นอื่น ๆ

การรายงานความก้าวหน้า โรงเรียนปรางค์กู่มีการรายงานความก้าวหน้ากับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินตามวัน-เวลาที่ได้กำหนดไว้ โดยจัดทำเป็นเอกสารรายงานและมีการนำเสนอผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าของการดำเนินการของโรงเรียน

2.2.4) **ผลผลิต** มีดังนี้ 1) **ผลที่เกิดขึ้นกับผู้บริหารและระบบโรงเรียน** คือ ผู้บริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครูและนักเรียน มีการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการบริหารงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากรับฟังความคิดเห็นของครูและนักเรียน 2) **ผลที่เกิดขึ้นกับครู** คือ ครูเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยกลุ่มที่ไม่ให้ความร่วมมือในช่วงแรกหันมายอมรับเพราะเริ่มมองเห็นคุณค่าของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เห็นผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับนักเรียน ยังเหลือเพียงส่วนน้อยที่ยังอายและไม่กล้าเข้าร่วม แต่ยังคอยให้กำลังใจและเสริมแรงผู้ปฏิบัติงาน 3) **ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน** คือ นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามอัตลักษณ์ที่ตั้งไว้ (ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ จิตอาสา) ในทางที่ดีขึ้น มีสัมมาคาราวะ มีวินัย และส่งผลถึงพฤติกรรมที่บ้านที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน โดยหลังเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางทีดีขึ้นประมาณ 70-80% สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปคือ นักเรียนมีระเบียบวินัยในการเข้าแถวและการเดิน ส่งการบ้านตรงเวลา นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับเพื่อนมากขึ้น

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผลผลิตในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนปรางค์กู่ พบว่า ทุกกลุ่มเห็น

สอดคล้องกันว่าในภาพรวมผลผลิตในการดำเนินงานมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู/สพม. M = 3.90, นักเรียน M = 3.64, ผู้ปกครอง M = 3.77) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผลที่ผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนเห็นสอดคล้องกันว่าผลการปฏิบัติชัดเจนกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ **"ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม"** (ผู้บริหาร/ครู/สพม. M = 4.08, นักเรียน M = 4.02) ส่วนในประเด็นที่สอบถามผู้ปกครองพบว่า **"ครูเป็นต้นแบบที่ดีงามของนักเรียน"** (M = 4.10) และ **"ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม"**(M = 4.10) เป็นผลผลิตที่ผู้ปกครองเห็นว่าชัดเจนมากกว่าประเด็นอื่น ๆ

หลังจากเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ในปีการศึกษา 2558 ผลผลิตของโรงเรียนปรางค์กู่บรรลุตามคุณธรรมเป้าหมาย คือ **"ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ จิตอาสา"** กล่าวคือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนของโรงเรียนปรางค์กู่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ครบทุกประการ

2.2.5) ผลกระทบ ผลที่เกิดนอกเหนือจากเป้าหมายที่ต้องการทั้งผลในทางบวกและทางลบ มีดังนี้ 1) อัตราการเรียนจบชั้น ม.3 และ ม.6 เพิ่มมากขึ้น ผลการเรียนของนักเรียนดีขึ้น เช่น ผลสอบปลายภาค คะแนน O-NET 2) ครูดูแลเอาใจใส่นักเรียนมากขึ้น สามารถเข้าใจผู้เรียนได้รายบุคคล ทำให้สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน โดยผู้ปกครองยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อแนะนำจากครูมากขึ้น 3) มีการขยายผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมไปยังโรงเรียนในเครือข่ายอีก 2 แห่ง โดยเริ่มกระบวนการไปบ้างแล้ว 4) โรงเรียนได้รับการยอมรับและความไว้วางใจจากชุมชนในการส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาในโรงเรียน 5) โรงเรียนมีการพัฒนาสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สำหรับโรงเรียนอื่น ๆ 6) ผู้ปกครองและชุมชนเห็นความสำคัญของโครงการและต้องการให้

โรงเรียนดำเนินกิจกรรมตามโครงการนี้ต่อไป 7) จากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นของนักเรียน ทำให้ได้รับการยอมรับจากชุมชนมากขึ้น 8) นักเรียนได้รู้จักตนเองมากขึ้น ได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติในการดำเนินชีวิตของตนเอง นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนมากขึ้น นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีติดตัวไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกโรงเรียน และแม้แต่ที่ที่ไปศึกษาต่อ 9) นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งอื่น ๆ ควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรม เช่น ดนตรีพื้นบ้าน "เพลงกันตรึม" และความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปสร้างรายได้พิเศษให้กับตนเอง นอกจากนี้ ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู และนักเรียน พบว่าการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมก่อให้เกิดผลกระทบที่นอกเหนือจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นผลกระทบทางบวก

2.2.6) เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ

โรงเรียนปรางค์กู่มีการกำหนดตัวชี้วัดคุณธรรมเป้าหมาย คือ "ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ จิตอาสา" ทั้งในส่วนของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนปรางค์กู่มีการดำเนินงานสอดคล้องตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาคทุกประการ

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียน เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ กรณีโรงเรียนปรางค์กู่ พบว่าในภาพรวมทุกกลุ่มเห็นว่าโรงเรียนปรางค์กู่ดำเนินงานตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู/สพม. M = 4.15, นักเรียน M = 3.94, ผู้ปกครอง M = 4.05) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ประเด็น "โครงงานคำนึงถึงความสนใจของนักเรียนเป็นหลัก เป็นโครงงานที่ "เด็กคิด เด็กเลือก เด็กทำ" (M = 4.39) ได้คะแนน

การประเมินสูงกว่ารายการอื่น ๆ สำหรับความคิดเห็นของนักเรียนเห็นว่า "ครูและนักเรียนมีความสุข ยิ้มแย้ม แจ่มใส ทักทาย โต้ตอบอย่างมีสัมมาคารวะ" (M = 4.02) และ "มีการแต่งตั้งคณะทำงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน" (M = 4.02) ได้คะแนนการประเมินสูงกว่ารายการอื่น ๆ ในส่วนความคิดเห็นของผู้ปกครองพบว่าประเด็น "สภาพแวดล้อมของโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น น่าเรียน" (M = 4.16) เป็นประเด็นการประเมินที่ได้คะแนนสูงกว่าประเด็นอื่น ๆ

3) โรงเรียนชลบุรี "สุขบท"

3.1) การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลและสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค: โรงเรียนชลบุรี "สุขบท"

3.1.1) ที่มาของโครงการ/แรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คัดเลือกโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" เป็น 1 ใน 5 โรงเรียนต้นแบบโรงเรียนคุณธรรม เนื่องจากผลงานโครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ และเคยได้รับรางวัลโล่เกียรติยศจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประโยชน์สุขแห่งมหาชน โครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ เมื่อปี พ.ศ. 2551 และ 2552 2 ปีซ้อน กอปรกับผู้อำนวยการโรงเรียน ณ ขณะนั้น นายจำโนทย์ ปล้องอุดม เล็งเห็นความสำคัญของโรงเรียนคุณธรรม จึงนำโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ถึงแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในระดับมาก (ผู้บริหารและครู M = 3.59, นักเรียน M = 3.90) ส่วนผู้ปกครองมีแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในระดับปานกลาง (M = 3.33) ทั้งนี้ เมื่อสอบถามผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษา โรงเรียนชลบุรี “สุขบท”ถึงที่มา/สาเหตุที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าสาเหตุที่มากที่สุดคือ “ผู้บริหารเห็นความสำคัญนำโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ” (ร้อยละ 27.4) และ “โรงเรียนมีต้นทุนเดิมในด้านคุณธรรม จริยธรรมอยู่แล้ว” (ร้อยละ 27.4)

3.1.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมมาจากความร่วมมือร่วมใจกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ใช้ความตั้งใจ ใช้ความพยายามทั้งโรงเรียน ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง เนื่องจากการดำเนินการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม เป็นเรื่องใหญ่และต้องใช้ระยะเวลาในการขับเคลื่อน โดยผู้บริหารมีบทบาทในการตัดสินใจว่าควรดำเนินโครงการหรือไม่ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในเรื่องเวลา สถานที่ และงบประมาณ รวมทั้งคอยติดตามผลการดำเนินงาน ครูต้องมีทีมงานที่เข้มแข็ง นักเรียนต้องมีจิตอาสา มีความรับผิดชอบ ร่วมแรงร่วมใจและสามัคคีกัน เพราะเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินโครงการ ครูจะมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาและคอยช่วยเหลือเมื่อนักเรียนพบปัญหา โดยมีกลุ่มพี่เลี้ยงอาสาเป็นตัวเชื่อมระหว่างครูและนักเรียน ส่วนผู้ปกครองจะมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน ปัจจัยสำเร็จประการอื่น ๆ คือนักเรียนต้องรู้สึกเป็นเจ้าของโครงงาน ปัจจัยด้านชุมชนคอยให้คำแนะนำและกำลังใจ พ่อแม่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโดยเฉพาะด้านการสอนและการเป็นแบบอย่างที่ดี โดยร่วมมือกับทางโรงเรียนในการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมร่วมกัน อีกทั้งในกระบวนการจัดกิจกรรม มีการจัดกลุ่มแสดงความคิดเห็น ทำให้นักเรียนเกิดการเปิดใจยอมรับผู้อื่น ภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้นักเรียนมีจุดยืน จึงสามารถจัดโครงการเกี่ยวกับคุณธรรมได้ง่ายขึ้น

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

ของโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" พบว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน ล้วนส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่าปัจจัยที่ผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เห็นว่าส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนชลบุรี "สุขบท"มากกว่าปัจจัยอื่น ๆ คือ "ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียน" (M = 4.28) สอดคล้องกับนักเรียนที่เห็นว่า "ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียน" (M = 4.01) และ "ครูมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำในระหว่างทำโครงงาน" (M = 4.01) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ

3.1.3) ข้อจำกัดของการดำเนินงาน ในระยะแรกครูยังไม่เข้าใจหลักการของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมว่าแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมของโรงเรียนอย่างไร และผู้นิเทศอาสายังไม่เข้าใจที่มาในการเข้าร่วมโครงการของโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ ในความรับผิดชอบของมูลนิธิยุวสถิรคุณที่ได้รับมอบหมายให้ไปนิเทศ นอกจากนี้ครูยังมีภาระงานสอนค่อนข้างมาก และครูใหม่ต้องเริ่มเรียนรู้ การดำเนินงานจึงต้องค่อยเป็นค่อยไป ช่วงแรกของการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม มีนักเรียนไม่เห็นด้วยและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมไม่เต็มที่ ไม่เห็นความสำคัญของสิ่งที่ทำ นักเรียนแกนนำจึงพยายามพูดเพื่อโน้มน้าวให้นักเรียนเหล่านี้เห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการ และปัจจัยสำคัญอีกส่วนหนึ่งคือครูที่ปรึกษา หากครูไม่เข้าใจก็จะไม่สามารถแนะนำนักเรียนได้ สำหรับในส่วนของการบริหาร พบว่ามีการเปลี่ยนผู้อำนวยการในช่วงรอยต่อการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ถึงข้อจำกัดในการดำเนินงานของ

โรงเรียนชลบุรี "สุขบท" พบว่าทั้งผู้บริหารและครู เห็นว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ครู นักเรียน และชุมชนเป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระดับน้อย ขณะที่นักเรียนเห็นว่าปัจจัยด้านครู นักเรียน และชุมชนเป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระดับน้อยเช่นกัน ส่วนปัจจัยด้านระบบโรงเรียนเป็นข้อจำกัดในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณารายปัจจัย พบว่าปัจจัยที่ผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นข้อจำกัดมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ คือ "เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ทำให้กระบวนการขับเคลื่อนต้องค่อยเป็นไปค่อยไป" (ผู้บริหาร/ครู M = 2.70, นักเรียน M = 3.17)

3.1.4) กรณีศึกษาโครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจ

โครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจของโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" คือ 1) โครงการห้องน้ำสะอาด ซึ่งเกิดจากปัญหาที่นักเรียนไปใช้บริการห้องน้ำแล้วพบว่าห้องน้ำไม่สะอาด จึงแบ่งกันดูแลห้องน้ำ โดยที่ครูไม่ต้องไปควบคุม แต่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดทำน้ำยาทำความสะอาดจากน้ำหมักชีวภาพ 2) โครงการศิริสวัสดิ์ภุมวาร ตักบาตรทุกวันอังคารเป็นโครงการระดับโรงเรียนที่ต้องการปลูกฝังความกตัญญูกตเวที ต่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวโร) โครงการนี้เคยดำเนินการแล้ว แต่ขาดช่วงไปหลายปีเนื่องจากนักเรียนที่ทำกิจกรรมสำเร็จการศึกษา ต่อมานักเรียนชั้น ม.3 จำนวน 5 คน จึงเริ่มโครงการขึ้นอีกครั้ง โดยมีฐานคิดเกิดจากปัญหาที่นักเรียนเข้าใหม่แต่ละปี ส่วนใหญ่จะไม่ทราบประวัติโรงเรียนและผู้สถาปนาโรงเรียน นักเรียนจึงกำหนดจัดงานตักบาตรทุกวันอังคารซึ่งเป็นวันเกิดของสมเด็จฯ พร้อมจัดทำป้ายไวนิลและประกาศประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประวัติสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ กิจกรรมตักบาตรจัดหน้าโรงเรียนทุกวันอังคารเฉพาะช่วงเปิดเทอม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีทั้งครูและนักเรียน สัปดาห์แรก ๆ ของการจัดกิจกรรมมีผู้เข้าร่วม 10-20 คน

แต่ปัจจุบันมีผู้เข้าร่วมหลายร้อยคน คณะทำงานมีการประเมินผลโดยใช้แบบสอบถาม และประชุมงานทุกอาทิตย์ 3) โครงงานรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม โครงงานนี้มีนักเรียนรุ่นพี่เป็นคนริเริ่มขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ.2548 เนื่องจากมีสุนัขที่โดนวางยาเบื่อจำนวนมาก กอปรกับสุนัขจรจัดที่ไม่มีคนให้อาหารส่วนมากก็จะตายหมด จึงก่อตั้งโครงการนี้ขึ้นมาตามแบบอย่างจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงรับเลี้ยงสุนัขจรจัดชื่อคุณทองแดง และก็ตั้งโครงการนี้ขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือสุนัขจรจัดและแมวจรจัด ให้มีจำนวนลดลง ไม่ให้โดนวางยา และจัดหาบ้านให้อยู่ โดยรับผิดชอบอาณาบริเวณวัดเขาบางทราย ถึงโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" และในค่ายทหารนวมินทร์ ดำเนินงานโดยนักเรียนและศิษย์ยานุศิษย์ของวัดเขาบางทราย จำนวนประมาณ 50 คน โดยเป็นนักเรียน ม.2-6 จำนวน 41 คน รวมตัวช่วยกันคิดหาหนทางในวิธีการแก้ไข ออกสำรวจว่าแต่ละจุดมีสุนัขกี่ตัว แมวกี่ตัว เพื่อจะได้นำมาวางแผนรักษาการเจ็บป่วยและให้อาหาร งบประมาณดำเนินงานได้จากสนับสนุนของโรงเรียน การระดมทุนเปิดหมวก และรายได้จากงานโครงงานอื่น ๆ เช่น โครงงานแมลงปอคุณธรรม แชมพูแห่งรัก นำเงินมาเป็นค่ายาและค่าอาหารในโครงงาน ซึ่งต้องใช้ค่าอาหารประมาณ 500 บาทต่อวัน สำหรับดูแลสุนัขและแมวประมาณ 300 ตัว ผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จ สุนัขและแมวโดนวางยาเบื่อน้อยลง รอดชีวิตมากขึ้น สุขภาพแข็งแรงขนสวย มีคนมารับไปเลี้ยงมากขึ้น และนักเรียนได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม มีภาวะผู้นำ พร้อมมีจิตใจที่เมตตาอ่อนโยนขึ้น

3.1.5) องค์ความรู้โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม สรุปได้ดังนี้ 1) การดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมจะประสบความสำเร็จมิได้หากปราศจากความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน 2) ความมุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียนของผู้บริหาร เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม 3) ในกระบวนการทำโครงงาน

คุณธรรม ต้องให้นักเรียนคิดวิเคราะห์จากสภาพปัญหาของตนเอง ไม่ใช่ครูสั่งการ นักเรียนต้องเรียนรู้การเปิดใจยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมคิดร่วมตัดสินใจวิพากษ์บนวิถีประชาธิปไตย เพื่อให้นักเรียนรู้สึกเป็นเจ้าของโครงงาน เกิดความภาคภูมิใจ และมุ่งทำงานจนบรรลุตามเป้าหมายและคุณธรรมอัตลักษณ์ 4) ครูที่ปรึกษาเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานโครงงานคุณธรรม ครูที่ปรึกษาต้องเปิดใจและเข้าใจการทำโครงงานคุณธรรม และต้องแสดงบทบาทให้คำแนะนำระหว่างทำโครงงาน หากในกรณีมีช่องว่างระหว่างนักเรียนและครูที่ปรึกษาจนนักเรียนไม่กล้าขอคำปรึกษาจากครู โรงเรียนอาจแก้ปัญหาโดยจัดกลุ่มนักเรียนรุ่นพี่หรือเพื่อน เป็นพี่เลี้ยงจิตอาสาคอยให้คำปรึกษาและให้กำลังใจในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน 5) ตลาดนัดโครงงานคุณธรรมหรือโครงงานเปิดบ้านคุณธรรม เป็นเวทีที่นักเรียนสามารถนำเสนอผลงานโครงงานคุณธรรมของตนเองแลกเปลี่ยนกับเพื่อนได้ ช่วยสะท้อนผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้แก่ครู นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนทราบอย่างทั่วถึง และครูยังสามารถใช้เป็นกลไกในการวัดประเมินการดำเนินงานระหว่างทาง (formative assessment) หากพบว่าโครงงานใดมีปัญหา จะสามารถเข้าช่วยแก้ไขได้ทันท่วงที

เมื่อสอบถามถึงความพร้อมในการเป็นแหล่งศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นสอดคล้องกันว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 3.53, นักเรียน M = 3.92)

3.1.6) ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้และต่อยอดขยายผลการดำเนินงาน โรงเรียนควรขยายผลโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต่อไป เพราะเป็นโครงการที่ดีและมีประโยชน์กับนักเรียน โรงเรียน และชุมชน ทั้งนี้ควรพัฒนาโรงเรียนที่อยู่ในระดับผลการเรียนต่ำ นักเรียนอ่อนเรื่องคุณธรรม เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ ไม่ควรนำมาใช้กับโรงเรียนที่มีความ

สำเร็จแล้ว จะได้ช่วยในการขยายผลไปสู่กลุ่มโรงเรียนที่นักเรียนมีความสามารถต่ำกว่า โดยควรจัดให้มีการบูรณาการโครงงานคุณธรรมในรายวิชา

3.2) การประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาค

3.2.1) บริบท ผลการศึกษาพบว่า 1) **ข้อมูลพื้นฐาน/ต้นทุน** โรงเรียนชลบุรี "สุขบท" เริ่มก่อตั้งปี พ.ศ.2450 โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ สุขบท) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาการ เปิดสอนตั้งแต่ระดับ ม.1 – ม.6 ในปีการศึกษา 2558 มีห้องเรียนรวม 66 ห้อง สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะเป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมืองชลบุรี และองค์การบริหารส่วนตำบล มีนิคมอุตสาหกรรมอมตะอยู่โดยรอบ สถานที่ตั้งของโรงเรียนถูกขนาบด้วยหมู่บ้านประมง ค่ายทหาร หมู่บ้านของเกษตรกร และวัดเขาบางทรายพระอารามหลวง อาชีพหลักของชุมชน คืออาชีพประมง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพหลักคืออาชีพรับจ้าง 2) **จุดแข็ง** คือ โรงเรียนตั้งอยู่บริเวณเขาสุพรรณิการ์ที่มีภูมิประเทศร่มรื่น สวยงาม เหมาะสำหรับให้นักเรียนทำกิจกรรมเรียนรู้นอกห้องเรียนได้หลากหลาย ครูมีประสบการณ์ในการสอนสูง และมีความรู้ความสามารถตรงตามสาขาวิชาที่สอน สัมพันธภาพระหว่างครูไม่มีการแบ่งแยก เป็นสังคมที่น่าอยู่ พึ่งพาอาศัยกัน โรงเรียนอยู่ในบริเวณวัดมีแหล่งเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ 3) **จุดอ่อน** คือ สภาพเริ่มต้นของโรงเรียนชลบุรี "สุขบท"ก่อนเข้าร่วมโครงการนั้นสภาพปัญหาที่พบคือนักเรียนมักจะมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น การทะเลาะวิวาทของนักเรียนโรงเรียนเดียวกันและนักเรียนต่างโรงเรียน และนักเรียนบางส่วนไม่มาโรงเรียน การไม่เข้าชั้นเรียน

ลักษณะทั่วไปของผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ทำงานโรงงาน มีหลากหลายอาชีพ นักเรียนมาจากหลากหลายพื้นที่เนื่องจากติดตามผู้ปกครองที่เข้ามาทำงาน ซึ่งตัวแทนชุมชนให้ความเห็นว่าเป็นจุดอ่อนมากกว่าเพราะนักเรียนที่มีความหลากหลายจะทำให้การหลอมรวม การสร้างความเข้าใจเป็นเรื่องที่ยาก และส่วนใหญ่นักเรียนมาจากครอบครัวที่หย่าร้างและแตกแยก 4) **โอกาส** คือ ถนนสุขุมวิทผ่านหน้าโรงเรียน มีส่วนทำให้การคมนาคมสะดวก ชุมชนช่วยกันดูแลนักเรียน และให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน 5) **ภาวะคุกคาม** คือ ใกล้แหล่งอบายมุข เช่น ร้านเกมคอมพิวเตอร์ ยาเสพติด ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ปานกลางและบางส่วนฐานะยากจน ต้องทำงานหนักทำให้ไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน

3.2.2) **ปัจจัยนำเข้า** มีดังนี้ ด้านบุคลากรในระยะแรกเริ่มจากครูหมวดสังคม ซึ่งสอนเกี่ยวกับการทำโครงงาน จึงมีความรู้เรื่องโครงงานเป็นทุนเดิม แล้วจึงขยายไปยังครูคนอื่น ๆ และนักเรียนคนอื่น ๆ โดยมีคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบอย่างเป็นทางการ และมีการบรรจุโครงงานคุณธรรมเข้าไว้ในแผนปฏิบัติการของโรงเรียน โครงการคุณธรรมของนักเรียนส่วนใหญ่เป็นโครงการที่ไม่ต้องใช้เงิน แต่สำหรับโครงการ/โครงงานที่ต้องใช้เงิน ทางโรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสนับสนุน รวมทั้งมีงบประมาณในการจัดอบรมนักเรียนด้วย ชุมชนให้ความสำคัญกับโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความจำเป็นต้องพัฒนานักเรียนในด้านนี้และชุมชนมีโอกาสได้ให้ความช่วยเหลือโรงเรียนตามโอกาส เช่น การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ การจัดหาหนังสือสวดมนต์กรณีที่ครูพานักเรียนเข้าวัดเป็นต้น

เมื่อสอบถามถึงความเพียงพอของงบประมาณที่ใช้ดำเนินการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่า มีครูและนักเรียนบางส่วนไม่ทราบว่างบประมาณ

พอเพียงหรือไม่ คิดเป็นร้อยละ 61.1 และ 47.2 ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่าครูและนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 31.9 และ 48.4 ตามลำดับ เห็นว่างบประมาณเพียงพอในการดำเนินงาน

3.2.3) กระบวนการ พิจารณาจากการอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน การบริหารจัดการโครงงาน การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน การนิเทศติดตาม และการรายงานความก้าวหน้า ดังนี้

การอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน พบว่า ภายใต้การบริหารงานของนายจำโนทย์ ปล้องอุดม ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ได้ขับเคลื่อนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งโรงเรียนให้มีความรู้และทักษะในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม จำนวน 2 ครั้ง พร้อมทั้งการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ รวมทั้งมีการอบรมนักเรียนเตรียมความพร้อมความรู้ในการทำโครงงานคุณธรรมทุกระดับชั้นเรียน 3 ครั้ง และในสมัย ผอ.รุ่งทิพย์ พรหมศิริ ผู้อำนวยการคนปัจจุบันได้จัดอบรมนักเรียนเพิ่มเติมอีก 2 ครั้ง และอบรมครูในการขยายเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมไปยังโรงเรียนวัดเขาบางทรายและโรงเรียนวัดบุญญราศรี จำนวน 1 ครั้ง โดยให้ผู้บริหารและครูใหม่ทั้งหมดเข้าร่วมอบรม

การอบรมนักเรียนมีข้อกำหนดของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินว่าต้องอบรมนักเรียน 20% เป็นแกนนำในปีแรก และเมื่อเปิดภาคการศึกษาโรงเรียนได้จัดอบรมนักเรียนทุกชั้นเรียนขึ้นอีกครั้งเป็นครั้งที่ 2 และอบรมครั้งที่ 3 เมื่อเปิดปีการศึกษา 2558 โดยในการอบรมได้ฝึกนักเรียนให้เขียนร่างโครงงาน วิเคราะห์ปัญหาที่พบและต้องการแก้ไข ทั้งนี้ ครูจะพยายามให้โครงงานสอดคล้องกับอัตลักษณ์ คือ ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ พอเพียง

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ถึงความสามารถในการนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพ

มาใช้ในการปฏิบัติจริง พบสอดคล้องกันว่าผู้บริหาร/ครู และนักเรียนเห็นว่าตนเองสามารถนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพไปใช้ในการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 3.63, นักเรียน M = 3.60) ทั้งนี้ผลการสอบถามผู้บริหารและครู ถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ว่าเนื่องมาจากกิจกรรมใด พบว่าผู้บริหารและครูเห็นว่ากิจกรรม "การจัดอบรมให้กับนักเรียนแกนนำ" ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม มากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ (M = 3.82) รองลงมาได้แก่ กิจกรรม "การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/การประชุมภายในโรงเรียน" กิจกรรม "การอบรมที่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจัดให้", และ กิจกรรม "การนิเทศติดตามของผู้นิเทศอาสา" (M = 3.67, 3.65 และ 3.49 ตามลำดับ) ในส่วนของการศึกษาดูงานโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมนั้น ในภาพรวมผู้บริหาร ครู และนักเรียนที่เข้าร่วมเห็นว่ากิจกรรมศึกษาดูงานมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 3.64, นักเรียน M = 3.54) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่าผู้บริหาร ครู และนักเรียนเห็นด้วยกับประเด็น "ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม" มากกว่าประเด็นอื่น ๆ (ผู้บริหาร/ครู M = 3.89, นักเรียน M = 3.80)

การบริหารจัดการโครงงาน การบริหารจัดการโครงงานคุณธรรมเริ่มแรกนักเรียนในแต่ละห้องจะช่วยกันคิดปัญหาที่พบและต้องการแก้ไข เพื่อนำไปทำร่างโครงงานคุณธรรม ปัญหา สาเหตุ และวิธีการแก้ไข หลังจากนั้นนักเรียนจะเขียนเสนอไปให้ครูที่ปรึกษา เพื่อให้ครูนำเสนอต่อผู้บริหารโรงเรียนต่อไป ระหว่างดำเนินโครงการ นักเรียนจะเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินงาน ปัญหาต้องมาจากนักเรียน ไม่ใช่ครูสั่งการ หากเกิดปัญหาในการดำเนินงานจะมีครูประจำชั้นคอยให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำ นอกจากนี้หากนักเรียนรุ่นน้องเกิดปัญหา จะมีนักเรียนรุ่นพี่คอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และให้กำลังใจแก่รุ่นน้อง ครูแกนนำโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมได้นำนักเรียนทำ

กิจกรรมเข้าวัดฟังพระเทศน์ฟังธรรมะ ตามโอกาสเช่นในวันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน พื้นฐานเดิมของโรงเรียนมีการดำเนินงานด้านคุณธรรมอยู่แล้ว อาทิ โครงงานรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม แต่การดำเนินงานแต่เดิมเป็นการทำกับแค่คนกลุ่มเดียว ขณะที่โครงงานคุณธรรมนี้ ร่วมดำเนินการทั้งโรงเรียน โรงเรียนดำเนินงานโครงงานคุณธรรมในลักษณะการบูรณาการกับงานที่ต้องทำอยู่เดิม และใช้ระบบอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนโครงงานคุณธรรม โดยกำหนดปฏิทินงานเพื่อให้ครูทราบว่าต้องดำเนินการอะไรในแต่ละระยะ โรงเรียนมีการจัดอบรมโครงการโรงเรียนคุณธรรมให้กับนักเรียนทุกระดับชั้น โดยให้แต่ละห้องส่งตัวแทนนักเรียนเข้าร่วมการอบรมห้องเรียนละ 10 คน โดยให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าห้องเรียนของตนเองต้องการทำโครงงานคุณธรรมอะไร เป็นคุณธรรมเรื่องใดก็ได้แต่ต้องสอดคล้องกับหลักธรรมทางศาสนาและ/หรือพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หลังจากนั้นจะมีการจัดตลาดนัดโครงงานคุณธรรม/โครงงานเปิดบ้านคุณธรรมภายในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนทุกห้องเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับโครงงานคุณธรรมของเพื่อน และลดปัญหาการทำโครงงานคุณธรรมซ้ำซ้อนกัน นอกจากนี้ ในขณะนี้ทางโรงเรียนได้มีการจัดตั้งนักเรียนพี่เลี้ยงจิตอาสาของโรงเรียน เพื่อคอยดูแลเรื่องโครงงานโรงเรียนคุณธรรมโดยเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนนักเรียนชั้น ม.2 ม.3 ม.5 และ ม.6 รวมทั้งหมด 18 คน

การสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกระบวนการปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ในภาพรวมพบว่าผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียน เห็นสอดคล้องกันว่า

กระบวนการปฏิบัติตนมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร ครู และผู้แทน สพม. M = 3.66, นักเรียน M = 3.76, ผู้ปกครอง M = 3.55)

เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าประเด็นที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เห็นด้วยมากกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ "มีการวางแผนการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมอย่างชัดเจน ปฏิบัติได้จริง" (M = 3.87) ส่วนนักเรียนเห็นว่า "มีการสะท้อนผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้แก่ครู นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนทราบอย่างทั่วถึง" (M = 3.80) มีการปฏิบัติมากกว่าประเด็นอื่น ๆ สำหรับการสอบถามผู้ปกครองในประเด็นที่เกี่ยวข้องพบว่าผู้ปกครองเห็นว่า "มีการชี้แจงแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชนโดยรอบทราบอย่างทั่วถึง" มีการปฏิบัติมากกว่าประเด็นอื่น ๆ (M = 3.77)

การนิเทศติดตาม ในแต่ละห้องเรียนจะมีนักเรียนแกนนำทำหน้าที่นิเทศติดตามการดำเนินโครงงานคุณธรรมของแต่ละห้องเรียน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มพี่เลี้ยงอาสาของโรงเรียน ซึ่งเป็นนักเรียนที่ทำหน้าที่นิเทศติดตามโครงการคุณธรรมของแต่ละระดับชั้นเรียน ให้นักเรียนดูแลกันเอง และครูผู้ดูแลแต่ละระดับชั้นเป็นฝ่ายสนับสนุน โดยมีการประชุมพูดคุยภายในห้อง รวมทั้งมีการประชุมกลุ่มนักเรียนแกนนำหลังจากการทำกิจกรรม นอกจากนี้ยังมีสมุดบันทึกความดีของนักเรียนเป็นเครื่องมือหนึ่งในการกำกับติดตาม สำหรับในส่วนของครู ทางโรงเรียนขอความร่วมมือให้ครูที่ปรึกษาทุกห้องเรียนมีส่วนร่วมคิดโครงงานคุณธรรมร่วมกับนักเรียน โดยผลเชิงปริมาณพบว่าครูส่งโครงงานครบ 100% ผู้บริหารมีการติดตามการดำเนินงานโครงงานของแต่ละห้อง อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยังต้องติดตามในเชิงคุณภาพต่อไป เกี่ยวกับความต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมของครู และปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน ในการติดตามผลและประชาสัมพันธ์ไปยังชุมชน โรงเรียนใช้วิธีการประชุมผู้ปกครอง การจัดทำวารสาร

ประชาสัมพันธ์โรงเรียน และการรับเสียงสะท้อนจากผู้ปกครองในการไปเยี่ยมบ้านนักเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการจัดเปิดบ้านคุณธรรม ให้นักเรียนได้นำเสนอโครงงานทุกโครงงาน โดยนิมนต์พระอาจารย์มาเป็นวิทยากรกระบวนการ ผลการสะท้อนความคิดเห็นจากนักเรียนในคราวนั้น พบว่ามีนักเรียนที่ร่วมดำเนินโครงงานคุณธรรมประมาณ 80% และมีบางโครงงานที่ประสบปัญหายังทำต่อไปได้ ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้โรงเรียนได้นำมาวางแผนการแก้ปัญหา โดยจะจัดพี่เลี้ยงอาสาขึ้นมาให้คำปรึกษา ในส่วนของการนิเทศจากภายนอก โรงเรียนได้รับการนิเทศจากผู้นิเทศอาสา มูลนิธิยุวสถิรคุณ จำนวนรวม 3 ครั้ง มีส่วนช่วยแนะนำเติมเต็มการดำเนินงานของโรงเรียน ลักษณะการนิเทศต่างจากคณะอื่น โดยใช้การสนทนาอย่างกัลยาณมิตรเป็นหลัก ข้อเสนอแนะที่ได้รับ สามารถนำมาพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมได้

การสอบถามผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการนิเทศติดตามโดยผู้นิเทศอาสาในโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ในภาพรวมพบว่าการนิเทศติดตามโดยนิเทศอาสามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง (M = 3.48) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นด้วยกับประเด็น "นิเทศอาสาให้คำแนะนำอย่างเป็นกัลยาณมิตร" (M = 3.55) มากกว่าประเด็นอื่น ๆ

การรายงานความก้าวหน้า โรงเรียนมีการรายงานความก้าวหน้ากับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินตามวัน-เวลาที่ได้กำหนดไว้

3.2.4) ผลผลิต ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง เมื่อเทียบกับพฤติกรรมก่อนเข้าร่วมโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม 1) **ผลที่เกิดขึ้นกับผู้บริหาร** พบว่าผู้บริหารติดตามงานสม่ำเสมอ เอาใจใส่มากขึ้น ขยัน ใจดี มีความรับผิดชอบ มุ่งมั่นในการพัฒนาโรงเรียน เสียสละ ยิ้มแย้มแจ่มใส สร้างขวัญกำลังใจ มีวินัยในตนเอง

เอื้อเฟื้อ 2) **ผลที่เกิดขึ้นกับครู** คือ ครูมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น มีวินัยมากขึ้น รับผิดชอบต่อหน้าที่มากขึ้น ลงคุมแถว พิธีหน้าเสาธงตอนเช้า ขยันหมั่นเพียร กระตือรือร้น การปฏิบัติหน้าที่ราชการเร็วขึ้น พอเพียง สามัคคี ตั้งใจสอนในเรื่องคุณธรรม เห็นใจซึ่งกันและกัน ควบคุมเด็กได้ดี สอนนักเรียนดี ตั้งใจสอน สอนเข้าใจมากขึ้น มาเช็คชื่อเร็ว เป็นที่ปรึกษามากขึ้น มีเวลาให้นักเรียน เข้าใจนักเรียนมากขึ้น เสียสละ 3) **ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน** คือ นักเรียนให้ความร่วมมือในการทำโครงงานคุณธรรม สามัคคีและร่วมแรงร่วมใจกันมากขึ้น และนักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น คือ นักเรียนที่โดดเรียนลดลง ใส่ใจเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น มีระเบียบวินัย มีจิตอาสา มีความรับผิดชอบ ส่งการบ้านครบ ตรงเวลาไม่ทะเลาะวิวาทกัน อัตราของหายได้คืนเพิ่มขึ้น ความถี่ในการออมเงินมากขึ้น การมาโรงเรียนสาย การหนีเรียน การแต่งกายผิดระเบียบลดลง การทิ้งขยะไม่เป็นที่ลดลง การไม่เคารพผู้สูงอายุลดลง การติดเกมลดลง และเมื่อไปทำกิจกรรมที่วัด เช่น กิจกรรมเวียนเทียน นักเรียนมีความตั้งใจในการร่วมกิจกรรมมากขึ้น ไม่ส่งเสียงดังรบกวนคนอื่นอย่างแต่ก่อน

การสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผลผลิตในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” พบว่า ทุกกลุ่มเห็นสอดคล้องกันว่าในภาพรวมผลผลิตในการดำเนินงานมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 3.58, นักเรียน M = 3.51, ผู้ปกครอง M = 3.63) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผลที่ผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เห็นว่าผลการปฏิบัติชัดเจนกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ “ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม” (M = 3.96) ขณะที่นักเรียนเห็นว่า “โรงเรียนสามารถนำนวัตกรรม/แนวปฏิบัติที่ดีไปพัฒนาต่อยอดเพื่อเผยแพร่

ขยายผลต่อไป" (M =3.86) ปฏิบัติชัดเจนกว่าประเด็นอื่น ๆ ส่วนในประเด็นที่สอบถามผู้ปกครองพบว่า "ครูเป็นต้นแบบที่ดีงามของนักเรียน" (M = 4.10) เป็นผลผลิตที่ผู้ปกครองเห็นว่าชัดเจนมากกว่าประเด็นอื่น ๆ

หลังจากเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ในปีการศึกษา 2558 ผลผลิตของโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" บรรลุตามคุณธรรมเป้าหมาย คือ "ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ พอเพียง" กล่าวคือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนของโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ครบทุกประการ

3.2.5) **ผลกระทบ** ผลที่เกิดนอกเหนือจากเป้าหมายที่ต้องการมีดังนี้ 1) โครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมนอกจากจะช่วยส่งเสริมคุณธรรมให้แก่นักเรียนแล้ว ยังช่วยปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกต่อสังคมมากขึ้น มีทักษะการคิดวางแผนมากขึ้น และกระตือรือร้นในการเข้าร่วมและขับเคลื่อนขยายผลโครงงาน มีความสุขที่ได้ทำกิจกรรม และกระบวนการทำโครงงานคุณธรรม ซึ่งมีขั้นตอนการประชาพิจารณ์ในกลุ่มเพื่อน นับเป็นการช่วยปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับนักเรียน 2) ผลกระทบที่เกิดกับครู พบว่าครูมุ่งมั่นทำดีเพื่อให้เกิดผลดีกับนักเรียน มากกว่าการประกวดให้ได้รางวัล ครูเข้าใจนักเรียนมากขึ้น แม้ครูบางคนจะรู้สึกว่าภาระงานเยอะขึ้น แต่เมื่อทำแล้วก็ประสบผลสำเร็จ

3.2.6) **เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ** โรงเรียนชลบุรี "สุขบท" มีการกำหนดตัวชี้วัดคุณธรรมเป้าหมาย คือ "ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ พอเพียง" ไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" มีการดำเนินงานสอดคล้องตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาคทุกประการ

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียน เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับเกณฑ์และตัวชี้วัดความ

สำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ กรณีโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" พบว่าในภาพรวมทุกกลุ่มเห็นว่าโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ดำเนินงานตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู/ผู้แทน สพม. M = 3.77, นักเรียน M = 3.85, ผู้ปกครอง M = 4.11) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" มีการดำเนินงานในระดับมากทุกรายการ โดยที่ในกลุ่มผู้บริหารและครูให้ประเด็น "สภาพแวดล้อมของโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น น่าเรียน" (M = 4.05) ได้คะแนนการประเมินสูงกว่ารายการอื่น ๆ สำหรับความคิดเห็นของนักเรียน เห็นว่า "มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ" (M = 3.94) ได้คะแนนการประเมินสูงกว่ารายการอื่น ๆ ในส่วนความคิดเห็นของผู้ปกครองพบว่าประเด็น "ครูและนักเรียนมีความสุข ยิ้มแย้ม แจ่มใส ทักทาย โต้ตอบอย่างมีสัมมาคารวะ" (M = 4.39) เป็นประเด็นการประเมินที่ได้คะแนนสูงกว่าประเด็นอื่น ๆ

4) โรงเรียนนราสิกขาลัย

4.1) การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลและสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค: โรงเรียนนราสิกขาลัย

4.1.1) ที่มาของโครงการ/แรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ

จุดเริ่มต้นเกิดจากเดิมโรงเรียนนราสิกขาลัยได้เข้าร่วม **โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ** โดยมีท่านพระมหาพงศ์นรินทร์ ฐิตวโส เป็นผู้ริเริ่มกลุ่มกัลยาณมิตรเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธในปี พ.ศ.2549 ทำให้โรงเรียนมีโอกาสดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในทางพุทธศาสนามาอย่างต่อเนื่อง ผนวกกับมีอาจารย์ที่เคยเข้าร่วมทำกิจกรรมใน **โครงการเยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง** และมีผลงานส่งเข้าประกวดจนได้รับรางวัลที่ 1 ในระดับภูมิภาค และได้รับโล่รางวัลพระราชทาน

จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ "โครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ" ดีเด่นระดับประเทศ อันดับที่ 1 จึงมีประสบการณ์ในการส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความดีงามมาก่อน แต่เป็นการดำเนินงานของครูแกนนำร่วมกับนักเรียนเพียงบางส่วนเท่านั้น นอกจากนี้ ด้วยความตระหนักถึงศักดิ์ศรีของความเป็น "โรงเรียนนราสิกขาลัย" ซึ่งเป็นนามพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานนามให้ ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องการให้นราสิกขาลัยเป็นแหล่งกล่อมเกลาผู้เรียนให้เป็นคนดี ดังนั้น เป้าหมายสำคัญที่โรงเรียนเข้าร่วมโครงการเพราะต้องการให้นักเรียนได้รับการฝึกนิสัยที่ดี ๆ ฝึกทำความดีจากการทำโครงงานให้เรียนรู้ว่าการทำความดีสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ นอกเหนือจากการบริจาคและการบำเพ็ญประโยชน์ ฝึกให้นักเรียนได้ช่วยเหลือผู้อื่นและต้องการให้นักเรียนรู้สึกว่าการทำความดีนั้นไม่ใช่เรื่องยาก

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง เกี่ยวกับแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าทุกกลุ่มมีแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในระดับมาก (ผู้บริหารและครู M = 3.59, นักเรียน M = 3.75, ผู้ปกครอง M = 3.45) ทั้งนี้ เมื่อสอบถามผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโรงเรียนนราสิกขาลัยถึงที่มา/สาเหตุที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าสาเหตุที่มากที่สุดคือเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 28.7 รองลงมาคือผู้บริหารเห็นความสำคัญในการนำโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ คิดเป็นร้อยละ 27.1

4.1.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน และกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ ดังนี้ 1) **ผู้บริหาร** มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นคนดีมากกว่าคนเก่ง มีวิสัยทัศน์ในการวางแผนงาน บริหารจัดการ

สร้างความตระหนักและความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในแนวทางการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เปิดโอกาสให้ทุกคนมีบทบาทหน้าที่มีส่วนร่วมคิดร่วมทำเพื่อเป้าหมายเดียวกัน และสามารถสร้างศรัทธาโดยการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้เป็นที่ยอมรับ 2) **ครู** มีความร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนานักเรียน ขับเคลื่อนตามนโยบายผู้บริหารด้วยการดูแลเอาใจใส่ให้คำปรึกษานักเรียนเสมือนพ่อแม่ที่ดูแลลูก สามารถให้คำแนะนำและช่วยเหลือนักเรียนในการจัดทำโครงงานคุณธรรมให้ได้ผลสอดคล้องตามคุณธรรมเป้าหมาย มีความเสียสละ ทุ่มเทแรงกายแรงใจ เพื่อส่งเสริมและให้กำลังใจนักเรียน พร้อมลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ไปด้วยกันและปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี 3) **นักเรียน** มีความมุ่งมั่นตั้งใจ รวมพลังสามัคคีในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยคิดโครงงานคุณธรรมด้วยตนเองจากปัญหาใกล้ตัวที่เกิดขึ้นกับตนเอง เพื่อนนักเรียน รวมถึงชุมชนโดยรอบโรงเรียน จึงทำให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และเห็นความสำคัญของเรื่องคุณธรรมว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับตัวเองในทางที่ดีขึ้น และ 4) **กระบวนการดำเนินงาน** โรงเรียนมีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน จากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยใช้การบริหารจัดการที่มีส่วนร่วมแบบการกระจายอำนาจและบทบาทหน้าที่ไปยังผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ครูที่ปรึกษานักเรียน รวมถึงบุคลากรภายในโรงเรียน จึงช่วยให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นไปได้อย่างราบรื่นมากขึ้น มีกระบวนการกำกับติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ความช่วยเหลือและปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ผ่านการประชุมทั้งในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการพูดคุยกับครูนอกรอบเป็นการถามไถ่เมื่อพบเจอ หรือพูดคุยกับผู้ปกครอง เพราะถือว่าโครงงานคุณธรรมเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้นักเรียนทำความดี และ

เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการจัดเตรียมทีมงานครูแกนนำรุ่นใหม่ เพื่อขึ้นมาช่วยปฏิบัติหน้าที่ทดแทนครูแกนนำเดิม

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนนราสิกขาลัย พบว่า ปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน ล้วนส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายประเด็นพบว่า ปัจจัยที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนนราสิกขาลัยมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ คือ "ครูมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำในระหว่างทำโครงงาน" (M = 4.15) ขณะที่นักเรียนเห็นว่า "โรงเรียนกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน" (M = 4.28)

4.1.3) ข้อจำกัดของการดำเนินงาน การดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมมีข้อจำกัดดังนี้ เนื่องจากนักเรียนในโรงเรียนนราสิกขาลัยมีความหลากหลายของศาสนา และมีจำนวนมาก ดังนั้น จึงไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ทั้งโรงเรียน ดังนั้น ในการพูดคุยชี้แจงเกี่ยวกับการทำความดีในศาสนาของตน จึงปรับใช้ช่วงเวลาวันศุกร์ที่นักเรียนมุสลิมทำการละหมาด และนักเรียนพุทธเข้าหอประชุมเพื่อสวดมนต์ไหว้พระ เพื่อพูดคุยแทน นอกจากนี้ ด้วยสภาพบริบทของพื้นที่ตั้งของโรงเรียนในปัจจุบันถือเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ค่อยปลอดภัยเท่าที่ควร ดังนั้น บางกิจกรรมครูและนักเรียนจึงไม่สามารถลงไปดำเนินการได้ตามที่ต้องการ เมื่อพิจารณาที่การจัดทำโครงงานคุณธรรมหรือกิจกรรมคุณธรรม พบว่า สิ่งที่เด็กทำบางกิจกรรม/โครงงานยังไม่สามารถสะท้อนหรือตอบโจทย์ของการแก้ปัญหาด้านคุณธรรมตามที่คิดหรือต้องการให้เกิดได้ แต่เป็นการดำเนินงานที่ทำให้เกิดผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงในด้านกายภาพ

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียน เกี่ยวกับข้อจำกัดในการดำเนินงานพบว่าผู้บริหาร ครู และ

ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เห็นว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ครู นักเรียน และชุมชน เป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระดับน้อยที่สุดไปจนถึงระดับปานกลาง โดยที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดน้อยกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ คือ ปัจจัยด้านครู (M = 2.40) ในขณะที่นักเรียนเห็นว่าปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดน้อยกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ คือ ปัจจัยด้านนักเรียน (M = 1.39) เมื่อพิจารณารายปัจจัย พบว่าปัจจัยที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าเป็นข้อจำกัดมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ คือ "ผู้ปกครองยังไม่ค่อยทราบข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการโรงเรียนคุณธรรม" (M = 2.69) ขณะที่ในมุมมองของนักเรียนเห็นว่าปัจจัย "เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ทำให้กระบวนการขับเคลื่อนต้องค่อยเป็นไปค่อยไป" เป็นข้อจำกัดมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ (M = 1.80)

4.1.4) กรณีศึกษาโครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจ

สำหรับในปีการศึกษา 2558 โรงเรียนนราสิกขาลัยได้ดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม 1 ห้องเรียน 1 โครงงาน ตามคุณธรรมเป้าหมายของโรงเรียน คือ "รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีวินัย" จำนวนทั้งหมด 52 โครงงาน โครงงานคุณธรรมของปีการศึกษา 2558 ที่น่าสนใจเป็นตัวอย่างการเรียนรู้ (Best Practice) มีดังนี้ **โครงงานเมล็ดพันธุ์จิตอาสา ร้อยรักความเมตตา พัฒนาเด็กพิเศษ** ซึ่งเป็นโครงการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อหาทุนมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กพิเศษที่ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดนราธิวาส โดยนักเรียนมีแนวคิดที่จะแบ่งปันน้ำใจ โดยให้ความรักความสำคัญต่อเด็กพิเศษ เพื่อเป็นการฝึกฝนสมาชิกในกลุ่มให้รู้จักเสียสละ ทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญาแก่เด็กพิเศษเหล่านี้ ทั้งยังฝึกการรู้จักความรับผิดชอบสามารถจัดสรรเวลาในช่วงแต่ละวันในการสร้างความดีให้กับตนเองเป็นการรักษาความมีเมตตาไว้ในใจของกลุ่มเมล็ดพันธุ์จิตอาสาไว้ในการเป็นต้นแบบแห่งความดีแก่สังคมต่อไป และ**โครงงาน**

ระดมปัญญาพัฒนานิสัย เป็นโครงการเกี่ยวกับการร่วมกันสร้างกฎหรือข้อตกลงและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลห้องเรียนร่วมกัน เพื่อสร้างวินัยในการอยู่ร่วมกันในห้องเรียน และติดตามสังเกตพฤติกรรม เพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนไม่มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมห้อง ขาดจิตสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และขาดวินัยในตนเอง ทำให้ห้องเรียนสกปรกและไม่เป็นระเบียบ

4.1.5) องค์ความรู้โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนนราสิกขาลัยทำให้ได้แนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้ 1) การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดผลชัดเจนและเกิดอย่างยั่งยืนต้องทำทั้งระบบ ครูและนักเรียนทุกคนรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียน 2) ในบริบทที่มีความหลากหลายทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ เสียสละ และมีความเข้มแข็ง มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาโรงเรียนและนักเรียน โดยการกำหนดกฎกติกา กรอบแนวทางปฏิบัติเพื่อที่จะพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปในแนวทางที่พึงประสงค์ ต้องสามารถสร้างแรงจูงใจแก่ครูผู้สอน ปรับทัศนคติที่มีการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีจนเป็นที่ยอมรับแก่ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน 3) ผู้บริหารต้องมีการประชุมชี้แจงแนวทางการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ครู นักเรียน บุคลากรในโรงเรียน รวมถึงผู้ปกครองและชุมชน ให้รับทราบและถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อหาแนวร่วมหรือแสวงหาการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ช่วยต่อยอดและส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนและนักเรียนให้ได้ผลอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม 4) ครูแกนนำต้องมีความมุ่งมั่น และเสียสละทั้งแรงกาย แรงใจ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดี โดยทำอย่างต่อเนื่อง 5) เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมมีความต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้น ควรมีการพัฒนา

ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำรุ่นใหม่ ๆ ขึ้นมาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยเรียนรู้การทำงานด้วยการลงมือปฏิบัติจริง นอกจากนี้ เมื่อสอบถามถึงความพร้อมในการเป็นแหล่งศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนนราสิกขาลัย ผู้บริหารและครูเห็นว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง (M = 3.28) ขณะที่นักเรียนเห็นว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับมาก (M = 4.07)

4.1.6) ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้และต่อยอดขยายผลการดำเนินงาน มีดังนี้ 1) การขยายผลการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมให้ประสบผลสำเร็จ ควรมุ่งเน้นการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือที่เข้มแข็ง เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน เพื่อให้โรงเรียนที่เข้าร่วมใหม่ได้เรียนรู้ผ่านต้นแบบที่มีประสบการณ์การปฏิบัติจริง เรียนรู้ถึงกระบวนการดำเนินงาน และการแก้ปัญหา 2) การกำหนดขอบข่ายการดำเนินงาน ควรเริ่มจากการจัดประชุมร่วมกันระหว่างทีมผู้บริหารและหัวหน้ากิจกรรมโครงงานมาร่วมกันกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อวางแผนแนวทางการดำเนินงานให้ชัดเจนก่อนลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้ โรงเรียนนราสิกขาลัยยังเป็นต้นแบบโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม และขยายผลโรงเรียนคุณธรรมเครือข่าย จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านหัวเขา โรงเรียนเทศบาล 5 วัดประชาภิรมย์ และโรงเรียนบูกิตประชาอุปถัมภ์ อ.เจาะไอร้อง สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า ผู้บริหารและครูได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการจัดงานนำเสนอโครงงานคุณธรรมและเชิญโรงเรียนต่าง ๆ มาดูงาน ตั้งกลุ่มขึ้นอาสา เป็นนักเรียนแกนนำบริหารจัดการกิจกรรม โรงเรียนคุณภาพ และโครงงานคุณภาพอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้เยาวชนมีการสัมมนาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และควรมีการเชื่อมโยงคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนสู่ชุมชน สังคมทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างเป็นลูกโซ่ไม่ใช่เกิดเฉพาะในโรงเรียน เช่น การศึกษาต่อ การทำงาน การประกอบอาชีพ เพื่อให้เห็นคุณค่าคุณธรรมจริยธรรมในสังคม

4.2) การประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนนราสิกขาลัยให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาค

4.2.1) บริบท ผลการศึกษาพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐาน/ต้นทุน โรงเรียนนราสิกขาลัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15 เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ มีวิสัยทัศน์ "โรงเรียนคุณภาพ สู่มาตรฐานสากล บนพื้นฐานคุณธรรมและความเป็นไทย" อัตลักษณ์ของโรงเรียนคือ มารยาทงาม สลามสวย และมีสัมมาคารวะ คุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน คือ "รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีวินัย" โรงเรียนเคยทำโครงการเกี่ยวกับ "ความสมานฉันท์" ซึ่งเป็นโครงการที่เริ่มตั้งแต่ปี 2549 ซึ่งเกิดจากความต้องการของนักเรียนที่อยากจะแก้ปัญหาความแตกแยกทางสังคมในช่วงเวลานั้น โดยการไปเยี่ยมผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ที่หมู่บ้านลอตันบาตู ส่งผลให้ได้รับรางวัลระดับประเทศ ซึ่งโครงการดังกล่าว ยังสามารถดำเนินการได้ต่อจนถึงปัจจุบันเพราะภาคใต้ยังคงไม่สงบในเรื่องนี้ เพราะว่าวัยรุ่นเยาวชนแต่ละรุ่นที่เกิดขึ้นมา ก็มาจากต่างที่ต่างถิ่นมารวมกัน โรงเรียนจึงเอาความสมานฉันท์เข้ามาเชื่อมเพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติ 2) **จุดแข็ง** คือ โรงเรียนนราสิกขาลัยเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลมาแล้วหลายปี ซึ่งในหลักสูตรมีเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดให้นักเรียนต้องทำสาธารณะประโยชน์เพื่อสังคมเป็นข้อบังคับอยู่ ทำให้นักเรียนได้รับการปลูกฝังมาอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนใช้วิธีการบูรณาการกิจกรรมการจัดทำโครงงานคุณธรรมเข้ากับกระบวนการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่มีอยู่เดิมอย่างเป็นระบบ โรงเรียนเน้นให้นักเรียนเป็นคนดี เน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนเด่นเรื่องความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ และมีวินัย มาโรงเรียนตรงเวลา มีสัมมาคารวะ ไม่มีปัญหาทะเลาะต่อยตีกัน และการดำเนินโครงการธนาคารโรงเรียนได้ผลเป็นรูปธรรม ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์สามารถประสานความร่วมมือจากภายนอกได้ ครูมีความรับผิดชอบเอาใจใส่

นักเรียน ทำหน้าที่เสมือนผู้ปกครอง สามารถให้คำแนะนำนักเรียนเกี่ยวกับการทำโครงงานคุณธรรม และสามารถสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนให้ผู้ปกครองรับทราบได้ นักเรียนแกนนำมีความเข้มแข็ง มุ่งมั่นในการทำกิจกรรม มีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ตระหนักถึงความสำคัญและภูมิใจที่ได้ทำความดี เครือข่ายผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และผู้บริหารโรงเรียนมีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิด สามารถประสานงานต่าง ๆ ได้โดยสะดวก 3) **จุดอ่อน** คือ ก่อนเข้าร่วมโครงการ สภาพปัญหาของโรงเรียนที่สำคัญคือ สภาพแวดล้อม ความสะอาดของบริเวณโดยรอบโรงเรียน ครูส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วม ไม่ให้ความสนใจในการพัฒนานักเรียนด้านคุณธรรม และไม่ยอมรับที่จะปฏิบัติกิจกรรมอื่นใด และนักเรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ อาทิ ไม่ทำความเคารพครูและผู้ปกครอง ลอกการบ้าน สูบบุหรี่ เสพยาเสพติด 4) **โอกาส** คือ ครูแกนนำของโรงเรียนนราสิกขาลัยมีโอกาสไปร่วมเป็นวิทยากรอาสาให้กับมูลนิธิยุวสถิรคุณเมื่อมีการจัดอบรม ทำให้ได้รับความรู้และนำความรู้มาปรับประยุกต์ใช้ในโรงเรียน โดยเห็นความแตกต่างระหว่างการอบรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินและของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ที่มีวิธีคิดต่างกันแต่มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน และ พม. 15 ให้โรงเรียนนราสิกขาลัยเป็นโรงเรียนต้นแบบในเรื่องคุณธรรม ายตั้งให้เป็นศูนย์กลางหลักเป็นศูนย์การเรียนรู้ 5) **ภาวะคุกคาม** คือ นที่ตั้งของโรงเรียนมีความเสี่ยงทำให้ผู้บริหารและครูไม่สามารถอนุญาตห์นักเรียนจัดกิจกรรมโครงงานได้ในบางกิจกรรม และมีความหลากหลายทางาสนา

4.2.2) ปัจจัยนำเข้า มีดังนี้ 1) ผู้บริหารมีกระบวนการวางแผนารคิดและการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจากความสมเหตุสมผลละความเป็นไปได้ของการดำเนินงาน และผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น และมีความมุ่งมั่นการพัฒนาโรงเรียนให้มีความโดดเด่นในด้านความดี โดยกำหนดเป้าหมาย

ที่ชัดเจนในการพัฒนานักเรียน เช่น มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีก่อนเป็นคนเก่ง โดยชี้แจงให้แก่ผู้ปกครองทราบในการประชุมประจำปี 2) โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนในการจัดทำโครงงานคุณธรรมจากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน จำนวน 52,000 บาท (จาก 52 โครงงานคุณธรรม โครงงานละ 1,000 บาท) และงบประมาณสำหรับการจัดทำแหล่งเรียนรู้คุณธรรม จำนวน 100,000 บาท นอกจากนี้ โรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณสำหรับการทำโครงงานคุณธรรม นอกเหนือจากงบประมาณสนับสนุนที่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินมอบให้ โดยกำหนดอยู่ในแผนปฏิบัติประจำปีของโรงเรียน มาตรฐานการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ส่วนของโครงการที่ส่งเสริมด้านคุณธรรม งบบางส่วนมาจากโครงการเรียนฟรี 15 ปี แบ่งเป็นเปอร์เซ็นต์ออกมาสำหรับการพัฒนานักเรียนในด้านคุณธรรม ในกรณีที่จำนวนเงินไม่เพียงพอในการดำเนินงานโครงงาน นักเรียนจะมีวิธีบริหารจัดการและหาแนวทางในการรับบริจาคหรือเก็บรวบรวมเงินห้องเพิ่มเติม 3) ผู้ปกครองมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานกิจกรรมโครงงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่การงานของตนเอง 4) นิเทศอาสาของมูลนิธิยุวสถิรคุณ เป็นกรรมการสถานศึกษา จึงร่วมเป็นแกนหลักในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เมื่อสอบถามถึงความเพียงพอของงบประมาณที่ใช้ดำเนินการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่า มีครูและนักเรียนที่ไม่ทราบว่างบประมาณพอเพียงหรือไม่ คิดเป็นร้อยละ 53.2 และ 16.5 ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่ามีครู คิดเป็นร้อยละ 35.4 เห็นว่างบประมาณเพียงพอในการดำเนินงาน และนักเรียนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 79.1 เห็นว่างบประมาณเพียงพอในการดำเนินงาน

4.2.3) กระบวนการ พิจารณาจากการอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน การบริหารจัดการโครงงาน การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน การนิเทศติดตาม และการรายงานความก้าวหน้า ดังนี้

การอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน พบว่า หลังจากที่โรงเรียนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ จึงเริ่มส่งครูแกนนำและนักเรียนแกนนำเข้าร่วมอบรมพัฒนา ซึ่งอัตลักษณ์คุณธรรมของโรงเรียน 3 ข้อ ได้แก่ ซื่อสัตย์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ได้มาจากกระบวนการคิดในการอบรม โดยผู้บริหารและครูจะมีกระบวนการสร้างความตระหนักในการทำความดีโดยใช้เวลาในตอนเช้าพูดคุยกับนักเรียน และผู้บริหารจะพูดคุยสร้างความตระหนักให้กับครูในโรงเรียนในช่วงการประชุม และจัดประชุมชี้แจงแก่ผู้ปกครองในการประชุมใหญ่และการประชุมตัวแทนเครือข่ายโรงเรียน เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนนราสิกขาลัย ถึงความสามารถในการนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพมาใช้ในการปฏิบัติจริง พบสอดคล้องกันว่าผู้บริหาร ครู และนักเรียนเห็นว่าตนเองสามารถนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพไปใช้ในการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 3.54, นักเรียน M = 3.89) ทั้งนี้ผลการสอบถามผู้บริหารและครูถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ว่าเนื่องมาจากกิจกรรมใด พบว่าผู้บริหารและครูเห็นว่ากิจกรรม "การอบรมที่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจัดให้" ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ (M = 3.55) รองลงมาได้แก่ กิจกรรม "การจัดอบรมให้กับนักเรียนแกนนำ", กิจกรรม "การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/การประชุมภายในโรงเรียน" และกิจกรรม "การนิเทศติดตามของผู้นิเทศอาสา" (M = 3.52, 3.38 และ 3.37 ตามลำดับ) ในส่วนของการศึกษาดูงานโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมนั้น ในภาพรวมผู้บริหาร ครู และนักเรียนที่เข้าร่วมเห็นว่ากิจกรรมศึกษาดูงานมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 3.54, นักเรียน M = 3.70) โดยที่ผู้บริหารและครูเห็นด้วยกับประเด็น "กิจกรรมศึกษาดูงานทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมอย่างเป็นขั้นตอน" มากกว่าประเด็นอื่น ๆ

(M = 3.76) ส่วนนักเรียนเห็นด้วยกับประเด็น **"ได้รับประโยชน์จากการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม"** มากกว่าประเด็นอื่น ๆ (M = 3.94)

การบริหารจัดการโครงงาน ผู้บริหารกำหนดแนวทางการจัดทำโครงงานคุณธรรม โดยให้บูรณาการการจัดทำโครงงานคุณธรรมเข้ากับรายวิชาที่เกี่ยวข้องที่มีการจัดการเรียนการสอนเดิม และกำหนดครูที่ปรึกษาให้กับนักเรียนทุกห้อง ห้องละ 2 คน เพราะทุกห้องจะทำโครงงงานห้องละ 1 โครงงาน โดยมีนักเรียนแกนนำทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือเพื่อนหากมีปัญหาในการทำกิจกรรม นอกจากนี้ทางฝ่ายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนก็บูรณาการการทำโครงงานคุณธรรมกับกิจกรรม IS3 เข้าด้วยกัน ซึ่งต้องทำออกมาในรูปโปรเจกท์ และออกมาเป็นจิตสาธารณะเผยแพร่ จึงสามารถเอาโครงงานคุณธรรมการทำความดีมาเชื่อมโยงและต่อยอดกันไป ทั้งนี้ ได้พยายามดึงครูรุ่นใหม่มาช่วยดูแลเรื่องการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน เพื่อทดแทนครูแกนนำสำคัญที่กำลังจะเกษียณ ในส่วนของโครงงานคุณธรรมของนักเรียนเกิดจากการคัดเลือกความดีที่อยากทำหรือปัญหาที่อยากแก้ไขมากที่สุด ซึ่งรูปแบบโครงงานอาจมีหลากหลายลักษณะ อาจยึดตามหลักของโรงเรียน คือ ความสมานฉันท์ เช่น การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็กไทยพุทธและไทยมุสลิม กวาดลานวัด กวาดมัสยิด หรืออาจยึดตามอัตลักษณ์ของโรงเรียน 3 ตัว โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้วยการแบ่งโครงสร้างของคณะทำงานด้านการพัฒนาโครงงานคุณธรรมที่ชัดเจน และขอความร่วมมือจากชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมโครงงานคุณธรรม และมีการถ่ายทอดสู่รุ่นน้องด้วยการใช้เทคนิค 4D สำหรับนักเรียนที่เข้าใหม่ระดับชั้น ม.1 และ ม.4 ระหว่างที่มีการจัดอบรมค่ายคุณธรรมให้แก่ เป็นเวลา 4 วัน เพื่อปรับตัว

การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน ครูพยายามกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตาม

ความถนัด ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของเพื่อนครู ตั้งแต่การส่งครูที่ปรึกษาเข้าร่วมอบรมโครงงงานคุณธรรมทั้งระบบ การกำหนดให้ครูที่ปรึกษามีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการประเมินโครงงานคุณธรรม รับรู้กฎ กติกา นอกเหนือจากเดิมที่ให้กลุ่มครูแกนนำเท่านั้นที่เป็นคณะกรรมการประเมิน มุ่งเน้นให้ครูบูรณาการเรื่องคุณธรรมกับการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี โดยสอดแทรกเข้าไปในแต่ละกิจกรรมที่สอน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเสริมแต่ยังไม่ใช่หลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม โดยเมื่อได้รับฟังการชี้แจงเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ผู้ปกครองซึ่งเป็นกรรมการเครือข่ายอาสามีส่วนร่วมกันการจัดกิจกรรมคุณธรรม

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกระบวนการปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนนราสิกขาลัย ในภาพรวมพบว่าผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง เห็นสอดคล้องกันว่ากระบวนการปฏิบัติตนมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู/สพม. M = 3.58, นักเรียน M = 3.97, ผู้ปกครอง M = 3.77) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าทุกกลุ่มเห็นว่าในแต่ละประเด็นมีการปฏิบัติในระดับปานกลางจนถึงระดับมาก โดยประเด็นที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นด้วยมากกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ **"มีการประเมินหรือติดตามผลการดำเนินงานภายในอย่างต่อเนื่อง"** (M = 3.83) ส่วนนักเรียนเห็นว่า **"การดำเนินโครงงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายที่ตั้งไว้"** (M = 4.06) มีการปฏิบัติมากกว่าประเด็นอื่น ๆ สำหรับการสอบถามผู้ปกครองในประเด็นที่เกี่ยวข้องพบว่าผู้ปกครองเห็นว่า **"มีการชี้แจงแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชนโดยรอบ ทราบอย่างทั่วถึง"** มีการปฏิบัติมากกว่าประเด็นอื่น ๆ (M = 3.85)

การนิเทศติดตาม โรงเรียนนราสิกขาลัยมีการดำเนินงานดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดให้มีการประชุมทีมบริหารเพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนในทุกเช้าวันจันทร์ของแต่ละสัปดาห์ โดยภายในสัปดาห์จะให้รองผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการปฏิบัติหน้าที่เป็น "นิเทศจิตอาสา" ทำหน้าที่นิเทศการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มสาระในช่วงคาบประชุมของกลุ่มสาระนั้น ๆ และนำมารายงานต่อที่ประชุมทีมบริหารทุกเช้าวันจันทร์ เพื่อให้ได้รับทราบเสียงสะท้อน สภาพปัญหาและความต้องการ และที่ประชุมจะได้หาแนวทางการแก้ไขปรับปรุงต่อไป และจัดกิจกรรมตลาดโครงงานคุณธรรมในช่วงวันหยุดของภาคเรียนที่ 1 และประเมินผลความสำเร็จของโครงงานที่ต้องทำต่อเนื่องในภาคเรียนที่ 2 ว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่ ประสบปัญหาอย่างไร เพื่อนำมาสู่การหาวิธีการปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้ ยังได้วางแผนการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนในปีต่อไป โดยมีแนวทางในการดึงการมีส่วนร่วมจากภายนอกโรงเรียน เริ่มจากความร่วมมือของผู้ปกครองในการพาบุตรหลานมาเข้าร่วมกิจกรรมตลาดนัดคุณธรรม และจะจัดให้มีการให้รางวัลแก่ห้องที่ทำโครงงานได้ผลสำเร็จดี หรือทำความดี โดยอาจมีเกียรติบัตรจากผู้ว่าราชการจังหวัดมอบให้เป็นขวัญกำลังใจ

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการนิเทศติดตามโดยผู้นิเทศอาสา ในภาพรวมพบว่าการนิเทศติดตามโดยนิเทศอาสามีความเหมาะสมในระดับมาก (M = 3.60) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นด้วยกับประเด็น "นิเทศอาสาให้คำแนะนำอย่างเป็นกัลยาณมิตร" (M = 3.73) มากกว่าประเด็นอื่น ๆ

การรายงานความก้าวหน้า โรงเรียนนราสิกขาลัยมีการรายงานความก้าวหน้ากับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินตามวัน-เวลาที่ได้กำหนดไว้

โดยจัดทำเป็นเอกสารรายงานและมีการนำเสนอผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าของการดำเนินการของโรงเรียน

4.2.4) ผลผลิต มีดังนี้ 1) **ผลที่เกิดขึ้นกับผู้บริหารและระบบโรงเรียน** คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเปลี่ยนแปลงทั้งระบบโรงเรียน กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาผู้เรียนอย่างจริงจังโดยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีแผนการดำเนินงานและมีกฎกติกาที่ชัดเจน ทำให้ครูเกิดความตระหนักและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด นักเรียนก็พร้อมที่จะปฏิบัติตาม ทำให้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นชุมชนภายนอกสามารถรับรู้ได้ และเกิดการยอมรับมากขึ้น 2) **ผลที่เกิดขึ้นกับครู** คือ ครูมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน กล้าที่จะออกมายืนรับนักเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและทำให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมสามารถขับเคลื่อนได้เป็นอย่างดี 3) **ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน** คือ นักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อาทิ มีระเบียบวินัยมากขึ้นทำให้จำนวนนักเรียนที่มาสายลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด เข้าเรียนตรงเวลา ลอกการบ้านน้อยลง มีสัมมาคารวะกับผู้ใหญ่และเคารพกันในระบบรุ่นพี่รุ่นน้อง มีความรับผิดชอบสามารถแบ่งเวลาในการเรียนและทำกิจกรรมได้เป็นอย่างดี มีจิตอาสาทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน มีทักษะในการดำเนินชีวิต

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผลผลิตในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนนราสิกขาลัย พบว่าในภาพรวมผลผลิตในการดำเนินงานผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง (M = 3.46) ขณะที่นักเรียนและผู้ปกครองเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก (นักเรียน M = 3.74, ผู้ปกครอง M = 3.71) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผลที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าผลการปฏิบัติชัดเจนกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ "ครูเป็นต้นแบบที่ดีงามของนักเรียน" (M = 3.77) ส่วนนักเรียนเห็นว่า "ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม" (M = 4.03) และ "ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม" (M = 4.03) มีผลการปฏิบัติชัดเจนกว่าประเด็นอื่น ๆ สำหรับในประเด็นที่สอบถามผู้ปกครองพบว่า "นักเรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมพึงประสงค์ที่ชัดเจน" (M = 4.09) เป็นผลผลิตที่ผู้ปกครองเห็นว่าชัดเจนมากกว่าประเด็นอื่น ๆ นอกจากนี้ ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง พบว่าผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง เมื่อเทียบกับพฤติกรรมก่อนเข้าร่วมโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

หลังจากเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ในปีการศึกษา 2558 ผลผลิตของโรงเรียนนราสิกขาลัยบรรลุตามคุณธรรมเป้าหมาย คือ "ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความมีวินัย" กล่าวคือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนของโรงเรียนนราสิกขาลัยมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ครบทุกประการ

4.2.5) ผลกระทบ ผลที่เกิดนอกเหนือจากเป้าหมายที่ต้องการ ทั้งผลในทางบวกและทางลบ มีดังนี้ 1) โรงเรียนนราสิกขาลัยมีนักเรียนจำนวนมากขึ้น สะท้อนถึงการยอมรับจากผู้ปกครองและชุมชน ที่เห็นว่าโรงเรียนมุ่งเน้นการสร้างคนดีด้วยการทำโครงงานคุณธรรม 2) นักเรียนมีพฤติกรรมทดลองเสพเสพติดลดลง และไม่มีนักเรียนค้ายาเสพติด 3) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น 4) ผู้ปกครองและชุมชนภายนอกยอมรับโรงเรียนมากขึ้น และให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนมากขึ้น 5) โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์

ให้โรงเรียนนราสิกขาลัยทำ MOU เป็นโรงเรียนมัธยมในเครือข่ายของโรงเรียนมัธยมวิทยานุสรณ์ ซึ่งมีเพียง 12 โรงเรียนทั่วประเทศ โดยเข้าร่วมเป็นรุ่นที่ 4 ซึ่งโรงเรียนจะต้องทยอยส่งครูไปอบรมช่วงปิดภาคเรียนในหลักสูตรของ ม.4 – 6 ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา 6) ภายในโรงเรียนสามารถลดความขัดแย้งและความแตกต่างทางศาสนาลงได้ มีความสามัคคีในกลุ่มนักเรียนมากขึ้น และ 7) มีแนวโน้มเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านคุณธรรมให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่ต้องการเป็นหน่วยงานคุณธรรม

4.2.6) เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ

โรงเรียนนราสิกขาลัยมีการกำหนดตัวชี้วัดคุณธรรมเป้าหมาย คือ **"รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีวินัย"** ทั้งในส่วนของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนนราสิกขาลัยมีการดำเนินงานสอดคล้องตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาคทุกประการ และจากการศึกษาข้อมูลพบว่า โรงเรียนนราสิกขาลัยใช้เกณฑ์การประเมินอย่างไม่เป็นทางการ โดยผู้บริหารพิจารณาจากผลลัพธ์ความสำเร็จของโครงงานคุณธรรมที่นำเสนอในตลาดนัดคุณธรรม ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของครูที่ปรึกษาในการให้คำปรึกษา ติดตาม เอาใจใส่นักเรียน

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ กรณีโรงเรียนนราสิกขาลัย พบว่าในภาพรวมทุกกลุ่มเห็นว่าโรงเรียนนราสิกขาลัยดำเนินงานตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู/สพม. M = 3.77, นักเรียน M = 4.10, ผู้ปกครอง M = 4.16) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนนราสิกขาลัยมีการดำเนินงานในระดับปานกลางไปจนถึงระดับมาก

โดยที่ในกลุ่มผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ประเด็น "จัดให้มีการประชุมหารือผลการปฏิบัติงานตลอดปี" (M = 4.09) ได้คะแนนการประเมินสูงกว่ารายการอื่น ๆ สำหรับความคิดเห็นของนักเรียน เห็นว่า "มีการเผยแพร่เอกสารโครงงานคุณธรรม" (M = 4.19) ได้คะแนนการประเมินสูงกว่ารายการอื่น ๆ ในส่วนความคิดเห็นของผู้ปกครองพบว่าประเด็น "ครูและนักเรียนมีความสุข ยิ้มแย้ม แจ่มใส ทักทาย โต้ตอบอย่างมีสัมมาคารวะ" (M = 4.33) เป็นประเด็นการประเมินที่ได้คะแนนสูงกว่าประเด็นอื่น ๆ

5) โรงเรียนตะเครียะวิทยาคม

5.1) การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลและสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค: โรงเรียนตะเครียะวิทยาคม

5.1.1) ที่มาของโครงการ/แรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ

อดีตผู้บริหารให้ความสำคัญและโรงเรียนได้มีการจัดกิจกรรมวิธีพุทธและวิถีธรรมมาก่อน จึงนำเสนอโครงการฯ ไปที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ผู้บริหารเขตการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญของการนำโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ โดยผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบันได้สร้างความตระหนักและให้บุคลากรในโรงเรียนเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของโรงเรียนคุณธรรม และพัฒนาโครงการด้วยการพาครูและบุคลากรไปฝึกอบรมโรงเรียนคุณธรรมเพื่อนำไปสู่เป้าหมายตามที่โครงการได้กำหนดไว้

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองโรงเรียนตะเครียะวิทยาคม ถึงแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าทุกกลุ่มมีแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในระดับมาก (ผู้บริหารและครู M = 3.78, นักเรียน M = 3.67, ผู้ปกครอง M = 3.72)

ทั้งนี้ เมื่อสอบถามผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนตะเคียะวิทยาคมถึงที่มา/สาเหตุที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าสาเหตุที่มากที่สุดคือต้องการช่วยสร้างคนดีให้บ้านเมือง ถวายในหลวงคิดเป็นร้อยละ 29.7

5.1.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมมาจากความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยทุกส่วนให้ความสำคัญต่อหน้าที่ของตนเองด้วยความตั้งใจ มีความสามัคคีร่วมมือกัน โดยผู้บริหารได้สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของโรงเรียนคุณธรรมให้กับครูและนักเรียน สร้างความเข้าใจในแก่นแท้ของโรงเรียนคุณธรรม มีการสื่อสารสร้างความเข้าใจในทีมงานโดยมีการประชุมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้บริหารมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และทางโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และการสนับสนุนจากผู้นำศาสนาในหมู่บ้าน

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนโรงเรียนตะเคียะวิทยาคม ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนตะเคียะวิทยาคม พบว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน ล้วนส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนตะเคียะวิทยาคมในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายประเด็นพบว่าทั้งกลุ่มผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนเห็นว่าทุกปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนในระดับมาก โดยปัจจัยที่ผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนตะเคียะวิทยาคมมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ คือ “ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียน”(M = 4.53) ขณะที่นักเรียนเห็นว่า “ครูมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำในระหว่างทำโครงงาน” (M = 4.20) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อ

ความสำเร็จของโรงเรียนมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ

5.1.3) ข้อจำกัดของการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมยังอยู่ในระยะเริ่มแรก ในการทำความเข้าใจและขอความร่วมมือจากครูและผู้ปกครอง โดยครูบางส่วนซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ไม่ค่อยเห็นถึงความสำคัญของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม แต่ก็มีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งในการนำเสนอของบางโครงงานของนักเรียนนั้นยังไม่มีความเข้าใจในการวิเคราะห์ปัญหาก่อให้เกิดการกำหนดปัญหาซ้อนปัญหา จึงกลายเป็นปัญหาเมื่อปฏิบัติจริง ทำให้ผลที่การทำโครงการนั้นยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือความคาดหวังไว้ ทางโรงเรียนจึงทำการอบรมเพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดทำโครงงานคุณธรรมให้นักเรียนเพิ่มเติม และอีกปัจจัยที่มีผลต่อการทำโครงงานคือนักเรียนมีกิจกรรมที่ต้องทำหลายกิจกรรมในแต่ละเทอม มีเวลาน้อยและขาดการจัดสรรเวลา

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและนักเรียนโรงเรียนตะเคียะวิทยาคม ถึงข้อจำกัดในการดำเนินงานของโรงเรียนตะเคียะวิทยาคม พบว่าทั้งผู้บริหารและครู เห็นว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ครู นักเรียน และชุมชนเป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระดับน้อยที่สุดจนถึงระดับน้อยโดยที่ผู้บริหารและครูเห็นว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียนและชุมชนเป็นข้อจำกัดในระดับน้อยที่สุด ส่วนปัจจัยด้านครูและนักเรียนเป็นข้อจำกัดในระดับน้อย สำหรับมุมมองของนักเรียนเห็นว่าปัจจัยด้านครูเป็นข้อจำกัดในระดับน้อยที่สุด ส่วนปัจจัยด้านระบบโรงเรียน นักเรียนและชุมชนเป็นข้อจำกัดในระดับน้อย

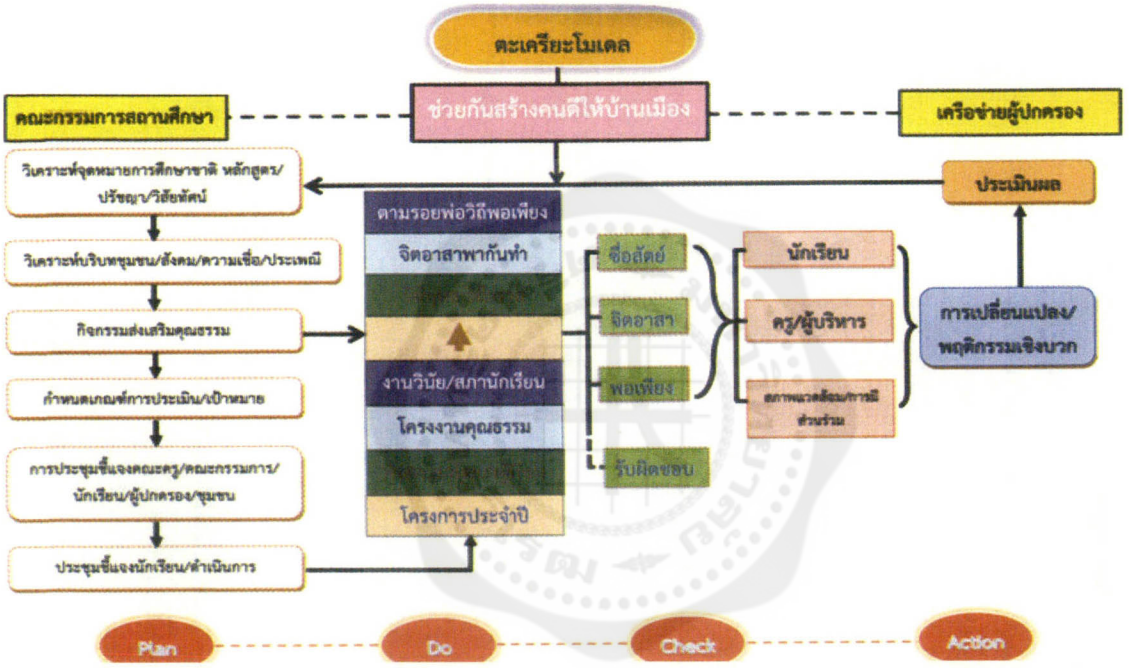
เมื่อพิจารณารายปัจจัย พบว่าปัจจัยที่ผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าเป็นข้อจำกัดมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ คือ "สิ่งที่นักเรียนทำ ยังไม่สามารถตอบสิ่งที่คิดหรือต้องการให้เกิดได้" (M = 1.95)

ขณะที่ในมุมมองของนักเรียนเห็นว่าปัจจัย "นักเรียนบางส่วนปรับตัวไม่ทัน ไม่ยอมรับแนวทางการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม" เป็นข้อจำกัดมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ (M = 1.98)

5.1.4) กรณีศึกษาโครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจ โครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจของโรงเรียนตะเคียะวิทยาคม คือ 1) โครงงานในน้ำมีปลาในนามีข้าว เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของข้าวนำปรัชญาเศรษฐกิจมาใช้ในการดำเนินชีวิต 2) โครงงานห้องเขาห้องเรา ดำเนินการขัดและทำความสะอาดโต๊ะเรียนของนักเรียนทุกชั้น 3) โครงงาน good smell ทำให้ห้องน้ำนักเรียน และห้องน้ำครูโรงเรียนตะเคียะวิทยาคม มีความสะอาดมากยิ่งขึ้น และนักเรียนมีจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดห้องน้ำมากขึ้น 4) โครงงานห้องหรรษา ดำเนินการจัด ตกแต่ง ห้องพิเศษ จำนวน 3 ห้อง ประกอบด้วย ห้องเรียนร่วม ห้องพยาบาล และห้องธนาคารโรงเรียน

5.1.5) องค์ความรู้โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม หลังจากที่โรงเรียนตะเคียะวิทยาคม ได้เข้าร่วมโครงการและดำเนินงานมาถึงภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 ผู้บริหารและครูในโรงเรียนได้ร่วมกันพัฒนา "รูปแบบตะเคียะโมเดล" ที่แสดงถึงบทบาทและความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน และการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายชุมชน โดยมีคุณธรรมอัตลักษณ์ คือ "ซื่อสัตย์ จิตอาสา พอเพียง" และมีความรับผิดชอบ เพิ่มเข้ามา โดยมีแผนการขับเคลื่อนของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ที่มีกรรมการสถานศึกษาและเครือข่ายผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้กระบวนการพัฒนา Plan Do Check Action

ภาพที่ 2 ตะเกียะโมเดล

ภาพที่ 3 แผนการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม: ตะเตรียะโมเดล

เมื่อสอบถามถึงความพร้อมในการเป็นแหล่งศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนตะเครียะวิทยาคม ผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนเห็นว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร ครู ผู้แทน สพม. M = 3.53, นักเรียน M = 3.52)

5.1.6) ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้และต่อยอดขยายผลการดำเนินงาน โรงเรียนควรต่อยอดขยายผลโครงงานจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง การสื่อสารทำความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินโครงงานต่อ ผู้บริหารควรติดตามผลการดำเนินโครงงานอย่างต่อเนื่อง วางระบบแผนงานการดำเนินงานการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ควรมีการถอดบทเรียนและพัฒนาการดำเนินโครงงานสู่นวัตกรรม และขยายผลสู่โรงเรียนใกล้เคียงเพิ่มขึ้น

5.2) การประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนตะเครียะวิทยาคม ให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาค

5.2.1) **บริบท** ผลการศึกษาพบว่า 1) **ข้อมูลพื้นฐาน/ต้นทุน** โรงเรียนตะเครียะวิทยาคม อำเภอระโนด จังวัดสงขลา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับมัธยมศึกษาปี 6 เขตพื้นที่บริการ 11 หมู่บ้าน เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบลตะเครียะ สังกัดกองการศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ประเภทสหศึกษา ได้เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2519 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อปีการศึกษา 2540 ในแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ จำนวน 1 ห้องเรียน และเปิดแผนการเรียนภาษาไทย-สังคมศึกษา ในปีการศึกษา 2546 จำนวน 1 ห้องเรียน อยู่ห่างจากอำเภอระโนด ประมาณ 15 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดสงขลา ประมาณ 90 กิโลเมตร 2) **จุดแข็ง** คือ บริบทเดิมของโรงเรียนมีกิจกรรมวิถีพุทธ

วิถีธรรมมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2547 ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมฯ นักเรียนจึงได้รับการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมมาก่อนแล้วจากโครงการวิถีพุทธวิถีธรรม ทางโรงเรียนมีกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต้องสอบผ่านนักธรรมตรี และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต้องสอบผ่านนักธรรมโท ด้านความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย พบว่า ทางโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากวัดและชุมชนในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 3) **จุดอ่อน** คือ สภาพเริ่มต้นของโรงเรียนตะเครียะวิทยาคมก่อนเข้าร่วมโครงการนั้นส่วนใหญ่สภาพปัญหาที่พบคือ การได้รับความร่วมมือจากชุมชนมีค่อนข้างน้อย กิจกรรมส่วนใหญ่ของโรงเรียนชุมชนไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วม ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลามาร่วมกิจกรรมอาจเพราะต้องประกอบอาชีพ นักเรียนมักจะมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น พูดจาไม่สุภาพ เดินไม่เป็นแถว เขียนโต๊ะ ไม่รักษาความสะอาด ทิ้งขยะไม่เป็นที่ ขีดเขียนโต๊ะเรียน ส่งงานไม่ตรงกำหนดเวลา ใช้ห้องน้ำแล้วไม่ช่วยรักษาความสะอาด เป็นต้น ครูมีภาระงานมาก จึงทำให้การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ทำได้ไม่เต็มที่และพร้อมกัน ครูบางส่วนไม่ร่วมเข้าแถว ทำงานตามเวลาราชการ เป็นต้น 4) **โอกาส** คือ โรงเรียนได้รับการสนับสนุนความร่วมมือจากชุมชน ผู้นำทางศาสนา สำนักงานเขตพื้นที่ฯ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น ๆ ผ่านผู้นำชุมชน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลตะเครียะและตำบลบ้านขาว ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ตะเครียะ สหกรณ์ออกทรัพย์ครู สงขลา และกรมพลศึกษา ได้รับการบริจาคสิ่งของและอุปกรณ์ จากสำนักงานชลประทานระโนด สำนักงานเกษตรอำเภอระโนด เครือข่ายศิษย์เก่าและผู้ปกครอง ได้รับการสนุนการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ จากวิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วัดบ้านขาว และเครือข่าย

ผู้ปกครอง 5) **ภาวะคุกคาม** ระยะเริ่มต้นของการเข้าร่วมโครงการ บุคลากรในโรงเรียนยังมีความเข้าใจในกระบวนการโครงงานคุณธรรมมีไม่เท่ากัน มีเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมย้ายมาอยู่ที่โรงเรียน

5.2.2) ปัจจัยนำเข้า มีดังนี้ โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนน้อย เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก สำหรับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน จำนวน 9,000 บาท รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้บริหารและครูมีการทำงานเป็นทีม ทำให้เกิดการสื่อสารและการทำงานซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี

เมื่อสอบถามถึงความเพียงพอของงบประมาณที่ใช้ดำเนินการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่า มีครูและนักเรียนบางส่วนไม่ทราบว่างบประมาณพอเพียงหรือไม่ คิดเป็นร้อยละ 16.7 และ 10.0 ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่าครูและนักเรียนส่วนใหญ่ เห็นว่างบประมาณเพียงพอในการดำเนินงาน คิดเป็นร้อยละ 72.2 และ 57.5 ตามลำดับ

5.2.3) กระบวนการ พิจารณาจากการอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน การบริหารจัดการโครงงาน การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน การนิเทศติดตาม และการรายงานความก้าวหน้า ดังนี้

การอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน พบว่า โรงเรียนอบรมครูและนักเรียน โดยใช้หลักสูตร 3 วัน 2 คืน อบรมครูทั้งโรงเรียน และอบรมนักเรียนแกนนำ 20 คน การอบรมมีภาคกลางคืน ซึ่งครูและนักเรียนเหนื่อยจากกิจกรรมช่วงกลางวันแล้ว สมองล้าเป็นอุปสรรคในการระดมความคิดในระยะเวลาอันสั้น อีกทั้งในการอบรมครูควรทำให้เสมือนจริง หากเพียงทำตามขั้นตอนไปพลางก่อนเนื่องจากเวลาไม่มากพอ จะทำให้เข้าใจไม่กระจ่าง และประสบปัญหาในการปฏิบัติจริง หลังการอบรมมีการพาครูและนักเรียนแกนนำแต่ละระดับชั้น

ไปศึกษาดูงานเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม การกำหนดอัตลักษณ์เริ่มในการอบรมครู แต่เมื่อนำมาปฏิบัติกลับพบแรงต้านจากนักเรียนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความรับผิดชอบ อันเนื่องมาจากนักเรียนไม่ได้คิดอัตลักษณ์เอง จึงประชุมปรับเพิ่มอัตลักษณ์ “จิตอาสา” ซึ่งเป็นจุดเด่นมาแทน “รับผิดชอบ” เพื่อให้นักเรียนมีกำลังใจในการทำโครงงาน

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนตะเคียยะวิทยาคม ถึงความสามารถในการนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพมาใช้ในการปฏิบัติจริง พบสอดคล้องกันว่าผู้บริหาร/ครู และนักเรียนเห็นว่าตนเองสามารถนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพไปใช้ในการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 4.06, นักเรียน M = 3. 85) ทั้งนี้ผลการสอบถามผู้บริหารและครู ถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ว่าเนื่องมาจากกิจกรรมใด พบว่าผู้บริหารและครูเห็นว่ากิจกรรม “การจัดอบรมให้กับนักเรียนแกนนำ” ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม มากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ (M = 4.11) รองลงมาได้แก่ กิจกรรม “การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/การประชุมภายในโรงเรียน”, กิจกรรม “การนิเทศติดตามของผู้นิเทศอาสา”และกิจกรรม “การอบรมที่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจัดให้” (M = 4.06, 3.89และ 3.72 ตามลำดับ) ในส่วนของการศึกษาดูงานโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมนั้น ในภาพรวมผู้บริหารครู และนักเรียนที่เข้าร่วมเห็นว่ากิจกรรมศึกษาดูงานมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 4.29, นักเรียน M = 3.51) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่าผู้บริหารและครูเห็นด้วยกับประเด็น “กิจกรรมศึกษาดูงานทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมอย่างเป็นขั้นตอน” มากกว่าประเด็นอื่น ๆ (M = 4.50) ส่วนนักเรียนเห็นด้วยกับประเด็น“ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม” มากกว่าประเด็นอื่น ๆ (M = 3.84)

การบริหารจัดการโครงงาน มีระบบการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับจากการทำโครงงาน โดยสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินสนับสนุนงบประมาณให้ 9,000 บาท แต่ทางโรงเรียนทำ 12 โครงงาน จึงจัดสรรงบประมาณให้โครงงานละ 750 บาท โรงเรียนมี 6 ระดับชั้น ตั้งแต่ ม.1 – 6 แต่ละระดับชั้นมี 1 ห้องเรียน รวม 6 ห้องเรียน จัดทำโครงงานคุณธรรมทุกห้องเรียน ห้องเรียนละ 2 โครงงาน โดยนักเรียนมีส่วนร่วมเป็นคนคิด ริเริ่มจากปัญหาของโรงเรียน ตัดสินใจเองว่าจะทำโครงงานอะไร และครูที่ปรึกษาคอยให้คำปรึกษาแต่ละโครงงานส่วนครูมีหน้าที่เป็นผู้ดูแลการเบิกจ่าย โดยนักเรียนจะสำรองจ่ายไปก่อนแล้วนำหลักฐานมาเบิกกับครู บางโครงงานงบประมาณเพียงพอ แต่บางโครงงานงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ เนื่องจากต้องซื้ออุปกรณ์

การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน การสร้างอบรมเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับครู ระหว่างครูด้วยกัน โดยการจัดอบรมครูและนักเรียนแกนนำเป็นเวลา 2 วัน 1 คืน เพื่อฝึกทำโครงงานคุณธรรม และสร้างความสามัคคีระหว่างครูกับนักเรียน จากนั้นมีการอบรมนักเรียนชั้น ม.1 และ ม.4 ที่เข้าใหม่พร้อมกันด้วยหลักสูตรวันเดียว เพื่อให้นักเรียนใหม่เข้าใจโครงงานคุณธรรม โดยให้นักเรียนแกนนำเป็นพี่เลี้ยงในแต่ละกลุ่ม โดยให้นักเรียนเป็นคนคิดและลงมือปฏิบัติ

การสอบถามผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกระบวนการปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนตะเครียะวิทยาคมในภาพรวมพบว่าผู้บริหาร/ครู นักเรียน และผู้ปกครองเห็นสอดคล้องกันว่ากระบวนการปฏิบัติตนมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 4.07, นักเรียน M = 3.77, ผู้ปกครอง M = 3.67)

เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าประเด็นที่ผู้บริหารและครูเห็นด้วยมากกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ "มีการแจ้งคุณธรรมเป้าหมายและคุณธรรม

อัตลักษณ์ให้ผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนทราบโดยทั่วกัน" (M = 4.40) ส่วนนักเรียนเห็นว่า "โรงเรียนใช้โครงงานคุณธรรมเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม" (M = 3.91) มีการปฏิบัติมากกว่าประเด็นอื่น ๆ สำหรับการสอบถามผู้ปกครองในประเด็นที่เกี่ยวข้องพบว่าผู้ปกครองเห็นว่า "มีการชักชวนให้ผู้ปกครองและชุมชน/ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม" มีการปฏิบัติมากกว่าประเด็นอื่น ๆ (M = 3.72)

การนิเทศติดตาม การนิเทศติดตามจากผู้บริหารและนิเทศอาสาเป็นจุดสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ด้วยคำแนะนำกำลังใจจากนิเทศอาสา โดยนิเทศอาสาเห็นว่าโรงเรียนสามารถดำเนินการได้แล้วจึงลดจำนวนครั้งการนิเทศลงเป็นปีละ 2 ครั้ง นอกจากนี้ โรงเรียนจัดให้มีคาบโครงงานคุณธรรมทุกวันพุธ เพื่อให้มีติดตามการดำเนินงานโครงงานทุกโครงงานโดยครูทุกคนและนักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมคาบนี้

การสอบถามผู้บริหารและครู เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการนิเทศติดตามโดยผู้นิเทศอาสาในโรงเรียนตะเคียะวิทยาคมในภาพรวม พบว่าการนิเทศติดตามโดยนิเทศอาสามีความเหมาะสมในระดับมาก (M = 4.13) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผู้บริหารและครูเห็นด้วยกับประเด็น "นิเทศอาสาสามารถชี้แนะแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหา หรือเสริมสร้างจุดแข็งของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน" (M = 4.28) และ "จำนวนผู้นิเทศอาสาในการเข้านิเทศติดตามโรงเรียนแต่ละครั้ง มีความเหมาะสม" (M = 4.28) มากกว่าประเด็นอื่น ๆ

การรายงานความก้าวหน้า โรงเรียนมีการรายงานความก้าวหน้ากับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินตามวัน-เวลาที่ได้กำหนดไว้ โดยจัดทำเป็นเอกสารรายงานและมีการนำเสนอผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าของการดำเนินการของโรงเรียน

5.2.4) ผลผลิต ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง เมื่อเทียบกับพฤติกรรมก่อนเข้าร่วมโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม 1) **ผลที่เกิดขึ้นกับผู้บริหารและระบบโรงเรียน** พบว่า โรงเรียนได้รับรางวัลสถานศึกษาดีเด่น ด้าน 1 โรงเรียน 1 อัตลักษณ์ในงานสงขลา-สตูล Festival ครั้งที่ 2 จัดโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ห้องเรียนสวยขึ้น ห้องน้ำสะอาดขึ้นน่าใช้ มีนักเรียนต้องการเข้าเรียนในโรงเรียนเพิ่มขึ้น และในปีการศึกษา 2559 มีจำนวนนักเรียนที่สมัครเข้าเรียนเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2558 ร้อยละ 8.57 และมีนักเรียนนอกเขตพื้นที่บริการมาสมัครเข้าเรียนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 50 มีนักเรียนออกกลางคันลดลงจากปีการศึกษา 2558 ร้อยละ 80 ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น มายืนรับนักเรียนตอนเช้า ใส่ใจนักเรียน เป็นต้นแบบให้กับนักเรียน พูดจากับนักเรียนเป็นกันเองทำให้กล้าที่จะปรึกษาในปัญหาต่าง ๆ 2) **ผลที่เกิดขึ้นกับครู** คือ ครูมีความคิดอยากให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ครูมีพฤติกรรมที่มีความเข้มงวดกวดขันเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ครูได้รับรางวัลหนึ่งแสนครูดี ประจำปี 2558 จำนวน 3 คน ครูมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น ตรงต่อเวลา มาโรงเรียนและรับนักเรียนตอนเช้า เข้าแถวรับผิดชอบควบคุมแถวนักเรียน ร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง ปฏิบัติตามข้อตกลงของโรงเรียน เสียสละเวลาเพื่อส่วนรวมดูแลนักเรียนมากขึ้น มีความสามัคคี ทำงานเป็นทีมจิตอาสาทำงานเพื่อโรงเรียนเพื่อนักเรียนมากขึ้น ทำงานร่วมกับชุมชน 3) **ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน** คือ นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมเพิ่มมากขึ้น เช่น นักเรียนเดินกันเป็นระเบียบ ไม่เดินแตกออกจากแถว มีการออมเงินของตนเอง มีจิตสาธารณะ ช่วยรักษาความสะอาดในโรงเรียน ทิ้งขยะเป็นที่เป็นทาง และมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยจากการรายงานผลการดำเนิน

งานของโรงเรียนพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (O-NET) มีค่าเฉลี่ยผลการสอบระดับชาติสูงขึ้นจากปี 2557 ทุกรายวิชา นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 100 สอบเข้าศึกษาต่อในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรีในสถาบันการศึกษาของรัฐบาลได้ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา วิทยาเขตเทคนิคหาดใหญ่ เป็นต้น

การสอบถามผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผลผลิตในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนตะเครียะวิทยาคม พบว่าผู้บริหาร/ครู และผู้ปกครองเห็นว่าในภาพรวมผลผลิตในการดำเนินงานมีความเหมาะสมในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 3.74, ผู้ปกครอง M = 3.73) ขณะที่นักเรียนเห็นว่าในภาพรวมผลผลิตในการดำเนินงานมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง (M = 3.47) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผลที่ผู้บริหาร/ครู นักเรียนและผู้ปกครอง ทั้ง 3 กลุ่มเห็นสอดคล้องกันว่าผลการปฏิบัติชัดเจนกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ **"ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม"** (ผู้บริหาร/ครู M = 4.29, นักเรียน M = 3.74, ผู้ปกครอง M = 3.94)

หลังจากเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ในปีการศึกษา 2558 ผลผลิตของโรงเรียนตะเครียะวิทยาคมบรรลุตามคุณธรรมเป้าหมาย คือ **"ซื่อสัตย์ จิตอาสา พอเพียง"** กล่าวคือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนของโรงเรียนตะเครียะวิทยาคมมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ครบทุกประการ

5.2.5) ผลกระทบ ผลที่เกิดนอกเหนือจากเป้าหมายที่ต้องการ พบว่าโรงเรียนเป็นที่ยอมรับจากชุมชนและบุคคลภายนอก ผู้ปกครองยอมรับและไว้ใจโรงเรียนในการส่งบุตรหลานมาเรียน จำนวนนักเรียนที่มาสมัครเรียนในปีการศึกษา 2559 มีจำนวนมากขึ้น

5.2.6) เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ

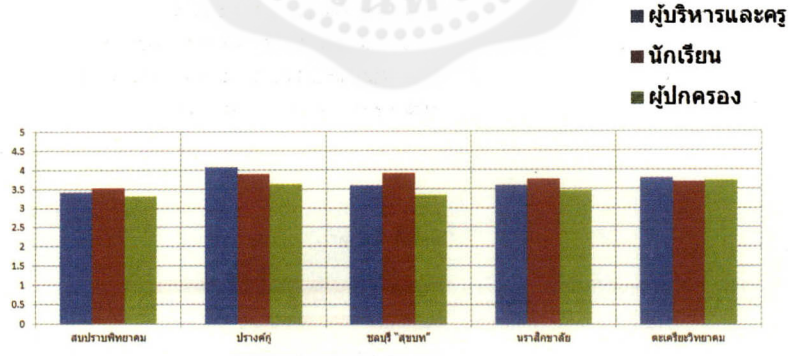
โรงเรียนตะเครียะวิทยาคม มีการดำเนินงานสอดคล้องตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบในส่วนภูมิภาคทุกประการ การสอบถามผู้บริหาร ครู และนักเรียน เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ กรณีโรงเรียนตะเครียะวิทยาคม พบว่าในภาพรวมทุกกลุ่มเห็นว่าโรงเรียนตะเครียะวิทยาคมดำเนินงานตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบอยู่ในระดับมาก (ผู้บริหาร/ครู M = 4.12, นักเรียน M = 3.75, ผู้ปกครอง M = 4.02) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าผู้บริหารครู นักเรียน และผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนตะเครียะวิทยาคมมีการดำเนินงานในระดับมากเกือบทุกรายการ ยกเว้นประเด็น "กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์และคุณธรรมเป้าหมายจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาของโรงเรียนเอง มิใช่การลอกเลียนแบบจากโรงเรียนอื่น" ที่กลุ่มผู้บริหารและครูเห็นว่าโรงเรียนตะเครียะวิทยาคมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด โดยให้คะแนนการประเมินสูงกว่ารายการอื่น ๆ (M = 4.53) สำหรับความคิดเห็นของนักเรียน เห็นว่า **"มีภาพความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง"** (M = 3.91) ได้คะแนนการประเมินสูงกว่ารายการอื่น ๆ ในส่วนความคิดเห็นของผู้ปกครองพบว่าประเด็น **"สภาพแวดล้อมของโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น น่าเรียน"** (M = 4.17) เป็นประเด็นการประเมินที่ได้คะแนนสูงกว่าประเด็นอื่น ๆ

5.2 ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลและสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค

1) ที่มาของโครงการ/แรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ

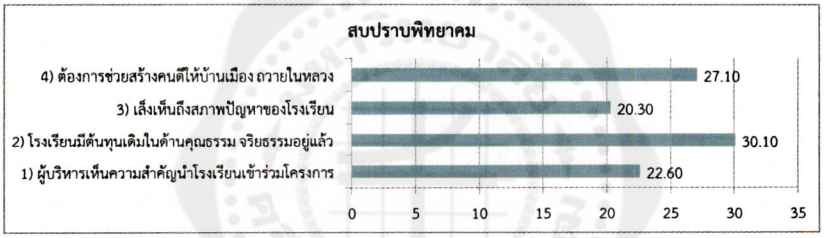
ที่มาของการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้แก่ โรงเรียนทำโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และได้รับรางวัลจากการประกวด จึงได้รับการคัดเลือกจาก สพฐ. เพื่อเสนอชื่อต่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ให้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

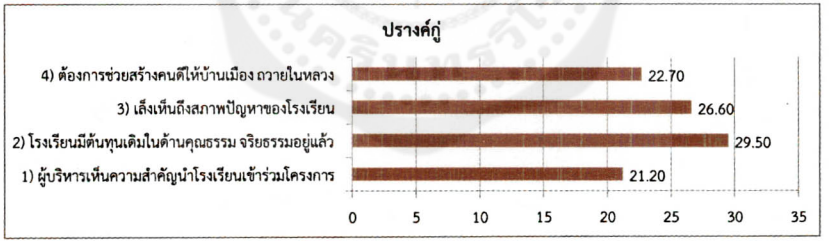
ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ถึงแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในระดับปานกลางถึงระดับมาก

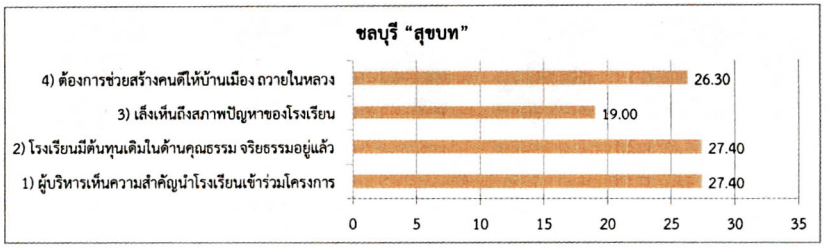

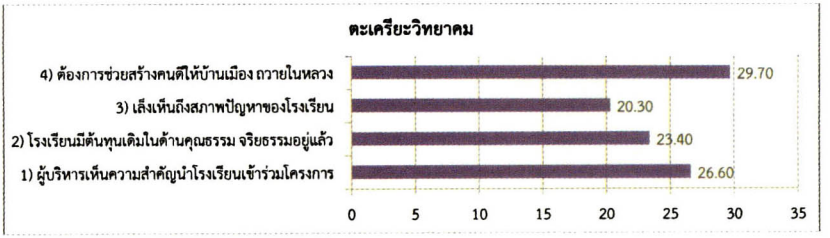
ภาพที่ 4 ค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

เมื่อสอบถามผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายถึงที่มา/สาเหตุที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่าส่วนใหญ่โรงเรียน (สบปราบพิทยาคม ปรางค์กู่ ชลบุรี "สุขบท") ให้น้ำหนักกับสาเหตุที่โรงเรียนมีต้นทุนเดิมในด้านคุณธรรม จริยธรรมอยู่แล้วมากกว่าสาเหตุอื่น ส่วนโรงเรียนนราสิกขาลัยให้น้ำหนักกับการเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาของโรงเรียนมากกว่าสาเหตุอื่น และโรงเรียนตะเคียะวิทยาคมให้น้ำหนักกับความต้องการช่วยสร้างคนดีให้บ้านเมือง ถวายในหลวงเป็นสาเหตุสำคัญกว่าสาเหตุอื่น

ภาพที่ 5 ร้อยละของที่มา/สาเหตุที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

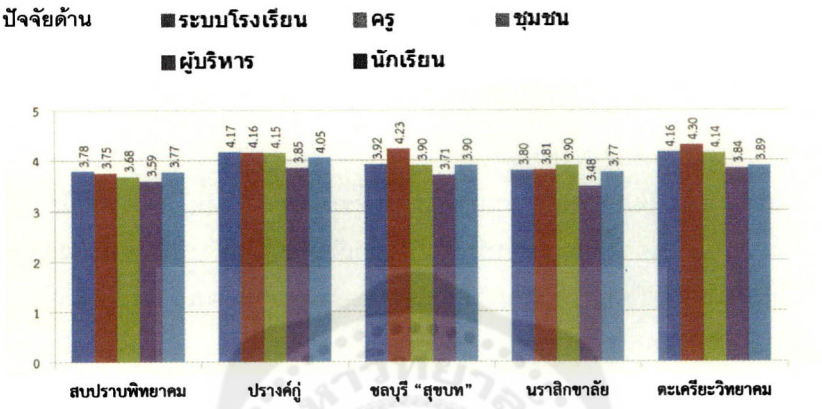
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง/ชุมชน รวมถึงกระบวนการทำงาน โดยที่ผู้บริหารต้องกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน สร้างความตระหนักและความเข้าใจแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประสานงานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครูและนักเรียน สำหรับในส่วนของครูนั้น ต้องมุ่งมั่นตั้งใจจริงและทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อพัฒนานักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เอาใจใส่และให้คำแนะนำที่ดีแก่นักเรียน และต้องมีครูแกนนำที่มีความเข้มแข็งเป็นหลักในการดำเนินงาน ในขณะที่นักเรียนต้องดำเนินงานโครงงานคุณธรรม จริยธรรมที่คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เห็นคุณค่าและความสำคัญของการพัฒนาตนเองและการพัฒนาโรงเรียน ทั้งนี้ในส่วนของผู้ปกครองและชุมชน ต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนานักเรียน ส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน รวมทั้งประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน โดยที่กระบวนการดำเนินงาน

โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้องทำงานอย่างมีระบบ มีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง และมีการสะท้อนผลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

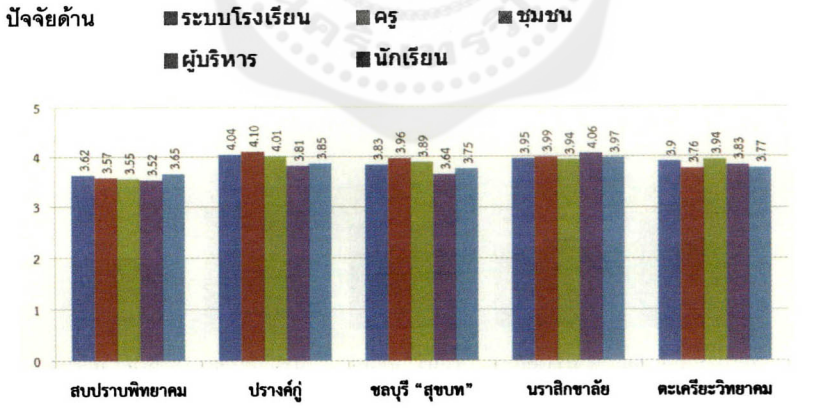

ภาพที่ 6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียน พบว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน ล้วนส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียน ในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระดับมาก

ภาพที่ 7 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

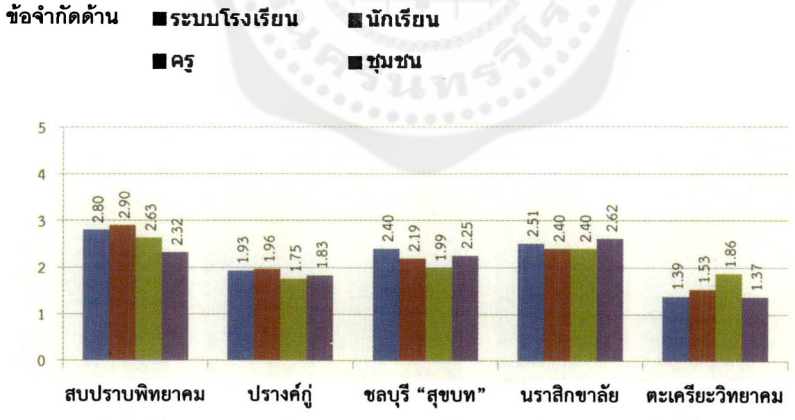

ภาพที่ 8 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นนักเรียนต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

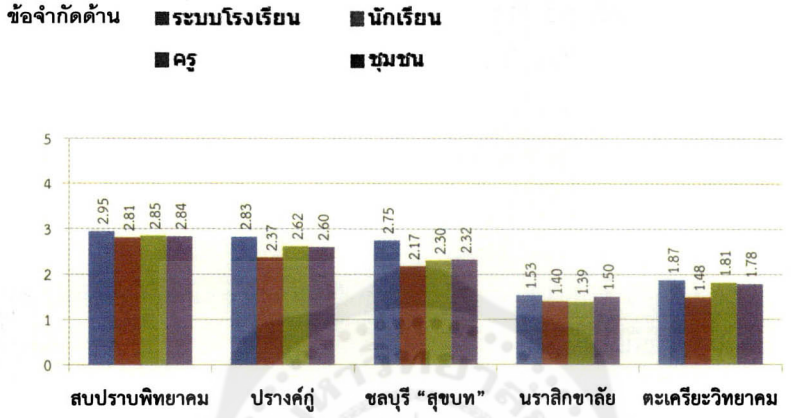
3) ข้อจำกัดของการดำเนินงาน

การดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในช่วงแรก ครูและนักเรียนยังปรับตัวไม่ทัน ทั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและกระบวนการ พัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม และบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าครูมีภาระงานมาก จึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน อีกทั้งบริบทของโรงเรียนทำให้ต้องใช้เวลาในการดำเนินงานนานจึงจะเห็นผลที่ชัดเจน

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียนโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ถึงข้อจำกัดในการดำเนินงานของโรงเรียน พบว่าทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียนเห็นว่าปัจจัยด้านระบบโรงเรียน ครู นักเรียน และชุมชนเป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง

ภาพที่ 9 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต่อข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

ภาพที่ 10 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของนักเรียนต่อข้อจำกัดในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

4) กรณีศึกษาโครงงานคุณธรรมตัวอย่างที่น่าสนใจ

โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีโครงงานคุณธรรมที่เป็นต้นทุนที่โรงเรียนเคยปฏิบัติมาแต่เดิม เช่น โครงงานจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น พุทธชยันตี 2600 ปี (เข้าวัดวันพระ) ของโรงเรียนสบปราบพิทยาคม โครงงานรักนวลสงวนตัว ทำความดีถวายในหลวง ของโรงเรียนปรางค์กู่ โครงงานรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม ของโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" และในทุกโรงเรียนมีการริเริ่มโครงงานใหม่ 1 ห้องเรียน 1 โครงงาน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เช่น โครงงานเมล็ดพันธุ์จิตอาสา ร้อยรักความเมตตา พัฒนาเด็กพิเศษ ของโรงเรียนนราสิกขาลัย และโครงงานในน้ำมีปลาในนามีข้าว ของโรงเรียนตะเคียะวิทยาคม เป็นต้น

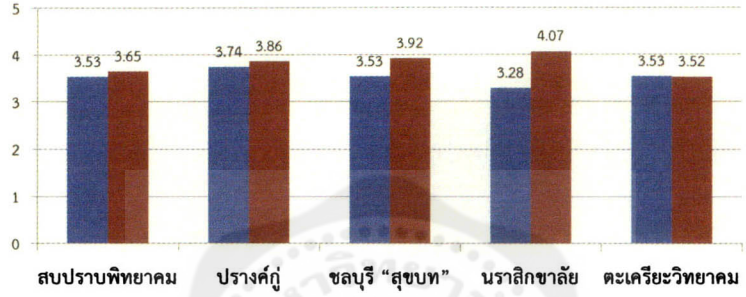
5) องค์ความรู้โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

องค์ความรู้โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมที่ค้นพบจากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย คือ การดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้องอาศัยกลไกความร่วมมือ มีระบบ ต่อเนื่อง โดยต้องได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ และในกระบวนการทำงานต้องดำเนินการอย่างมีระบบ กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และขับเคลื่อนโดยให้นักเรียนเป็นผู้คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง ทั้งนี้ต้องดำเนินงานและกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร

ภาพที่ 11 องค์ความรู้โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

ทั้งนี้เมื่อสอบถามถึงความพร้อมในการเป็นแหล่งศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมพบว่าผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นสอดคล้องกันว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก

ภาพที่ 12 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อความพร้อมในการเป็นแหล่งศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

6) ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้และต่อยอดขยายผลการดำเนินงาน

ในการประยุกต์ใช้และต่อยอดขยายผลการดำเนินงานให้เกิดความยั่งยืน มีหลักการดังนี้

"เริ่มต้นด้วยใจ อย่าใช้การบังคับ" การดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมให้ประสบผลสำเร็จไม่ควรใช้การสั่งการหรือบังคับให้ทำ แต่ผู้บริหาร ครู หรือนักเรียนแกนนำ ต้องหาวิธีการที่ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียน และพร้อมที่จะทุ่มเทแรงกาย แรงใจ และร่วมมือกันในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้เรียนด้วยความเต็มใจ

"ทำ ย้ำ ซ้ำ ทวน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร" การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลานานพอสมควรและต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงจะประสบความสำเร็จ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรู้สึกว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนเป็นเรื่องปกติที่อยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน และกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรในที่สุด

"สร้างเครือข่ายเพื่อขยายผล" เมื่อโรงเรียนต้นแบบคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละภูมิภาคประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ควรมีการขยายผลไปยังโรงเรียนอื่นด้วยวิธีการ coaching and mentoring โดยโรงเรียนต้นแบบควรเป็นพี่เลี้ยงให้แก่โรงเรียนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างมากขึ้น และช่วยให้การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

"สร้างแกนนำรุ่นใหม่" การดำเนินงานโครงงานโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมให้ประสบความสำเร็จนั้น กลไกสำคัญเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรภายในโรงเรียนทุกระดับ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน รวมถึงนักการภารโรง ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมมีความต่อเนื่อง โรงเรียนควรสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำรุ่นใหม่ขึ้นมาทดแทน ครูแกนนำที่กำลังจะเกษียณและนักเรียนแกนนำที่จะสำเร็จการศึกษา ด้วยการสร้างประสบการณ์ร่วมกัน เรียนรู้วิธีการจัดทำโครงงานคุณธรรม จริยธรรมจากการปฏิบัติงานร่วมกัน จนเกิดความรู้ความเข้าใจสามารถประยุกต์ใช้โครงงานคุณธรรม จริยธรรมเป็นหลักปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ คุณลักษณะสำคัญของครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตอาสา มีปณิธานที่มุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน

ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน พร้อมที่จะทุ่มเทแรงกายและแรงใจ เสียสละเวลาในการทำงานด้วยความเต็มใจ รวมถึงสามารถเผยแพร่และขยายผลความรู้สู่โรงเรียนเครือข่ายได้

"สร้างระบบการนิเทศติดตามภายใน" จากการศึกษาพบว่าการนิเทศติดตามโดยผู้นิเทศอาสาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้การดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมประสบผลสำเร็จ ดังนั้นโรงเรียนจึงได้มีการสร้างกลุ่ม "ผู้นิเทศจิตอาสา" เป็นกลุ่มคณะผู้บริหาร ทำหน้าที่ติดตามการดำเนินงาน สะท้อนสภาพการดำเนินงานและช่วยแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นภายในโรงเรียน โดยดำเนินการทั้งในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งถือเป็นการนิเทศติดตามภายใน ดังนั้น เพื่อให้การเกิดความยั่งยืนของการนิเทศติดตามภายใน โรงเรียนจึงควรสร้างระบบการนิเทศติดตามภายในที่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน เป็นขั้นตอน ตรวจสอบได้ ประเมินผลได้ และสามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารหรือไม่ก็ตาม

"สร้างองค์ความรู้จากการทำโครงงาน" โครงงานคุณธรรมจริยธรรมแต่ละโครงงานมีจุดเด่นและมีความหลากหลายของการดำเนินงานที่น่าสนใจ ผลจากการทำโครงงานคุณธรรม จริยธรรมทำให้ได้แนวการดำเนินงานและนวัตกรรมที่น่าสนใจในการพัฒนาความดี ซึ่งเกิดจากความคิดและความตั้งใจของนักเรียนที่ต้องการแก้ปัญหาและต้องการทำความดีด้วยตนเอง ดังนั้น จึงควรมีการรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการทำโครงงานคุณธรรม จริยธรรม สำหรับให้ครูและนักเรียนรุ่นใหม่ในโรงเรียนรวมถึงโรงเรียนเครือข่ายได้เรียนรู้วิธีการสร้างความดีด้วยโครงงานคุณธรรม จริยธรรมให้บรรลุผลต่อไป

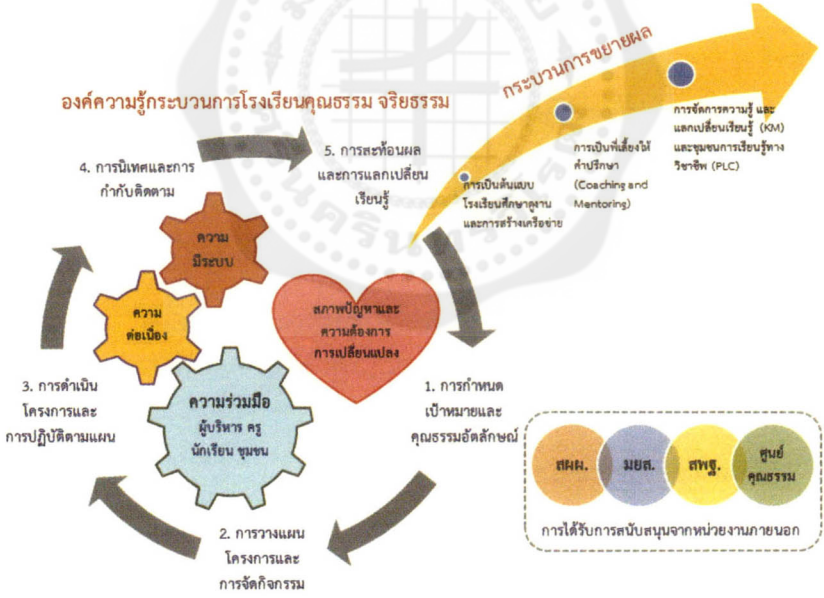
ภาพที่ 13 ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้และต่อยอดผลการดำเนินงาน

7) องค์ความรู้กระบวนการขยายผลและสร้างโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค

หัวใจแรกเริ่มของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมอยู่ที่การตระหนักถึงสภาพปัญหาของตนเอง และความต้องการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้องอาศัยกลไก "ความร่วมมือมีระบบ ต่อเนื่อง" อาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ และต้องดำเนินการอย่างมีระบบ กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และขับเคลื่อนโดยให้นักเรียนเป็นผู้คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง ทั้งนี้ต้องดำเนินงานและกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร

กระบวนการเริ่มจาก 1) การกำหนดเป้าหมายและคุณธรรมอัตลักษณ์ 2) การวางแผนโครงการและการจัดกิจกรรม 3) การดำเนินโครงการ

และการปฏิบัติตามแผน 4) การนิเทศและการกำกับติดตาม 5) การสะท้อนผลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขยายผลไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ด้วยการเป็นต้นแบบโรงเรียนศึกษาดูงานและการสร้างเครือข่าย การเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา ตลอดจนการจัดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Management) ขยายไปจนเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) ซึ่งทั้งหมดนี้ดำเนินการภายใต้การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

ภาพที่ 14 องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค

5.3 การประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ต้นแบบในส่วนภูมิภาค

การประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมต้นแบบ ในส่วนภูมิภาค พิจารณาในประเด็นดังนี้ 1) บริบท 2) ปัจจัยนำเข้า 3) กระบวนการ 4) ผลผลิต 5) ผลกระทบ และ 6) เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ

1) บริบท

ผลการเปรียบเทียบบริบทความเหมือนและความแตกต่างของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายแต่ละแห่ง ในส่วนข้อมูลพื้นฐาน/ต้นทุน, จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม สรุปได้ดังนี้

1.1) ข้อมูลพื้นฐาน/ ต้นทุน

ความเหมือน	ความต่าง
1. ทุกโรงเรียนมีประสบการณ์การจัดทำโครงการ/กิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในนักเรียน และได้รับรางวัล อาทิ โครงการสมานฉันท์ โครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการเข้าวัดวันพระ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธและวิถีธรรม เป็นต้น	1. มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม (โรงเรียนนราสิกขาลัย) 2. เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก (โรงเรียนตะเครียะวิทยาคม)
2. พื้นที่ตั้ง อยู่ในชุมชน สะดวกในการเดินทางเข้าถึง และส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมในด้านสถานที่	

1.2) จุดแข็ง (ก่อนเข้าร่วมโครงการ)

ความเหมือน	ความต่าง
ผู้บริหาร - มีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม - มีเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนอย่างชัดเจน **ครูแกนนำ** - มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่นักเรียน - มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมพัฒนานักเรียน **นักเรียน** - มีความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรม เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีจิตอาสา	1. พื้นที่ตั้งของโรงเรียนทำให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนได้อย่างหลากหลาย มีแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพราะอยู่ในบริเวณวัด (โรงเรียนชลบุรี “สุขบท”) 2. โรงเรียนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ (โรงเรียนปรางค์กู่)

ความเหมือน	ความต่าง
ผู้ปกครอง/ชุมชน/คณะกรรมการสถานศึกษา - มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโรงเรียน - มีจิตอาสา มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง	
อื่นๆ - ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งหลักสูตรกำหนดให้นักเรียนต้องทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์เพื่อสังคม	

1.3) จุดอ่อน (ก่อนเข้าร่วมโครงการ)

ความเหมือน	ความต่าง
1. นักเรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์อยู่มาก เช่น ติดยาเสพติด ทะเลาะวิวาท ลักขโมย ขาดระเบียบวินัย ขาดจิตสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบ ออกกลางคัน เป็นต้น	1. สภาพนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่แตกแยก/หย่าร้าง (โรงเรียนชลบุรี "สุขบท") 2. โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนน้อย (โรงเรียนตะเคียะวิทยาคม)

ความเหมือน	ความต่าง
2. ครูส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน	
3. โรงเรียนมีปัญหาด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน โดยเฉพาะความสะอาดของบริเวณโรงเรียน ห้องน้ำ ห้องเรียน	

1.4) โอกาส (โอกาสที่โรงเรียนได้รับก่อนเข้าร่วมโครงการ)

ความเหมือน	ความต่าง
- โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาด้านคุณธรรมและด้านวิชาการแก่นักเรียน	1. ชุมชนให้ความร่วมมือในการพัฒนานักเรียน (โรงเรียนชลบุรี "สุขบท") 2. ครูแกนนำได้ไปเข้าร่วมอบรมเป็นวิทยากรอาสาให้กับมูลนิธิยุวสถิรคุณ (มยส.) (โรงเรียนนราสิกขาลัย โรงเรียนสบปราบพิทยาคม)

1.5) ภาวะคุกคาม (จากปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม)

ความเหมือน	ความต่าง
- บุคลากรภายในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนแตกต่างกัน	1. พื้นที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในจุดเสี่ยง (โรงเรียนนราสิกขาลัย) 2. ภายในโรงเรียนมีความหลากหลายทางศาสนา (โรงเรียนนราสิกขาลัย) 3. การย้ายเข้า-ออก ของบุคลากรในโรงเรียน (โรงเรียนปรางค์กู่) 4. ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลนักเรียน – มีความแตกต่างของช่วงวัย (โรงเรียนชลบุรี "สุขบท" โรงเรียนสบปราบพิทยาคม)

2) ปัจจัยนำเข้า

- ผู้บริหารมีความเข้มแข็ง มีความมุ่งมั่นและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนานักเรียน

- ผู้ปกครอง/ชุมชน/คณะกรรมการสถานศึกษา ยินดีเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

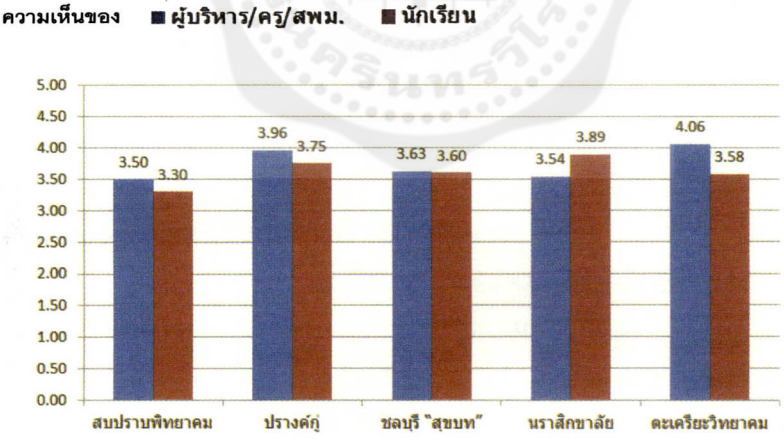
- โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และโรงเรียนจัดสรรเพิ่มเติมสำหรับการทำกิจกรรมโครงงาน

- ครูแกนนำมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม และการจัดทำโครงงาน

- โรงเรียนมีกระบวนการในการสร้างความตระหนัก และถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาคุณธรรมแก่นักเรียนและครูที่เข้าใหม่

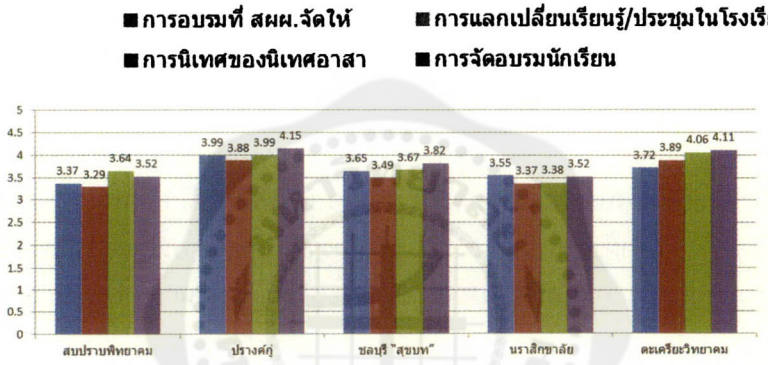
3) กระบวนการ

ผลการสอบถามผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายถึงความสามารถในการนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพมาใช้ในการปฏิบัติจริง พบว่าผู้บริหาร ครู และนักเรียนเห็นว่าตนเองสามารถนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพไปใช้ในการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก

ภาพที่ 15 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อความสามารถนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพไปใช้ในการปฏิบัติจริง

ทั้งนี้ ผลการสอบถามผู้บริหารและครู ถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่ากิจกรรมต่าง ๆ สร้างความเข้าใจให้ผู้บริหารและครูได้ในระดับปานกลางถึงระดับมาก

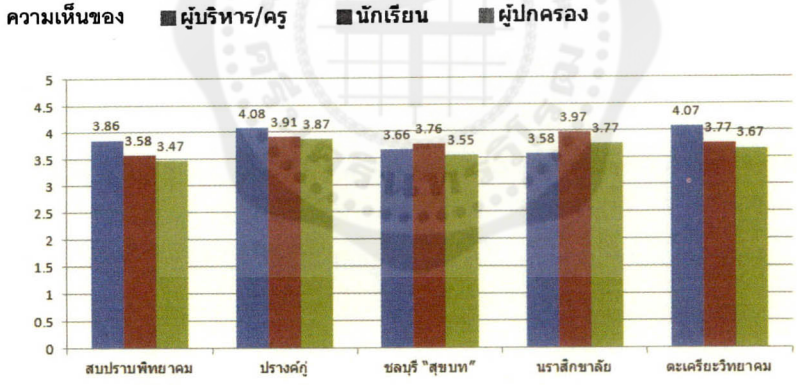
ภาพที่ 16 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อความสามารถนำความรู้จากการอบรมพัฒนาศักยภาพไปใช้ในการปฏิบัติจริง

การบริหารจัดการโครงงานคุณธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายมีดังนี้

- การจัดประชุมชี้แจงครู นักเรียน และผู้ปกครอง เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม
- การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดความยั่งยืน
- การกำหนดบทบาทหน้าที่ให้แก่บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ รับผิดชอบการดำเนินงานโครงงานคุณธรรม อาทิ ครูที่ปรึกษา นักเรียนแกนนำ ครูแกนนำ อย่างชัดเจน

- การบูรณาการกิจกรรมโครงงานคุณธรรมเข้ากับรายวิชาประจำ
- การดึงคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม
- การจัดโครงการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำโครงงานคุณธรรม แก่นักเรียนและครูที่เข้าใหม่

การสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อ **กระบวนการปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม** พบว่าในภาพรวมผู้เกี่ยวข้องเห็นสอดคล้องกันว่ากระบวนการปฏิบัติตนมีความเหมาะสมในระดับปานกลางถึงระดับมาก

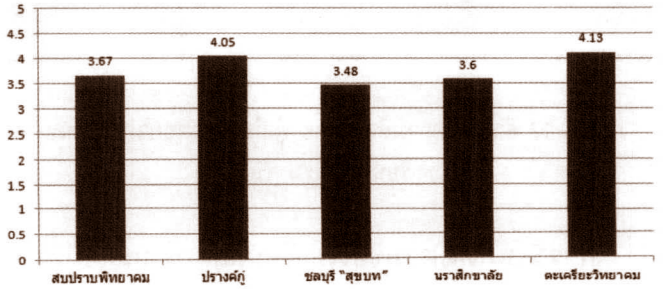

ภาพที่ 17 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติตนในโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

การนิเทศติดตามของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายมีทั้งการนิเทศภายในและนิเทศภายนอกดังนี้

การนิเทศภายใน	การนิเทศภายนอก
1. การประชุมติดตามผลการดำเนินงานโดยผู้บริหารโรงเรียน 2. การจัดกิจกรรม "ตลาดโครงงานคุณธรรม", กิจกรรม "เปิดบ้านคุณธรรม", การจัดประกวดโครงงานคุณธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดทำโครงงานคุณธรรมระหว่างนักเรียน 3. การจัดตั้ง "นิเทศจิตอาสา" (โรงเรียนนราสิกขาลัย) 4. การจัดตั้ง "พี่เลี้ยงอาสา" (โรงเรียนชลบุรี "สุขบท") 5. การจัดให้มีคาบเรียน "โครงงานคุณธรรม" (โรงเรียนตะเคียะวิทยาคม)	ผู้นิเทศอาสาจากมูลนิธิยุวสถิรคุณ (มยส.) มาให้คำแนะนำ ปีละ 2-3 ครั้ง

การสอบถามผู้บริหาร ครู และผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการนิเทศติดตามโดยผู้นิเทศอาสา พบว่าในภาพรวมการนิเทศติดตามโดยนิเทศอาสามีความเหมาะสมในระดับปานกลางถึงระดับมาก

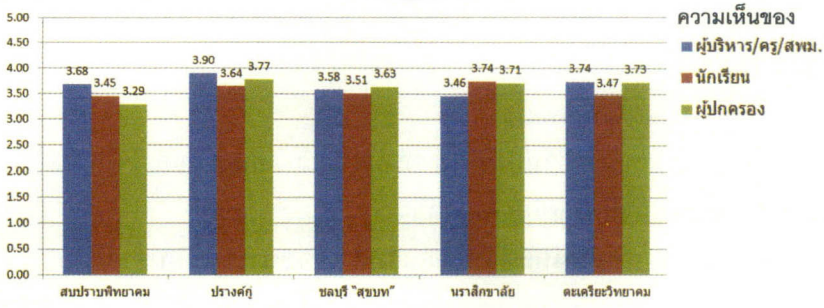
ภาพที่ 18 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อการนิเทศติดตามโดยนิเทศอาสา

4) ผลผลิต

หลังจากเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ในปีการศึกษา 2558 ผลผลิตของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายบรรลุตามคุณธรรมเป้าหมาย กล่าวคือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ครบทุกประการ

นักเรียน เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น **ผู้บริหาร** เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและนักเรียน มุ่งมั่นตั้งใจพัฒนานักเรียนและโรงเรียน โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน และติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง **ครูและบุคลากร** เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนานักเรียนด้านคุณธรรมมากขึ้น

การสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผลผลิตในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมพบว่าทุกกลุ่มเห็นสอดคล้องกันว่าในภาพรวมผลผลิตในการดำเนินงานมีความเหมาะสมในระดับปานกลางถึงระดับมาก

ภาพที่ 19 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อผลผลิตในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

5) ผลกระทบ

การดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ก่อให้เกิดผลกระทบที่นอกเหนือจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นผลกระทบทางบวก ดังนี้

ผลกระทบต่อ**นักเรียน**

- มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
- มีจำนวนนักเรียนที่สามารถสอบเข้าเรียน/ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ในสถาบันของรัฐ มากขึ้น
- อัตราการเรียนจบระดับชั้น ม.3 และ ม.6 เพิ่มมากขึ้น
- รู้จักตนเองมากขึ้น มีทัศนคติที่ดีในการดำรงชีวิต มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม มีความรักและสามัคคีในหมู่คณะและสถาบันมากขึ้น

ผลกระทบต่อ**โรงเรียน**

- ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองและชุมชนมากขึ้น
- มีจำนวนนักเรียนสมัครเข้าเรียนเพิ่มมากขึ้น
- ได้รับรางวัลในด้านคุณธรรม
- ได้รับการพัฒนาต่อยอดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมและด้านอื่น ๆ
- ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในการพัฒนาโรงเรียน

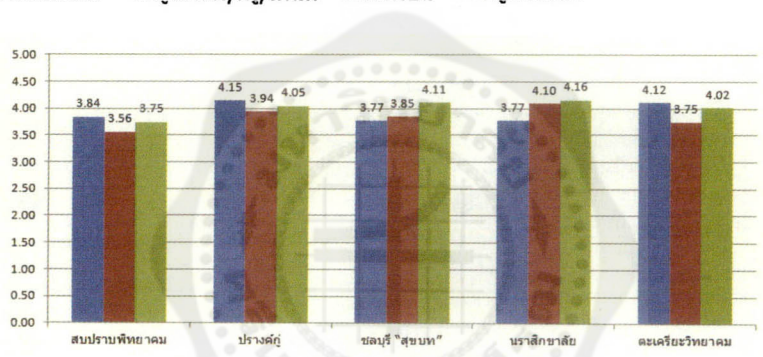
ผลกระทบต่อ**ครู**

- มีความมุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียน ดูแลเอาใจใส่นักเรียนและเข้าใจนักเรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น

6) เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ

จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายทุกแห่งดำเนินงานสำเร็จตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ โดยที่

การสอบถามผู้บริหาร ครู ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนักเรียน เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ พบว่าในภาพรวมทุกกลุ่มเห็นว่าโรงเรียนดำเนินงานตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบอยู่ในระดับมาก

ภาพที่ 20 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อความสำเร็จตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

ทั้งนี้ กลุ่มของเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จที่ผู้เกี่ยวข้องให้คะแนนมากที่สุด 3 อันดับแรก แสดงดังตารางที่ 1 และกลุ่มของเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จที่ผู้เกี่ยวข้องให้คะแนนน้อยที่สุด 3 อันดับท้าย แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 อันดับของเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จที่ผู้เกี่ยวข้องให้คะแนนมากที่สุด 3 อันดับแรก

เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ		สบปราบพิทยาคม	ปรางค์กู่	ชลบุรี "สุขบท"	นราสิกขาลัย	ตะเครียะวิทยาคม
4	ครูและนักเรียนมีความสุข ยิ้มแย้ม แจ่มใส ทักทาย โต้ตอบอย่างมีสัมมาคารวะ	❷		❸		
5	สภาพแวดล้อมของโรงเรียน สะอาด ร่มรื่น น่าเรียน	❸		❶		
6	กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์และคุณธรรมเป้าหมายจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาของโรงเรียนเอง มิใช่การลอกเลียนแบบจากโรงเรียนอื่น	❶				❶
8	มีโครงงานคุณธรรม/กิจกรรมคุณธรรมที่แต่ละคนมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ		❷			❷
9	มีการแต่งตั้งคณะทำงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน			❷	❷	
12	มีการคัดเลือกนักเรียนแกนนำ		❸			
14	โครงงานคำนึงถึงความสนใจของนักเรียนเป็นหลัก เป็นโครงงานที่ "เด็กคิด เด็กเลือก เด็กทำ"		❶			
17	จัดให้มีคณะทำงาน/ผู้นิเทศภายใน				❸	
19	จัดให้มีการประชุมหารือผลการปฏิบัติงานตลอดปี				❶	❸

ตารางที่ 2 อันดับของเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จที่ผู้เกี่ยวข้องให้คะแนนน้อยที่สุด 3 อันดับท้าย

เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ		สบปราบพิทยาคม	ปรางค์กู่	ชลบุรี "สุขบท"	นราสิกขาลัย	ตะเคียะวิทยาคม
20	ในการรวมกลุ่มกิจกรรมแต่ละครั้ง เมื่อจบแต่ละกิจกรรม มีการทำ AAR (After Action Review) พูดคุยเพื่อปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น			❶		
21	นักเรียนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมและการนำไปประยุกต์ใช้ ไว้ในสมุดเป็นรายบุคคล	❶	❶	❸	❶	❶
22	ตัวชี้วัดในการประเมินพฤติกรรมที่ต้องการวัดประเมินใช้คำที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ต้องตีความ และประเมินทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ	❸	❸			
23	โครงงานคุณธรรมเป็นไปตามบริบทของโรงเรียน ไม่เน้นการเพิ่มงบประมาณจากงบปกติ		❷			
24	ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และชุมชน เข้าร่วมโครงการด้วยความเต็มใจ			❷	❸	
25	มีมุมมองด้านการประเมินผลสำเร็จของงานที่หลากหลาย ทั้งจากภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น จากคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน					❷
26	มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานคุณธรรมของโรงเรียนให้แก่ผู้ปกครอง ชุมชนทราบ				❷	

เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนต้นแบบ		สบปราบพิทยาคม	ปรางค์กู่	ชลบุรี "สุขบท"	นราสิกขาลัย	ตะเคียะวิทยาคม
29	ในการทำโครงงานต่าง ๆ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งก่อนและหลังการทำงาน ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในโครงงาน	❷				
31	มีการเผยแพร่เอกสารโครงงานคุณธรรม					❸

5.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม

1) ขยายผลสู่ทุกระดับการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินประสบผลสำเร็จดี สังเกตได้จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปทางที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดของผู้บริหาร ครู และนักเรียน แต่เนื่องจากปี พ.ศ. 2558 สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินเน้นการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาเท่านั้น รวมทั้งการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็กต่อเนื่องจนถึงผู้ใหญ่ ดังนั้น สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินควรผลักดันให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับการศึกษานำกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมไปใช้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา ทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่ดูแลรับผิดชอบการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ที่ดูแลรับผิดชอบผู้เรียนระดับอาชีวศึกษา รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สกอ.) ที่ดูแลผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้กระบวนการพัฒนาอาจปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามช่วงวัยผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษา

2) กำหนดเป็นภาระงาน

ผลจากความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมนั้น สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ในฐานะหน่วยงานที่มีพันธกิจในการเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรมและภูมิคุ้มกัน มียุทธศาสตร์ในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการขับเคลื่อนคุณธรรม จริยธรรม ควรประสานกระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณากำหนดให้กิจกรรมโครงงานคุณธรรมเป็นหนึ่งในภาระงานของโรงเรียน ทั้งผู้บริหารและครูเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบในการขับเคลื่อนให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน นอกจากนี้อาจพิจารณาหาแนวทางในการนำโครงงานคุณธรรมมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินวิทยาฐานะครู โดยเน้นผลที่เกิดกับผู้เรียน ไม่เน้นเล่มเอกสาร

3) รวมความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยสะท้อนว่าการขยายผลการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมควรเป็นไปในลักษณะของความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัด รวมทั้งครอบครัว ชุมชน หน่วยงานเอกชน ตลอดจนหน่วยงานที่ตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์มุ่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ทั้งนี้หน่วยงานที่มุ่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมมีหลายหน่วยงาน อาทิ ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ และศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) เป็นต้น ซึ่งสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ในฐานะหน่วยงานที่มีพันธกิจในการเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรมและภูมิคุ้มกัน มียุทธศาสตร์ในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการขับเคลื่อนคุณธรรม จริยธรรม ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ทรัพยากรบางส่วนร่วมกัน เช่น ข้อมูล วิทยากร นิเทศอาสา และบุคลากรอื่น ๆ รวมทั้งร่วมวางแผนแบ่งหน้าที่ในการผลิตพัฒนาให้ชัดเจน กำหนดแนวปฏิบัติขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน อย่างครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

6 อภิปรายผล

กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ในงานวิจัยครั้งนี้ ใช้หลักการกระจายอำนาจและการบริหารอย่างมีส่วนร่วมทำให้การดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมประสบความสำเร็จตามเกณฑ์และตัวชี้วัด ซึ่งหลักการนี้สอดคล้องกับรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) ซึ่งมีหลักการสำคัญ 5 ประการคือ 1) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก 2) หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการ จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบมากขึ้น 3) หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) คืนอำนาจให้ท้องถิ่น ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง 4) หลักการบริหารตนเอง (Self-management) โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน 5) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล

(Check and Balance) มีส่วนกลางควบคุมมาตรฐานให้มีคุณภาพตามที่กำหนด (บุญมี เณรยอด. 2546: 10-11; อ้างอิงจาก อุทัย บุญประเสริฐ. 2543)

นอกจากนี้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ยึดหลักการร่วมพัฒนาของทุกภาคส่วน สอดคล้องกับวิธีการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach) ซึ่งดำเนินงานเพื่อจัดตั้ง ปรับปรุง และ/หรือเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดผลที่คาดหวังตามเป้าหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง โดยการดำเนินการอย่างครอบคลุมทุกองค์ประกอบของโรงเรียนในทุกขั้นตอนของกระบวนการและอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบดำเนินไปด้วยความราบรื่น คือ ผู้บริหารโรงเรียน (อรอุมา เจริญสุข และคณะ. 2559: 43; อ้างอิงจาก โครงการอบรมบุคลากรในเรื่องการบูรณาการการเรียนการสอนด้านพลังงานระดับประถมและมัธยมศึกษา. 2559)

สำหรับโครงงานคุณธรรม ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดคุณธรรมอัตลักษณ์ในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายทุกแห่ง เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำความดีแบบเชิงรุก ซึ่งพระมหาพงศ์นรินทร์ ฐิตวโส. (2552: 1) กล่าวว่าเป็นลักษณะวิจัยปฏิบัติการ (action research) ซึ่งทำให้เด็กไทยสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์นั่นเอง

ผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในครั้งนี้ บรรลุตามคุณธรรมอัตลักษณ์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสมปอง ใจดีเฉย และคณะ (2554) ที่ได้ศึกษากระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมบางมูลนากโมเดล พบว่ากระบวนการขับเคลื่อนสู่การเป็นบางมูลนากโมเดลใช้หลักสูตรของศูนย์คุณธรรมเป็นหลักเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ 3 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาครู ยุทธศาสตร์การพัฒนานักเรียน และยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาพแวดล้อม โดยใช้โครงงานคุณธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อน

โครงการ ร่วมกับงานวินัยนักเรียน และกิจกรรม/โครงการด้านการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียน ซึ่งการใช้โครงงานคุณธรรมเป็นเครื่องมือหลักนั้น มิได้เป็นตัวกลจักรที่ทำให้นักเรียนมีคุณธรรมโดยตรง แต่เป็นกลไกที่ช่วยพัฒนาการคิดให้กับนักเรียน ซึ่งเมื่อนักเรียนคิดดี และคิดเป็น คิดวิเคราะห์เชิงระบบ จะก่อเกิดอาวุธทางปัญญาและเกิดคุณธรรมขึ้นภายในตัวเองตามมา ในที่สุด ซึ่งโครงงานคุณธรรมในแต่ละห้องเรียนล้วนมาจากการร่วมคิดร่วมทำของนักเรียนตามที่ตนเองถนัด มีความชอบ ทำแล้วเกิดความสุข และได้เรียนรู้คุณธรรมความดีความงามที่หลากหลายในระหว่างที่ตนเองปฏิบัติกิจกรรมโดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้อำนวยความสะดวกในขณะปฏิบัติกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

7 ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียน

การอบรมปฐมนิเทศครูและนักเรียนเป็นสิ่งที่ดีและจำเป็นในการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม โดยก่อนเข้ารับการอบรมผู้บริหารควรชี้แจงทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการอบรมให้กับครูและนักเรียนได้เข้าใจตรงกันก่อน ว่าโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ไม่ใช่การนุ่งขาวห่มขาวปฏิบัติธรรม ทั้งนี้ในการอบรมครูส่วนมีองค์ประกอบครอบคลุมการอบรม 3 ส่วน คือ จิตวิญญาณ องค์ความรู้ และกระบวนการ และในการอบรมนักเรียนควรเสริมเพิ่มเกี่ยวกับวิธีสร้างเครือข่ายเพื่อช่วยในการขยายผลในกลุ่มนักเรียน โดยระหว่างการอบรมควรมีการทดสอบความเข้าใจของผู้เข้ารับการอบรมเป็นระยะ ๆ ว่าเข้าใจถูกต้องหรือคลาดเคลื่อนหรือไม่อย่างไร และควรปูพื้นฐานการทำโครงงาน เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมบางส่วนไม่เคยทำโครงงานมาก่อน

นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่ต้องฝึกในการอบรม คือ เทคนิควิธีการโค้ช รู้วิธีสร้างกระบวนการกลุ่ม

การอบรมปฐมนิเทศควรมีการขยายผลอบรมไปยังห้องเรียนอื่น ๆ และควรติดตามการทำต่อเนื่องทั้งกระบวนการจนถึงจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดให้มีการทบทวนการเรียนรู้การจากดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ว่าได้เรียนรู้อะไร รู้สึกอย่างไร และเอาไปใช้อย่างไร สำหรับการจัดอบรมจำนวนที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 30-50 คน และสถานที่ควรเอื้ออำนวย สะดวก นั่งสบาย ให้บรรยากาศที่ผ่อนคลาย

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงงาน และการบริหารจัดการของโรงเรียน

การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมควรผสานเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารปกติของโรงเรียน ไม่เพิ่มภาระงานให้ครู บรรจุไว้ในแผนงานโรงเรียน กำหนดปฏิทินการทำงานที่ชัดเจน โดยยึดหลักบริหารโครงงานคุณธรรมที่มุ่งสร้างแกนนำ ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ขับเคลื่อนกิจกรรม บูรณาการ และนิเทศติดตาม โรงเรียนต้องหาปัญหาและสาเหตุที่แท้จริง ขับเคลื่อนกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม อาศัยหลักประชาธิปไตย ผ่านการทำประชาพิจารณ์ ทั้งนี้อาจบรรจุไว้ในหลักสูตร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือบูรณาการ 8 กลุ่มสาระ นอกจากนี้โรงเรียนควรจัดศูนย์การเรียนรู้ให้สอดรับกับคุณธรรมเป้าหมาย จัดโครงงานคุณธรรมให้ครอบคลุมคุณธรรมเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดขึ้น โดยในการลงมือปฏิบัติ ที่ปรึกษาโครงงานต้องเข้าใจ ทุ่มเท และติดตามอย่างสม่ำเสมอ ในการเลือกนักเรียนแกนนำขับเคลื่อน อาจเลือกทั้งกลุ่มนักเรียนที่เรียนดีและนักเรียนกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ให้เป็นแกนนำโครงงานคุณธรรม ร่วมกันมุ่งให้เกิดคุณธรรมเป้าหมาย มิใช่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรม แต่ควรใช้นวัตกรรมเป็นเพียงเครื่องมือในการนำไปสู่คุณธรรมเป้าหมาย

ผู้บริหารต้องส่งเสริมสร้างกำลังใจ เป็นต้นแบบที่ดี ประสานสร้างเครือข่ายภายนอก มุ่งให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม และเมื่อโรงเรียนประสบความสำเร็จแล้ว ควรสร้างสื่อในการนำเสนอสะท้อนแนวทางสู่ความสำเร็จของโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานได้เห็นถึงวิธีการ กระบวนการ กลไก เครื่องมือ ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาของโรงเรียน

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนิเทศติดตาม การรายงานความก้าวหน้า และปัจจัยสนับสนุน

การนิเทศเป็นสิ่งจำเป็น ต้องนิเทศ ทั้งจากนิเทศอาสา และนิเทศภายในโรงเรียนเองเพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจ โดยอาจมีการนิเทศโดยนักเรียนแกนนำร่วมด้วย เพื่อติดตามตรวจสอบการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมว่าเป็นไปตามตัวชี้วัดพฤติกรรมบ่งชี้ในแต่ละคุณธรรมเป้าหมายหรือไม่ แล้วนำไปรายงานความก้าวหน้า ซึ่งนับเป็นอีกขั้นตอนที่จำเป็น สามารถตกตะกอนความรู้ถอดบทเรียนของแต่ละโรงเรียนได้ ทั้งนี้ผลการนิเทศและการรายงานความก้าวหน้า ควรส่งกลับไปยังโรงเรียนเพื่อการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้นต่อไป แต่ในระยะต่อไปควรดึงความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ประสานการทำงานด้วยใจที่อยากทำงานเพื่อโรงเรียนเพื่อนักเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญยิ่งกว่าเงิน

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

โครงงานคุณธรรม เป็นเครื่องมือหนึ่งในการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมให้ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาวิธีการอื่น ๆ หรือนวัตกรรมใหม่ ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเพิ่มทางเลือกที่ถูกจริตโรงเรียนซึ่งมีบริบทที่หลากหลายแตกต่างกันไป

รายการอ้างอิง

กิตติยา โสภณโภไคย. (ม.ป.ป.). *"คุณธรรม" "จริยธรรม" และการดำรงอยู่กับสังคมประชาธิปไตย (ความหมาย และแนวคิดเชิงทฤษฎี).* สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2560 จาก http://www.ombudsman.go.th/10/ethical/ethical0.pdf

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2547). *คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

บุญมี เณรยอด. (2546). *รายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องระดับชาติ เรื่อง การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน: วิถีและวิธีไทย.* สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2559 จาก http://www.onec.go.th/onec_backofce/uploads/Book/122-le.pdf

พระมหาพงศ์นรินทร์ ฐิตวโส. (2552). *คู่มือโครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ "เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง".* กรุงเทพฯ: กลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ.

โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม. (2557). *การประกาศผลโควตานักเรียนที่สอบเข้าระดับมหาวิทยาลัยประจำปี 2557, โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จังหวัดพิจิตร,* http://bnphoom.com/wp-content/uploads/2015/02/q2557.pdf

โรงเรียนสบปราบพิทยาคม. (ม.ป.ป.). *การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค (ระยะที่ 2) ปีการศึกษา 2558 สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินและภาคีเครือข่าย.* (เอกสารอัดสำเนา).

สมปอง ใจดีเฉย, วราลักษณ์ อ้อยชัยศรี, และพิมพ์ชยา ธนโชติชุติวัฒน์. (2554). *การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม (บางมูลนากโมเดล).* กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.

อภิชาฎ พงษ์ภู่. (2558). *สถานศึกษา สร้างคนดีสู่สังคม โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม.* สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2560 จาก http://www.moralcenter.or.th/images//13พิจิตร5%20โรงเรียนบางมูลนาก.pdf

อรอุมา เจริญสุข, มนตา ตุลย์เมธาการ, วิไลลักษณ์ ลังกา, อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, และพนิดา มารุ่งเรือง. (2559). *การประเมินกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมของศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ.* กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ที่ปรึกษาโครงการฯ

พลเอก วิทวัส รชตะนันทน์	ผู้ตรวจการแผ่นดิน ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน
นายบูรณ์ ฐาปนดุลย์	ผู้ตรวจการแผ่นดิน
นายรักษเกชา แฉ่ฉาย	เลขาธิการสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
นายสงัด ปัถวี	รองเลขาธิการสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
นายธาวิน อินทร์จำนง	รองเลขาธิการสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
นางสาวจงดี หมายดี	รองเลขาธิการสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
นายปราโมทย์ โชติมงคล	ผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ

รายชื่อคณะทำงานโครงการฯ

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

นายกมลธรรม วาสบุญมา	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรม
นายสราวุธ ตันยาลักษณ์	นักวิชาการอาวุโส
นางจันทร์สุดา นนทวงษ์	นักวิชาการอาวุโส
นางสาวนิชุดา ปานฤทธิ์	นักวิชาการอาวุโส
นางสาวนที มีผิว	นักวิชาการอาวุโส

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นางบรรเจอดพร สู่แสนสุข	ผู้อำนวยการกลุ่มกลุ่มวิจัยและส่งเสริมคุณธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา
นางอัมพร หุตะสิทธิ์	นักวิชาการศึกษา
นางสาววิสนีย์ นุราช	นักวิชาการศึกษา

มูลนิธิยุวสถิรคุณ

อาจารย์จงกล ทรัพย์สมบูรณ์	ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ
อาจารย์นพพร สุวรรณรุจิ	ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ
คณะอาจารย์นิเทศอาสา	

โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค

ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูโรงเรียนสบปราบพิทยาคม จังหวัดลำปาง
ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูโรงเรียนปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" จังหวัดชลบุรี
ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูโรงเรียนนราสิกขาลัย จังหวัดนราธิวาส
ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูโรงเรียนตะเครียะวิทยาคม จังหวัดสงขลา

คณะผู้วิจัย

อาจารย์ ดร.มนตา ตุลย์เมธาการ	หัวหน้าคณะนักวิจัย
อาจารย์ ดร.อรอุมา เจริญสุข	นักวิจัย
อาจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ ลังกา	นักวิจัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล	นักวิจัย
อาจารย์ ดร.พนิดา มารุ่งเรือง	นักวิจัย

ที่ ผผ ๑๕/๕๑

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๕
๑๒๐ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง การอนุญาตให้ตีพิมพ์และเผยแพร่รายงานการวิจัยการสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค และการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม (ฉบับย่อ)

เรียน นางสาวมนตา ตุลย์เมธาการ

อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ ศธ ๖๙๑๕(๗)/พิเศษ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐

ตามหนังสือที่อ้างถึงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยนางสาวมนตา ตุลย์เมธาการ ได้ขออนุญาตตีพิมพ์และเผยแพร่รายงานการวิจัยการสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรมในส่วนภูมิภาค และการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม (ฉบับย่อ) จำนวน ๒๐๐ เล่ม โดยจะมอบให้สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ๑๐๐ เล่ม และมอบให้คณะผู้วิจัยนำไปเผยแพร่ ๑๐๐ เล่ม เพื่อเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ความรู้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั่วไป ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้พิจารณาวัตถุประสงค์ของการตีพิมพ์และเผยแพร่รายงานการวิจัยดังกล่าวแล้วเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาและนำองค์ความรู้ไปใช้พัฒนา สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจึงอนุญาตให้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยนางสาวมนตา ตุลย์เมธาการ ตีพิมพ์และเผยแพร่รายงานการวิจัยดังกล่าวได้ตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในหนังสืออ้างถึง โดยจะต้องไม่นำเอกสารที่จัดพิมพ์ไปแสวงหาผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายรักษเกชา แฉ่ฉาย)
เลขาธิการสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

สำนักส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรม
โทร ๐ ๒๑๔๑ ๙๓๓๔
โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๘๓๗๓
www.ombudsman.go.th

ISBN 978-616-296-152-6